

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind jurisprudența referitoare la dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului

---

Mediu

Actualizat la 15 aprilie 2025

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerea ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs*.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba franceză. A fost finalizat la 15 aprilie 2025 și va fi actualizat periodic. Poate suferi modificări de formă.

Ghidul poate fi descărcat de la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții *https://x.com/ECHR_CEDH.*

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor 7
Art. 1 (obligația de a respecta drepturile omului) 8
Art. 2 (dreptul la viață) 9
I. Activități cu caracter industrial și dezastre naturale previzibile 10
A. Aplicabilitate 10
B. Conținutul obligației pozitive de a proteja viața 11
1. Aspectul material 12
a. Principii 12
i. Reglementările preventive 12
ii. Măsuri concrete și marja de apreciere 13
iii. Dezastre naturale previzibile 13
iv. Art. 2 și art. 8 14
b. Exemple 14
2. Aspectul procedural 16
a. Efectuarea din oficiu a unei anchete oficiale efective 16
b. Procedura judiciară 17
c. Exemple 17
II. Fumatul pasiv 20
Art. 3 (interzicerea torturii) 20
Art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță) 21
Art. 6 (aspectul civil) (dreptul la un proces echitabil) 22
I. Proceduri inițiate de persoane afectate de daune aduse mediului 22
A. A. Aplicabilitatea art. 6 § 1 (aspectul civil) 22
1. Principii generale referitoare la aplicabilitatea art. 6 § 1 23
a. Un drept cu caracter civil, recunoscut în dreptul intern, al cărui titular este reclamantul 23
b. O „contestație” „reală și serioasă” 25
c. O contestație „direct decisivă” pentru dreptul cu caracter civil al reclamantului 26
2. Aplicabilitatea art. 6 § 1 în contextul schimbărilor climatice 27
B. Exemple de aplicare a art. 6 § 1 în litigiile în materie de mediu 28
II. Echilibrul forțelor în litigiile în materie de mediu 30
III. Proceduri inițiate de persoane particulare împotriva măsurilor de protecție a mediului 31
IV. Diverse 31
Art. 6 (latura penală) (dreptul la un proces echitabil) 31
Art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) 31
Expunerea la poluare și efecte nocive asupra mediului sau la un pericol pentru mediu 32
A. Aplicabilitate 32
1. Expunerea la poluare și factori nocivi: necesitatea existenței unui impact direct și grav asupra vieții private, a vieții de familie sau a domiciliului 33
a. Impact direct 33

b. Nivelul minim de gravitate 34
2. Expunerea la un pericol pentru mediu 36
3. Exemple 37
4. Schimbările climatice 39
5. Sarcina probei 40
a. Aspecte generale 40
b. Aspecte specifice: dovada existenței unei legături de cauzalitate între o boală și o sursă de poluare și noxe – posibilitatea unui raționament probabilist 47
6. Alte elemente relevante în ceea ce privește aplicabilitatea 47
B. Obligațiile statelor și controlul Curții 49
1. Obligații negative și obligații pozitive 49
2. Controlul Curții 50
a. Considerații generale 51
i. Aspectul material 51
α. Obligații negative: ingerința unei autorități publice 51
• Ingerință prevăzută de lege 51
• Scop legitim 51
• Necesitatea ingerinței 52
β. Obligații pozitive: măsuri de protecție 53
• Aspecte generale 53
• Aspecte specifice activităților periculoase: prevenție și informare 61
ii. Procesul decizional 65
α. Anchete și studii prealabile 66
β. Accesul la informații 67
χ. Accesul la instanțe 67
δ. Exemple 68
b. Considerații specifice privind schimbările climatice** 69
i. Marja de apreciere 70
ii. Conținutul obligațiilor pozitive 70
α. Principii 70
• Reglementări și măsuri 70
• Procesul decizional 71
β. Cauza Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției (MC) (punctele 555-573) 71
II. Limitarea drepturilor garantate de art. 8 din motive legate de protecția mediului 72
Art. 9 (Libertatea de gândire, de conștiință și de religie) 73
Art. 10 (libertatea de exprimare) 74
I. Manifestații și campanii pentru protejarea mediului 74
II. Exprimarea de opinii privind subiecte legate de mediu: un nivel ridicat de protecție 75
III. Recunoașterea rolului special al asociațiilor de protecție a mediului în ceea ce privește diseminarea informațiilor privind acțiunile autorităților publice 76
IV. Accesul la informații privind aspecte legate de mediu 77
A. Recunoașterea, într-o anumită măsură și în anumite condiții, a dreptului de acces la informații deținute de stat 77
B. Accesul la o cale de atac ce permite controlul conținutului și al calității informațiilor furnizate 79

V. Motivele legate de protecția mediului pot constitui un scop legitim, care justifică o ingerință în exercitarea libertății de exprimare 79
Art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) 80
I. Manifestații pentru protejarea mediului 80
II. Libertatea de asociere și mediul 81
Art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) 82
Art. 14 (interzicerea discriminării) 82
Art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății) 83
I. Limitările dreptului la respectarea bunurilor din motive legate de mediu 83
A. Protecția mediului: o cauză de interes general sau de interes public 83
B. O marjă de apreciere extinsă 86
C. Controlul Curții 87
II. Încălcarea dreptului de proprietate ca urmare a degradării mediului 88
A. Răspunderea directă a statului 88
1. Distrugerea sau degradarea bunurilor - exemple 88
2. Scăderea valorii - exemple 88
B. Nerespectarea de către stat a obligației pozitive de protejare a bunurilor 90
1. Distrugerea sau degradarea bunurilor 91
a. Distrugerea sau degradarea bunurilor ca urmare a dezastrelor ecologice 91
i. Dezastre ecologice de tip industrial 91
ii. Dezastre ecologice naturale previzibile 91
b. Distrugerea sau deteriorarea bunurilor cauzate de degradarea mediului ca urmare a unor activități private 92
2. Devalorizarea bunurilor din cauza degradării mediului înconjurător 92
Art. 34 din Convenție (cereri individuale) 92
I. Actio popularis / calitatea de victimă 92
A. Principii generale 92
1. Victimă directă – problema calității procesuale a asociațiilor pentru protecția mediului . 92
2. Victimă potențială: expunerea la un risc de degradare a mediului 95
B. Principii aplicabile în contextul schimbărilor climatice 96
1. Persoanele particulare 96
2. Asociațiile: calitatea de victimă/calitatea procesuală pentru a introduce o acțiune în fața Curții 97
II. Pierderea calității de victimă 98
Art. 35 (cerințe de admisibilitate) 101
A. Epuizarea căilor de atac interne 101
B. Termenul de patru luni - situație continuă de poluare 102
C. Ratione personae – participarea unor întreprinderi care intră sub incidența legislației altor state membre la prejudiciile cauzate mediului 102
D. Ratione materiae – niciun drept individual universal la protejarea unui anumit patrimoniu cultural 102
E. Cerere abuzivă 103

F. Absența unui prejudiciu important – pragul minim de gravitate a pretinsei încălcări și impactul situației denunțate asupra mediului și a sănătății 103

Art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor) 103

hotărâri în care se menționează un drept individual la mediu: 104

Hotărâri și decizii în care se menționează principiul precauției: 104

Hotărâri decizii ale căror motivări fac trimitere la Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu: 104

Lista cauzelor citate 105

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria *Ghiduri privind jurisprudența*, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Ghidul de față analizează și rezumă jurisprudența referitoare la dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) aplicabile în materie de mediu. Acesta trebuie să fie citit împreună cu ghidurile privind jurisprudența, elaborate pe articole, la care face trimitere în mod sistematic.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), pct. 109].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 89].

Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), pct. 156, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), pct. 110].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții în ceea ce privește protecția drepturilor omului”, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

---

* Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la textul în limba franceză sau în limba engleză (cele două limbi oficiale ale Curții) al hotărârilor și deciziilor pronunțate de Curte, precum și, după caz, la deciziile și rapoartele Comisiei Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”). Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

„[...] Protecția mediului, în sens larg, și, în acest context, protecția, mai specifică, a naturii și a pădurilor, a speciilor pe cale de dispariție, a resurselor biologice, a patrimoniului sau a sănătății publice se numără [...] printre obiectivele considerate, până în prezent, ca intrând sub incidența «interesului general», în temeiul Convenției. [...] deși nicio dispoziție a Convenției nu este menită în mod special să asigure protecția generală a mediului ca atare [...], responsabilitatea asumată de autoritățile publice în acest domeniu ar trebui să se concretizeze prin intervenția lor la momentul oportun, pentru a se asigura că dispozițiile privind protecția mediului, pe care au decis să le pună în aplicare, nu sunt private de orice efect util [...] ” [*Aviz consultativ privind diferența de tratament dintre asociațiile de proprietari „a căror existență era recunoscută la data creării unei asociații comunale de vânătoare autorizate” (association communale de chasse agrée) și asociațiile de proprietari create ulterior acestei date* (MC), 2022, pct. 80].

„[...] Curtea [consideră] ca fiind stabilită existența unor indicii suficient de fiabile că schimbările climatice antropice există, că acestea reprezintă, atât în prezent, cât și pentru viitor, o amenințare gravă la adresa exercitării drepturilor omului garantate de Convenție, că statele sunt conștiente de acest lucru și sunt capabile să ia măsuri pentru abordarea eficientă a acestora, că se preconizează că riscurile relevante vor fi mai mici dacă încălzirea este limitată la 1,5°C, comparativ cu nivelurile preindustriale, și dacă sunt adoptate măsuri de urgență, și că eforturile mondiale actuale în materie de atenuare nu sunt suficiente pentru a asigura realizarea acestui din urmă obiectiv” [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 436].

Art. 1 (obligația de a respecta drepturile omului)

Art. 1 din Convenție

„Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al [...] Convenți[e]i. ”

1. Jurisdicția unui stat, în sensul art. 1 din Convenție, este în primul rând teritorială. În principiu, este necesar ca faptele denunțate de reclamant în contextul capetelor de cerere formulate de acesta în fața Curții să fi avut loc pe teritoriul statului pârât. Cu toate acestea, circumstanțe excepționale pot determina Curtea să constate că un stat și-a exercitat jurisdicția extrateritorială în ceea ce privește acte sau omisiuni imputabile acestuia, care au fost săvârșite sau care produc efecte în afara teritoriului său: 1° în cazul în care statul exercită un control efectiv asupra unei zone aflate în afara teritoriului său național; 2° în cazul în care un agent al statului și-a exercitat, în afara teritoriului național, autoritatea sau controlul asupra victimei; 3° atunci când, în cazul unei pretinse încălcări de către un stat a obligațiilor sale procedurale prevăzute la art. 2 în privința unui deces survenit în afara teritoriului statului respectiv, există o legătură jurisdicțională cu statul în cauză în ceea ce privește obligațiile procedurale respective; 4° în cazul unor „circumstanțe specifice” unei cauze, care implică exercitarea de către un stat contractant a jurisdicției sale în afara frontierelor sale. Acest aspect este dezvoltat în Ghidul privind art. 1 din Convenție.

2. Astfel, în cazul în care drepturile sau libertățile prevăzute de Convenție ale unei persoane sunt afectate de degradarea mediului sau de un risc pentru mediu a cărui pretinsă cauză nu se află pe teritoriul statului unde are reședința persoana respectivă, ci pe teritoriul unui alt stat, se ridică problema dacă, prin excepție de la principiul teritorialității, este aplicabilă jurisdicția acestui al doilea stat.

3. Curtea a examinat această problemă în contextul unei cereri introduse împotriva Portugaliei și a altor 32 de state părți de către șase tineri resortisanți portughezi, care s-au plâns de încălcări ale drepturilor lor garantate de art. 2, 3, 8 și 14 din Convenție, din cauza efectelor actuale și viitoare grave

ale schimbărilor climatice [*Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state* (dec.) (MC), 2024]. Lăsând deschisă problema jurisdicției extrateritoriale, în contextul unor daune aduse mediului, care sunt transfrontaliere, dar mai localizate (pct. 167), Curtea a hotărât că reclamanții se aflau sub jurisdicția (teritorială) a Portugaliei – aspect dedus de Curte din faptul că aceștia aveau reședința în țara respectivă [pct. 178; a se vedea și *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 287 și 443] –, dar că aceștia nu se aflau sub jurisdicția celorlalte 32 de state pârâte. Cu privire la acest din urmă aspect, după ce a subliniat că nu exista o jurisdicție teritorială și după ce a constatat că situația reclamanților nu intra sub incidența niciuneia dintre primele trei excepții menționate la punctul 1 de mai sus, Curtea a hotărât că nu existau nici „circumstanțe specifice" ale speței de natură să stabilească jurisdicția acestor state. Reclamanții au susținut că jurisdicția lor extrateritorială s-a stabilit în sensul că, în circumstanțele excepționale ale cererii, emisiile statelor pârâte și/sau nereglementarea/nelimitarea emisiilor acestora aveau efecte în afara teritoriului lor. Curtea a admis unele dintre elementele referitoare la schimbările climatice, care au fost prezentate în acest context de reclamanți: 1º statele exercită controlul în ultimă instanță asupra activităților publice și private emitente de gaze cu efect de seră care se desfășoară pe teritoriul lor; 2º există o legătură cauzală, deși complexă și multifactorială, între activitățile private și cele publice emitente de gaze cu efect de seră care se desfășoară pe teritoriul unui stat și efectele lor nefaste asupra drepturilor și bunăstării populațiilor care se află în afara frontierelor acestui stat și sunt excluse din procesul democratic al acestuia; schimbările climatice reprezintă un fenomen global și fiecare stat își asumă partea sa de responsabilitate în fața provocărilor globale generate de schimbările climatice și are un rol de jucat în găsirea unor soluții corespunzătoare; 3º schimbările climatice constituie o problemă cu adevărat existențială pentru umanitate, care o diferențiază de alte situații de cauzalitate. Totuși, Curtea a constatat că aceste considerații nu puteau, ele în sine, să servească drept fundament pentru crearea, pe calea interpretării judiciare, a unui motiv inedit pentru stabilirea jurisdicției extrateritoriale și nici să justifice o extindere a motivelor existente. Examinând toate argumentele reclamanților, aceasta a concluzionat, în sens mai larg, că nu există niciun temei în Convenție care să justifice extinderea, pe calea interpretării judiciare, a jurisdicției extrateritoriale a statelor pârâte în modul solicitat de reclamanți [*Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state* (dec.) (MC), 2024, pct. 179-214].

Art. 2 (dreptul la viață)

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a. pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b. pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c. pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție. ”

4. Obligația pozitivă a statelor de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția lor, care rezultă din prima teză de la primul paragraf al art. 2, se aplică în contextul oricărei activități, fie ea publică sau nu, de natură să pună în discuție dreptul la viață. Curtea a făcut această precizare în cadrul unei cauze referitoare la mediu. Este vorba despre cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 71, în care o explozie de metan, care a avut loc în aprilie 1993 într-un depozit public de deșeuri menajere dintr-o suburbie a Istanbulului, a provocat o alunecare de teren,

care a îngropat câteva locuințe situate într-un cartier mărginaș din aval; treizeci și nouă de persoane și-au pierdut viața, dintre care nouă erau rude ale reclamantului [a se vedea, de asemenea, *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 130; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 158; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101; *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 170; *Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 31; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 114; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 376].

I. Activități cu caracter industrial și dezastre naturale previzibile

A. Aplicabilitate

5. Obligația pozitivă de a proteja viața se aplică *a fortiori* activităților industriale, care sunt periculoase prin natura lor [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 71; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 130); *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 158; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101].

În afară de exploatarea unui loc de stocare a deșeurilor, care a făcut obiectul cauzei *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, s-a hotărât că următoarele activități industriale sunt periculoase:

- gestionarea unui rezervor de apă situat într-o regiune cu o climă influențată de musoni, inclusiv evacuarea apei din rezervor în timpul unor ploi abundente, a provocat inundarea unei părți a unei conurbații, în august 2001 (*Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 164);
- experiențele nucleare atmosferice efectuate de autoritățile britanice pe Insula Christmas la sfârșitul anilor '50, în cursul cărora personalul militar a fost expus la radiații (*L.C.B. împotriva Regatului Unit,* 1998, astfel cum se menționează în *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2012, pct. 80);
- emisiile toxice provenite de la o fabrică producătoare de îngrășăminte (*Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, astfel cum se menționează în *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 80);
- expunerea la substanțe toxice, cum ar fi azbestul, într-un loc de muncă gestionat de o întreprindere publică deținută și controlată de stat (*Brincat și alții împotriva Maltei,* 2014, pct. 81) sau de o întreprindere metalurgică privată (*Laterza și D'Errico împotriva Italiei*, 2025, pct. 38).
- producția secretă de combustibil compozit pentru rachete, sub auspiciile serviciilor de informații ale statului (*Mučibabić împotriva Serbiei*, 2016, pct. 126-127);
- gestionarea unui centru pentru delaborarea/dezmembrarea de produse militare (muniție și armament) (*Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 260).

Obligația pozitivă de a proteja viața se aplică și în contextul activităților poluante desfășurate în afara oricărui cadru legal. Acest lucru reiese din cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 384-392, referitoare la deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private din regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*"); Curtea a subliniat în special că astfel de activități sunt în mod inerent periculoase și pot pune în pericol vieți omenești

Curtea a hotărât, de asemenea, că acele capete de cerere referitoare la pretinsa neîndeplinire de către stat a obligației sale de a combate schimbările climatice se încadrează în categoria cauzelor având ca obiect o activitate care, prin însăși natura sa, poate să pună în pericol viața unei persoane. Aceasta s-a întemeiat în special pe constatarea Grupului interguvernamental privind schimbările climatice, potrivit căreia schimbările climatice antropice, în special creșterea frecvenței și severității evenimentelor extreme, cresc mortalitatea umană legată de căldură [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 508-510)].

6. Obligația de a proteja viața se aplică, de asemenea, atunci când dreptul la viață este amenințat de un dezastru natural, iar pericolul este iminent și clar identificabil. Exemple:

- alunecări de teren care au cauzat moartea a opt persoane în iulie 2000, în Rusia (*Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 137 și 142);
- cutremurele care au avut loc în regiunile Izmit (în 1999) și Van (în 2011) și care au provocat numeroase decese [*M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 170-171; *Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 114-115].

7. În domeniul mediului, ca și în alte domenii, art. 2 se aplică nu numai în cazul în care acțiunile sau omisiunile statului au dus la decesul unei persoane, ci și, în cazul în care nu a existat un deces, dacă este evident că o persoană a fost expusă unui risc în ceea ce privește viața sa (*Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 151-155 și 191; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 146).

Cu toate acestea, riscul trebuie să fie „serios" (*Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 82), „real și imediat" [*Fadeieva împotriva Rusiei* (dec.), 2003; *Lediaieva și alții împotriva Rusiei* (dec.), 2004] sau – în special în ceea ce privește capetele de cerere cu privire la acțiunea și/sau inacțiunea statului în contextul schimbărilor climatice – „real și iminent" [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 511 și 513)].

Noțiunea de risc „real" corespunde condiției existenței unei amenințări grave și reale la adresa vieții unei persoane, și care poate fi suficient verificată. În ceea ce privește „iminența" unui astfel de risc, aceasta implică un element de proximitate fizică a amenințării [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 512)] și de proximitate temporală a amenințării (*Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 377 și 390).

Pentru a concluziona că exista un risc suficient de grav, real și verificabil, în cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 390, referitoare la deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private din regiunea Campania (*„Terra dei Fuochi"*), pe scară largă și timp de mulți ani, Curtea a ținut seama de faptul că autoritățile aveau cunoștință de aceste activități, de natura specială a fenomenului de poluare în cauză și de comportamentele care au generat această poluare. Curtea a dedus iminența riscului din faptul că reclamanții locuiau de foarte mult timp în comune desemnate de autoritățile statului ca fiind afectate de această poluare persistentă, omniprezentă și inevitabilă. Aceasta a considerat că, întrucât reclamanții fuseseră expuși unui astfel de risc, nu era nici necesar și nici adecvat să li se ceară să demonstreze existența unei legături între expunerea la un tip identificabil de poluare sau la o substanță nocivă, pe de o parte, și apariția unei boli potențial letale sau un deces, pe de altă parte.

8. Curtea verifică dacă, la momentul faptelor, autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe că viața reclamantului era în pericol [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 101*; Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 105-106; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 378].

9. În contextul activităților periculoase, dacă nu se stabilește că riscul la care era expusă o persoană era letal, astfel încât art. 2 nu era aplicabil, situația acesteia poate fi examinată din perspectiva art. 8, atunci când a fost afectată viața sa privată sau de familie. Curtea a ajuns la această concluzie în cazul persoanelor care fuseseră expuse la azbest, dar a căror stare de sănătate nu le punea în pericol viața sau care nu au dezvoltat nicio boală (*Brincat și alții împotriva Maltei,* 2014, pct. 84-85).

B. Conținutul obligației pozitive de a proteja viața

10. Întinderea obligațiilor pozitive imputabile statului într-o anumită situație depinde de originea amenințării, de tipul riscurilor în cauză și de posibilitatea de a atenua un anumit risc (*Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 394).

11. Obligația pozitivă ce decurge din art. 2 implică, înainte de toate, obligația primordială de a institui un cadru legislativ și administrativ care să asigure prevenirea și descurajarea eficientă a amenințărilor la adresa dreptului la viață, în special prin intermediul dreptului penal [*Öneryıldız și alții împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 89-90; *Istanbullu și Ayden împotriva Turciei*(dec.), 2015, pct. 32; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 380; a se vedea, totuși, cauza *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 112, în care Curtea a afirmat că această obligație primordială nu exclude

a priori faptul că, în anumite circumstanțe, obligațiile pozitive ar putea fi îndeplinite în practică în pofida absenței unor dispoziții legale relevante].

12. Această obligație impune, de asemenea, ca, în cazul în care o persoană a suferit vătămări corporale care i-au pus în pericol viața sau în caz de deces, statul să instituie un sistem judiciar eficient, care să permită să se stabilească faptele, să fie trase la răspundere persoanele responsabile și să i se ofere victimei o reparație adecvată [*Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 32; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 126]. Art. 2 din Convenție nu impune doar obligația ca dreptul intern să prevadă, la nivel teoretic, mecanisme de protecție, ci și, mai presus de toate, obligația ca aceste mecanisme să funcționeze efectiv în practică, ceea ce presupune o examinare promptă și fără întârzieri inutile a cauzelor cu care sunt sesizate autoritățile competente [*Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 34; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 151].

1. Aspectul material

13. Curtea verifică dacă, în circumstanțele cauzei, statul a luat toate măsurile necesare pentru a evita ca viața să fie „pusă inutil în pericol" (*L.C.B. împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 36; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 379).

a. Principii

i. Reglementările preventive

14. În domeniile specifice ale activităților periculoase, trebuie să se pună accent pe o legislație adaptată la particularitățile activității în cauză, în special în ceea ce privește nivelul de risc pe care l-ar putea reprezenta aceasta pentru viața oamenilor [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 90; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 132; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 158; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101].

Această legislație preventivă trebuie să reglementeze autorizarea, inițierea, exploatarea, securitatea și controlul activității și să impună tuturor persoanelor vizate de activitatea în cauză să adopte măsuri de ordin practic pentru a asigura protecția efectivă a cetățenilor ale căror vieți ar putea fi puse în pericol de riscurile inerente domeniului în cauză [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 90; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 132; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 158; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101].

Reglementările preventive trebuie, în special, să asigure dreptul publicului de a fi informat [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 90 și 108; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 132 și 152-155; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 159, 177, 181-182 și 185; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101 și 113-114; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 382], astfel încât să i se permită să evalueze riscurile la care este expus.

Din hotărârile citate reiese că, în domeniul activităților periculoase și al dezastrelor naturale previzibile, acest drept la informare este consolidat de obligația statelor de a furniza, din proprie inițiativă, informații relevante persoanelor expuse unui risc pentru viața lor (a se vedea în special *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 454-458; a se vedea și *L.C.B. împotriva Regatului Unit,* 1998, pct. 38-41).

15. Reglementările preventive trebuie să prevadă, de asemenea, proceduri adecvate care să țină seama de aspectele tehnice ale activității în cauză și să permită identificarea deficiențelor acesteia, precum și erorile care ar putea fi comise în această privință de responsabilii de la diferite niveluri [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 90; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 132; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 159; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101].

16. Reglementările menite să asigure protecția vieții trebuie nu numai să existe și să fie adecvate, ci trebuie, de asemenea, să fie puse în aplicare în mod corespunzător de către autorități [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 97].

ii. Măsuri concrete și marja de apreciere

17. Alegerea unor măsuri specifice concrete ține, în principiu, de marja de apreciere a statului. În special, având în vedere diversitatea mijloacelor prin care pot fi garantate drepturile protejate de Convenție, neaplicarea de către statul în cauză a unei anumite măsuri prevăzute de dreptul intern nu îl împiedică să își îndeplinească obligația pozitivă într-un alt mod. În acest sens, nu li se poate impune autorităților o sarcină insuportabilă sau excesivă, fără să fie luate în considerare alegerile operaționale pe care trebuie să le facă acestea în ceea ce privește prioritățile și resursele; acest lucru rezultă din marja largă de apreciere de care trebuie să dispună statul în domeniile sociale și tehnice dificile [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 107; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 134-135; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 160; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 381 și 396].

18. Pentru a aprecia dacă statul pârât și-a îndeplinit obligația pozitivă prevăzută la art. 2, Curtea trebuie să țină seama de circumstanțele specifice ale cauzei, cum ar fi legalitatea internă a actelor sau a omisiunilor autorităților, procesul decizional național care implică realizarea unor anchete și a unor studii adecvate, precum și complexitatea problemei, în special atunci când se află în joc interese concurente protejate de Convenție (*Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 136; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 161; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101).

iii. Dezastre naturale previzibile

19. În cauza *Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008, pct. 137, în care alunecările de teren au provocat moartea mai multor persoane, Curtea a precizat că principiile de mai sus se aplică în domeniul ajutoarelor de urgență, în care statul este direct implicat în protejarea vieților omenești, prin atenuarea dezastrelor naturale, în măsura în care circumstanțele unui anumit caz indică iminența unui astfel de dezastru clar identificabil. Acest lucru este valabil în special în cazul unei calamități recurente, care afectează o anumită zonă de locuit sau amenajată în scopul folosirii de către oameni. Întinderea obligațiilor pozitive imputabile statului într-o anumită situație depinde de originea amenințării și de posibilitatea de a atenua un anumit risc.

Curtea a subliniat în special întinderea marjei de apreciere de care dispun statele în ceea ce privește alegerea unor măsuri concrete în contextul ajutorului acordat sinistraților în urma unui eveniment meteorologic. Întrucât un astfel de eveniment nu poate fi controlat de om, considerentul potrivit căruia nu li se poate impune autorităților o sarcină insuportabilă sau excesivă, fără să se țină seama de alegerile operaționale pe care trebuie să le facă acestea în ceea ce privește prioritățile și resursele, este cu atât mai important într-un astfel de context decât în cazul activităților periculoase desfășurate de oameni (*Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008, pct. 135).

20. În special în ceea ce privește cutremurele, Curtea a precizat, în cauza *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 128 (a se vedea și *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 173-174), că, deși cutremurele naturale sunt evenimente asupra cărora statele nu au niciun control, acestora le revine totuși obligația de a asigura prevenirea riscurilor naturale previzibile și de a adopta măsuri de reducere a efectelor acestora, pentru a atenua pe cât posibil de mult dimensiunea lor catastrofală. Aceasta a adăugat că întinderea obligației de prevenție, care rămâne o obligație de mijloace, constă în consolidarea capacității statului de a face față unor astfel de fenomene naturale violente și neașteptate precum cutremurele. În plus, Curtea a precizat (pct. 129-133) că prevenția include în primul rând amenajarea teritoriului și controlul urbanizării; autoritățile locale, responsabile cu reglementarea ocupării și utilizării terenurilor prin eliberarea autorizațiilor de construire, au un rol decisiv și responsabilitatea principală în ceea ce privește prevenirea riscurilor și respectarea normelor privind proiectarea seismică a construcțiilor. În plus, autoritățile naționale au obligația de a controla și de a supraveghea construcțiile existente pentru a preveni, pe cât posibil, riscurile seismice pentru populație. În cazul unei plângeri, autoritățile judiciare au sarcina de a asigura respectarea obligațiilor în cauză de către autoritățile relevante. În plus, trebuie elaborat un plan de apărare în cazul producerii unui cutremur, în special pentru a sensibiliza și a informa cetățenii, comunitățile și profesioniștii cu privire la riscurile seismice. În cele din urmă, trebuie să fie elaborate planuri de gestionare a situațiilor

de urgență/crizelor generate de cutremure. Acestea ar trebui să definească toate măsurile care trebuie puse în aplicare în cazul producerii unui cutremur devastator. Astfel de măsuri de planificare a gestionării situațiilor de urgență/crizelor ar trebui să se bazeze pe elaborarea unor planuri de intervenție și de salvare, la diferite niveluri teritoriale, după caz.

iv. Art. 2 și art. 8

21. Întrucât întinderea obligațiilor pozitive prevăzute la art. 2 o include în mare măsură pe cea a obligațiilor pozitive în temeiul art. 8, principiile dezvoltate de jurisprudența Curții referitoare la mediu sau la amenajarea teritoriului pot fi invocate pentru protecția dreptului la viață atunci când se aduce atingere vieții private sau domiciliului (*Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 133).

b. Exemple

22. În cauza *L.C.B. împotriva Regatului Unit*, 1998, Curtea a examinat, din perspectiva obligației pozitive de a proteja viața, cazul unei femei care susținea că leucemia pe care a dezvoltat-o în copilărie se datora faptului că, înainte de concepția sa, tatăl său fusese expus la radiații în timpul unor teste atmosferice cu arme nucleare efectuate de Regatul Unit. Curtea a reținut că, dacă, în perioada cuprinsă între data recunoașterii de către Regatul Unit a dreptului de a introduce o cerere individuală în fața Comisiei (14 ianuarie 1966) și momentul diagnosticării reclamantei cu leucemie (octombrie 1970), autoritățile au dispus de informații care au suscitat temeri cu privire la expunerea tatălui său la radiații și dacă părea probabil ca această iradiere să fi constituit un pericol real pentru sănătatea acestuia, statul ar fi putut fi obligat să ofere consiliere părinților săi din proprie inițiativă și să îi monitorizeze sănătatea. Totuși, având în vedere dosarul cauzei și ținând seama de informațiile de care dispunea statul la momentul faptelor, în această privință, Curtea nu a considerat că s-a stabilit faptul că statul ar fi trebuit să informeze din proprie inițiativă părinții persoanei în cauză cu privire la aceste probleme sau să ia orice altă măsură specială în ceea ce o privește. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 2.

23. În cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 97-110, Curtea a constatat, în primul rând, că, în Turcia, existau reglementări privind siguranța în cele două domenii de activitate aflate în centrul litigiului, și anume exploatarea amplasamentelor depozitelor de deșeuri menajere și reabilitarea cartierelor mărginașe. În continuare, aceasta a constatat, pe baza dosarului, că autoritățile turce știau sau ar fi trebuit să știe că mai multe persoane care locuiau în apropierea depozitului de deșeuri erau expuse unui risc real și iminent; prin urmare, acestea aveau obligația pozitivă de a lua măsuri preventive, concrete, necesare și suficiente pentru a le proteja, cu atât mai mult cu cât aceste autorități erau cele care amenajaseră zona de depozitare a deșeurilor și autorizaseră exploatarea acesteia, care a dat naștere pericolului în cauză. Or, dimpotrivă, primăria orașului nu a luat măsurile urgente care se impuneau în momentul în care a luat cunoștință de această amenințare, s-a opus unei recomandări a Consiliului pentru mediu de pe lângă prim-ministru, referitoare la aducerea depozitului de deșeuri în conformitate cu standardele, ceea ce impunea, printre altele, instalarea unui sistem de evacuare controlată a gazului metan acumulat, și a respins o cerere de închidere temporară a depozitului. De asemenea, autoritățile au permis, timp de mai mulți ani, reclamantului și rudelor sale să locuiască în apropierea depozitului de deșeuri. Făcând referire la marja de apreciere a statelor, Curtea a subliniat că instalarea în timp util a unui sistem de degazare ar fi putut constitui, în speță, o măsură eficientă, fără să implice folosirea excesivă a resurselor statului și fără să cauzeze probleme politice majore, și ar fi fost conformă cu reglementările turce și cu practica generală în materie. În sfârșit, Curtea a subliniat că Guvernul nu a demonstrat că fusese luată vreo măsură de informare a locuitorilor din cartierul mărginaș, astfel încât să li se permită să evalueze riscurile care ar fi putut să apară ca urmare a alegerii lor, și a observat că, în absența unor inițiative mai concrete prin care să se prevină amenințările la adresa vieții lor, nici măcar respectarea dreptului la informare nu ar fi fost suficientă pentru a absolvi statul de responsabilitățile sale. Curtea a concluzionat că răspunderea statului era angajată în temeiul art. 2 în principal din cauza deficiențelor cadrului de reglementare în ceea ce privește deschiderea, exploatarea și supravegherea depozitului de deșeuri și că autoritățile statului nu au făcut tot ce le-a

stat în putere pentru a proteja locuitorii cartierului mărginaș împotriva pericolelor iminente și cunoscute, la care erau expuși.

24. În cauza *Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008, pct. 147-160, Curtea a constatat că orașul afectat de calamitate era situat într-o zonă amenințată de alunecări de teren și că producerea repetată a acestei calamități în timpul verii și existența unor lucrări menite să protejeze zona în cauză sugerau că autoritățile și populația puteau să presupună în mod rezonabil că exista riscul să se producă o alunecare de teren în vara anului 2000. Apoi, aceasta a dedus că autoritățile puteau să prevadă că alunecarea de teren din iulie 2000 va cauza mai multe pagube decât de obicei, având în vedere faptul că au primit mai multe avertismente; printre altele, acestea au fost informate, în vara precedentă, de către organismul de monitorizare competent cu privire la necesitatea reparării barajului de protecție, care fusese deteriorat de o puternică alunecare de teren, și acest organism le-a recomandat să instituie un sistem de avertizare timpurie, care să permită evacuarea populației în timp util în cazul producerii unui astfel de accident. Cu toate acestea, autoritățile nu au asigurat funcționarea unei infrastructuri de monitorizare a alunecărilor și de protecție împotriva acestora, nu au alertat populația, nu au instituit un sistem pentru evacuarea de urgență și nici nu au luat alte măsuri menite să prevină materializarea riscului. Curtea a concluzionat că nu exista nicio justificare pentru nepunerea în aplicare de către autorități a unor politici de amenajare a teritoriului și de acordare a unui ajutor de urgență în zona cu risc de alunecare de teren, având în vedere pericolul previzibil pentru viața locuitorilor săi. În plus, Curtea a hotărât că exista o legătură de cauzalitate între deficiențele administrative grave și decesul soțului primei reclamante, precum și vătămările suferite de primele două reclamante și de membrii familiilor acestora. Aceasta a concluzionat că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a institui un cadru legislativ și administrativ care să poată oferi o protecție eficientă împotriva amenințărilor la adresa dreptului la viață.

25. În cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 161, Curtea a observat că autoritățile nu au pus în aplicare normele interne aplicabile, care interziceau construirea de locuințe în apropierea rezervorului de apă fără luarea de măsuri preventive și care impuneau, printre altele, zonarea sectoarelor inundabile ale orașului și a zonelor de protecție, luarea de măsuri preventive și de avertizare în caz de urgență, întreținerea și adaptarea canalului de evacuare a apei și informarea publicului cu privire la existența riscului de inundare. Aceasta a constatat că autoritățile nu și-au respectat obligația pozitivă de a proteja viața reclamanților, având în vedere următoarele elemente: 1º autoritățile nu au instituit un cadru legislativ și administrativ clar, care să le permită să evalueze în mod eficient riscurile inerente exploatării rezervorului și să pună în aplicare politici de dezvoltare urbană în apropierea rezervorului, în conformitate cu standardele tehnice relevante; 2º nu exista un sistem de control coerent, care să încurajeze responsabilii să ia măsuri pentru a asigura o protecție adecvată a populației care locuia în zonă și, în special, să mențină canalul de evacuare a apei suficient de liber pentru a face față evacuărilor bruște de apă din rezervor, să instituie un sistem de avertizare în caz de urgență și să informeze populația locală cu privire la potențialele riscuri legate de exploatarea rezervorului; 3º nu s-a stabilit existența unei coordonări și a unei cooperări suficiente între diferitele autorități administrative, astfel încât riscurile aduse la cunoștința acestora să nu devină atât de grave încât să fie puse în pericol vieți omenești. Curtea a observat, de asemenea, că autoritățile au rămas inactive chiar și după inundația denunțată de reclamanți, astfel încât riscul la adresa vieții persoanelor care locuiau în apropierea rezervorului părea să persiste la data pronunțării hotărârii.

26. În cauza *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 103-117, Curtea a constatat, în urma examinării dosarului, că, la momentul faptelor, autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe că expunerea la azbest era periculoasă. În continuare, aceasta a constatat că din informațiile furnizate reieșea că legislația era deficitară, în măsura în care nu reglementa în mod adecvat desfășurarea activităților legate de azbest și nici nu prevedea măsuri practice care să asigure o protecție eficientă a angajaților a căror viață ar fi putut fi pusă în pericol de riscul inerent expunerii la această substanță. În plus, nici măcar protecția limitată oferită de această legislație nu a avut niciun impact asupra reclamanților, întrucât se pare că aceasta nu a fost pusă în aplicare. În continuare, Curtea a constatat că singura măsură practică pe care o luase statul, în calitate de angajator, a fost distribuirea de măști, care s-au dovedit a fi neadecvate, și că, în cursul carierei lor, reclamanților nu le fusese furnizată sau pusă la dispoziție nicio informație care

să le permită să aprecieze riscul la adresa vieții la care erau expuși. Curtea a concluzionat că, în pofida marjei de apreciere de care dispunea în ceea ce privește alegerea mijloacelor, statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a legifera sau de a lua alte măsuri practice și că, prin urmare, a fost încălcat art. 2 în privința reclamantului care decedase din cauza unui mezoteliom.

27. În cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 394-468, referitoare la deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private din regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*"), Curtea a hotărât că acest context impunea, în special, ca autoritățile să procedeze la o evaluare completă a poluării generate, în special prin identificarea zonelor afectate, precum și a naturii și a amplorii contaminării, și, ulterior, să ia măsuri de gestionare a riscurilor. În plus, era necesar ca acestea să efectueze cercetări cu privire la impactul acestei poluări asupra sănătății persoanelor care locuiau în zonele afectate și să ia măsuri de combatere a comportamentelor care au cauzat poluarea, și anume deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri. De asemenea, acestea aveau obligația de a furniza, în timp util, persoanelor care locuiau în zonele respective informații care să le permită să evalueze riscurile pentru sănătatea și viața lor. Reamintind că autoritățile dispun de o amplă putere de apreciere în ceea ce privește alegerea măsurilor concrete care trebuie luate, Curtea a precizat că îi revine sarcina de a aprecia dacă acestea au abordat problema cu diligența necesară, având în vedere natura și gravitatea amenințării în cauză. În acest sens, a subliniat importanța primordială a unui răspuns rapid, adăugând că natura și gravitatea amenințării impuneau un răspuns sistematic, coordonat și global din partea autorităților. Concluzionând că statul și-a încălcat obligațiile în privința tuturor aspectelor sus-menționate, Curtea a constatat încălcarea art. 2 din Convenție.

2. Aspectul procedural

28. În cazul în care o persoană a decedat în împrejurări care pot determina angajarea răspunderii statului, art. 2 implică obligația statului de a asigura, prin toate mijloacele de care dispune, un răspuns adecvat – judiciar sau de altă natură – pentru a asigura punerea în aplicare în mod eficient a cadrului legislativ și administrativ instituit pentru a proteja viața și, dacă este cazul, pentru ca orice încălcare a dreptului la viață să fie reprimată și sancționată [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 91; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 138; *Smaltini împotriva Italiei* (dec.), 2015, pct. 52; *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 183].

29. În contextul specific al **activităților periculoase**, precum și în contextul unor **dezastre naturale previzibile**, este necesară o anchetă judiciară oficială, întrucât, deseori, autoritățile publice sunt singurele care dețin suficiente cunoștințe necesare pentru a identifica și stabili fenomenele complexe care ar fi putut să cauzeze astfel de incidente (a se vedea, totuși, hotărârea în cauza *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 121-126, în care Curtea a hotărât, în contextul epuizării căilor de atac interne în ceea ce privește un capăt de cerere privind aspectul procedural al art. 2, că obligația de a efectua o anchetă din oficiu nu se aplică atunci când se pare că împrejurările decesului nu sunt cunoscute doar de autorități). În plus, în cazul în care autoritățile respective nu au luat, în deplină cunoștință de cauză și în conformitate cu competențele care le-au fost conferite, măsurile necesare și suficiente pentru a atenua riscurile inerente unei activități periculoase, faptul că persoanele responsabile pentru atingeri aduse vieții nu au fost incriminate și nu au fost trimise în judecată poate să constituie o încălcare a art. 2, făcând abstracție de orice altă cale de atac pe care ar putea să o exercite justițiabilii din proprie inițiativă [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 93; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 140 și 142; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 190].

a. Efectuarea din oficiu a unei anchete oficiale efective

30. Sistemul judiciar trebuie să includă un mecanism de anchetă oficială, independent și imparțial, care să îndeplinească anumite criterii minime de eficiență și care să poată asigura sancționarea penală a atingerilor aduse vieții ca urmare a unei activități periculoase sau a unui dezastru natural previzibil, dacă și în măsura în care rezultatele cercetărilor justifică o astfel de represiune. Autoritățile competente trebuie să dea dovadă de o diligență și o promptitudine exemplare și să inițieze anchete ex officio care să permită, pe de o parte, stabilirea circumstanțelor în care a avut loc o astfel de atingere adusă vieții, precum și deficiențele în ceea ce privește punerea în aplicare a cadrului de reglementare

și, pe de altă parte, identificarea agenților sau autorităților statului implicate, în orice mod, în succesiunea evenimentelor în cauză [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 94; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 142; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 191; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 121; *Smaltini împotriva Italiei* (dec.), 2015, pct. 53; *Mučibabić împotriva Serbiei*, 2016, pct. 125; *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 187].

31. Scopul esențial al anchetei este acela de a asigura punerea în aplicare efectivă a dispozițiilor din dreptul intern care protejează dreptul la viață și, în cazul în care ar putea fi pus în discuție comportamentul agenților sau al autorităților statului, de a garanta că aceștia sunt trași la răspundere pentru decesele survenite sub răspunderea lor (*M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 188).

b. Procedura judiciară

32. În cazul în care ancheta oficială a dus la trimiterea în judecată în fața instanțelor naționale, întreaga procedură, inclusiv etapa judecării, trebuie să respecte cerințele obligației pozitive de a proteja viața prin lege [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 95; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 143; *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 190]. Aceasta nu înseamnă că art. 2 poate implica dreptul unui reclamant de a solicita urmărirea penală și trimiterea în judecată sau condamnarea terților ori o obligație de rezultat care presupune că orice urmărire penală și trimitere în judecată trebuie să aibă ca rezultat o condamnare sau chiar pronunțarea unei anumite pedepse [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 96; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 144; *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 187 și 190; *Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 41; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 138]. Pe de altă parte, instanțele naționale nu trebuie să se arate, în niciun caz, dispuse să lase nepedepsite infracțiunile care pun în pericol viața. Acest lucru este indispensabil pentru a menține încrederea publicului și pentru a asigura adeziunea acestuia la statul de drept, precum și pentru a preveni orice aparență de tolerare a actelor ilegale sau de complicitate la săvârșirea acestora [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 96; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 145; *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 187]. Sarcina Curții constă, prin urmare, în a verifica dacă și în ce măsură se poate considera că aceste instanțe, înainte de a ajunge la o concluzie, au supus cauzele cu care au fost sesizate examinării riguroase impuse prin art. 2 din Convenție, pentru a se asigura că efectul disuasiv al sistemului judiciar instituit și importanta rolului pe care acesta trebuie să îl joace în prevenirea încălcărilor dreptului la viață nu sunt diminuate [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 96; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 145; *Smaltini împotriva Italiei* (dec.), 2015, pct. 54; *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 212; *Laterza și D'Errico împotriva Italiei*, 2025, pct. 39].

33. În cazul în care atingerea adusă dreptului la viață nu este intenționată, obligația pozitivă de a institui un sistem judiciar eficient nu impune în mod necesar începerea urmăririi penale. O astfel de obligație poate fi îndeplinită și în cazul în care sistemul juridic respectiv pune la dispoziția persoanelor în cauză o cale de atac în fața instanțelor civile, fie în mod separat, fie în coroborare cu o cale de atac în fața instanțelor penale, care să permită stabilirea răspunderii persoanelor în cauză și, după caz, aplicarea oricărei sancțiuni civile adecvate, cum ar fi plata de daune-interese [*Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 33; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 137 și 141; *Laterza și D'Errico împotriva Italiei*, 2025, pct. 36]. Curtea a adoptat această abordare în cauze referitoare la decese cauzate de cutremure [*Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 33; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 137]. În cazul în care sunt implicați agenți ai statului sau membri ai anumitor profesii, pot fi avute în vedere și măsuri disciplinare (*Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 137).

c. Exemple

34. În cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 111-118, Curtea a constatat că organele de urmărire penală au acționat cu promptitudine și cu diligență pentru a stabili faptele aflate la originea accidentului și a deceselor, că au fost identificate persoanele responsabile și că a fost inițiată o procedură penală, în fața instanței penale competente în materie, împotriva primarului orașului Istanbul și a primarului districtului în care se afla depozitul de deșeuri. Totuși, aceștia nu au fost

urmăriți penal și trimiși în judecată sub încadrarea de atingere adusă vieții, ci pentru neglijență în exercitarea atribuțiilor lor, și au fost condamnați la plata unor amenzi echivalente sumei de 9,70 de euro, cu suspendare, considerate „derizorii" de către Curte. Curtea a reținut că modul în care sistemul turc de justiție penală a răspuns la tragedie nu a permis să se stabilească răspunderea deplină a agenților sau a autorităților statului pentru rolul lor în această tragedie și nici să se asigure punerea în aplicare efectivă a dispozițiilor din dreptul intern care garantau respectarea dreptului la viață, în special a funcției disuasive a dreptului penal. Aceasta a constatat încălcarea art. 2 sub aspect procedural, din cauza absenței, în legătură cu un accident fatal cauzat de desfășurarea unei activități periculoase, a unei protecții adecvate „prin lege", care să garanteze dreptul la viață și să prevină, pe viitor, astfel de acțiuni care pun în pericol viața.

35. În cauza *Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008, pct. 161-165, Curtea a constatat încălcarea art. 2 sub aspect procedural din cauza faptului că accidentul în cauză nu a făcut niciodată, ca atare, obiectul unei anchete sau al unei examinări de către o autoritate judiciară sau administrativă.

36. În cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei,* 2012, pct. 194-203, Curtea a observat că a existat o anchetă preliminară, dar că autoritățile competente nu au demonstrat că sunt determinate să stabilească circumstanțele cauzei și să identifice, să urmărească penal și să trimită în judecată persoanele responsabile. Acestea nu au încercat în mod corespunzător să îi identifice pe cei responsabili pentru întreținerea neadecvată a canalului de evacuare a apelor, deși s-a stabilit că acesta a fost principalul motiv pentru producerea inundației, și au închis ancheta cu privire la deficiențele constatate în ceea ce privește planificarea urbană a autorităților locale.

37. În cauza *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015, pct. 192-200, referitoare la un cutremur care a avut loc în 1999, în regiunea Izmit, și care a provocat numeroase decese, s-a început urmărirea penală pentru decesele în cauză față de dezvoltatorii imobiliari responsabili pentru imobilele care s-au prăbușit și față de persoanele particulare direct implicate în construirea acestora și au fost trimise în judecată, iar reclamanții au putut să participe la procedură. Cinci persoane au făcut obiectul urmării penale și au fost trimise în judecată. Cu toate acestea, Curtea a constatat că durata procedurii – 12 ani – nu îndeplinea cerința unei examinări prompte și fără întârzieri inutile și că procedura a fost realizată într-o asemenea manieră încât, la finalul acesteia, doar doi dintre cei cinci inculpați au fost efectiv declarați responsabili pentru evenimente, ceilalți trei beneficiind de prescripția răspunderii penale. De asemenea, aceasta a constatat că, în lipsa autorizației administrative prealabile impuse de dreptul național, în pofida demersurilor reclamanților în acest sens, nu a existat nicio anchetă penală împotriva funcționarilor, care ar fi putut să permită stabilirea deficiențelor și omisiunilor constatate în ceea ce privește supravegherea și verificarea clădirilor care s-au prăbușit.

În cauza *Istanbullu și Ayden împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 36-43, referitoare la același cutremur, reclamanții s-au plâns de modul în care s-a desfășurat procedura penală inițiată ca urmare a decesului rudelor lor sub dărâmăturile clădirii în care locuiau, precum și cu privire la ineficiența sistemului judiciar turc. Procedura penală îndreptată împotriva administratorului tehnic responsabil de construcția clădirii și a antreprenorului s-a încheiat cu achitarea celui dintâi, pe motiv că acesta nu era responsabil pentru deficiențele construcției, precum și prin constatarea prescrierii acțiunii publice în privința celui de-al doilea, din cauza lipsei de promptitudine a autorităților judiciare. Curtea a constatat că, din cauza perioadei îndelungate de inactivitate a instanțelor naționale, care a avut ca rezultat prescrierea acțiunii, procedura penală nu a fost de natură să stabilească dacă antreprenorul a comis sau nu o infracțiune. Cu toate acestea, Curtea a apreciat că nimic nu a compromis capacitatea căilor de atac existente în materie civilă de a stabili persoanele responsabile pentru decesul rudelor reclamanților. Aceasta a concluzionat că, indiferent care au fost deficiențele procedurii penale inițiate în speță, dreptul intern le-a oferit reclamanților căi de atac în materie civilă capabile să îndeplinească obligația ce revine statului, în temeiul art. 2 din Convenție, de a institui un sistem judiciar eficient, care să poată asigura un răspuns judiciar adecvat în ceea ce privește decesul rudelor reclamanților, și că, prin urmare, cererea era în mod vădit nefondată.

În cauza *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 142-137, referitoare la un cutremur care a avut loc în regiunea Van, în 2011, Curtea, examinând o cerere introdusă de rudele unei persoane decedate în urma prăbușirii unui hotel, a subliniat că statul trebuia să le ofere o cale de

atac care să permită stabilirea eventualei răspunderi a autorităților împotriva cărora au formulat acuzații și care să permită rudelor să obțină, dacă era cazul, o reparație, ceea ce, în temeiul dreptului turc, corespundea unei acțiuni de fond în fața instanței administrative. Reclamanții au exercitat această cale de atac, iar instanța administrativă a considerat că Ministerul Mediului și Urbanismului și primăria orașului Van nu și-au îndeplinit în mod corespunzător sarcinile de a verifica proiectul de construcție a hotelului și realizarea lucrărilor de construcție a acestuia, precum și că organismul public turc de gestionare a dezastrelor nu a efectuat studiile și inspecțiile necesare cu privire la situația dezastrului în cauză și nici nu efectuase în timp util verificările care se impuneau după cutremurul care avusese loc anterior, și le-a acordat reclamanților o despăgubire de 71 694 EUR, pe care Curtea a considerat-o adecvată și suficientă în circumstanțele cauzei. De asemenea, Curtea a ținut seama de faptul că, la câteva zile de la prăbușirea clădirii, a fost deschisă o anchetă penală în cursul căreia s-a dispus realizarea unei expertize independente, la finalul căreia a fost identificată principala persoană responsabilă, și anume managerul hotelului, înainte ca acesta să fie urmărit penal și condamnat pentru ucidere din culpă fără prevedere. Curtea a observat că instanțele penale au constatat în special că respectiva clădire a hotelului nu respecta normele seismice, că au fost construite extinderi fără autorizație, care puneau în pericol structura clădirii, că inculpatul a continuat să exploateze hotelul în pofida producerii unui prim cutremur, care a slăbit structura clădirii, și că, prin urmare, a acționat din culpă fără prevedere. Aceasta a dedus că problema respectării normelor de siguranță a fost examinată de autoritățile judiciare și că aceasta a făcut obiectul unor cercetări penale. Deși au existat întârzieri considerabile în procedura penală, care încă este pendinte, și în pofida obligației autorităților de a asigura desfășurarea cu celeritate și diligență a anchetei și a procedurii judiciare, Curtea a hotărât că acest lucru nu a afectat negativ stabilirea faptelor și a persoanelor responsabile și că nimic nu indica faptul că instanțele penale s-au arătat dispuse să permită ca o atingere nejustificată adusă dreptului la viață să rămână nepedepsită. În plus, Curtea a hotărât că, având în vedere decizia instanței administrative, faptul că nu a fost inițiată o procedură penală împotriva funcționarilor pe care reclamanții îi considerau responsabili pentru decesul rudei lor nu a compromis nici stabilirea responsabilității administrațiilor în cauză pentru acest deces, nici despăgubirea reclamanților. Curtea a concluzionat că dreptul intern a oferit reclamanților o cale de atac capabilă să îndeplinească obligația ce revine statului pârât, în temeiul art. 2 din Convenție, de a institui un sistem judiciar eficient, care să poată asigura un răspuns judiciar adecvat în ceea ce privește decesul rudei reclamanților, în circumstanțele cauzei.

38. În cauza *Smaltini împotriva Italiei* (dec.), 2015, pct. 56-61, reclamanta, care a decedat în cursul procedurii în fața Curții, locuia în Taranto, unde se află cel mai mare complex industrial de prelucrare a oțelului din Europa, al cărui impact asupra sănătății și a mediului este controversat (a se vedea, de asemenea, *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019). Considerând că leucemia mieloidă acută pe care o dezvoltase fusese cauzată de emisiile poluante provenite de la această instalație, reclamanta a depus o plângere penală împotriva unuia dintre directorii complexului pentru vătămarea corporală rezultată din încălcarea normelor privind controlul calității aerului și protecția sănătății și a mediului. Dosarul a fost clasat pe motiv că nu fusese stabilită o legătură de cauzalitate între poluare și boala reclamantei. Curtea a verificat dacă instanțele naționale au procedat la examinarea riguroasă impusă prin art. 2. Astfel, Curtea a apreciat dacă instanțele au motivat în mod corespunzător clasarea cauzei sau dacă, dimpotrivă, dispuneau de suficiente probe care să stabilească existența unei legături de cauzalitate între emisiile nocive produse de instalație și patologia reclamantei. A constatat că acestea s-au bazat pe trei rapoarte privind starea de sănătate și cauzele decesului populației din regiunea Puglia și pe un studiu epidemiologic, din care nu reieșea că exista o incidență mai mare a leucemiei în Taranto decât în restul țării. Curtea a observat, de asemenea, că reclamanta a beneficiat de o procedură contradictorie, în cursul căreia au fost efectuate cercetări suplimentare, la solicitarea sa. Având în vedere aceste circumstanțe și *fără a aduce atingere rezultatelor viitoarelor studii științifice*, Curtea a constatat că reclamanta nu a dovedit că, în lumina cunoștințelor științifice disponibile la momentul faptelor cauzei, Guvernul și-a încălcat obligația care îi revenea de a proteja viața acesteia, în sensul art. 2 din Convenție, considerat sub aspect procedural.

39. În cauza *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 183-238, o explozie, care s-a produs în 2008, într-un centru pentru delaborarea/dezmembrarea de produse militare (muniție și armament), a ucis

26 de persoane și a rănit peste 300. Curtea a considerat că ancheta, care a fost inițiată imediat după explozie, a fost adecvată în ansamblul său, în sensul că a permis stabilirea circumstanțelor și a faptelor relevante, precum și identificarea persoanelor responsabile, și că reclamanții au avut acces la anchetă în măsura necesară pentru a-și apăra interesele legitime. În ceea ce privește procedura judiciară ulterioară, Curtea a constatat că, deși niciuna dintre persoanele responsabile identificate la finalul anchetei nu a fost condamnată pentru omor, condamnările pronunțate împotriva inculpaților principali au fost legate de accident și de faptul că au fost ucise sau rănite numeroase persoane, astfel încât acestea au privit acte care au pus în pericol viața și protecția dreptului la viață în sensul art. 2. În continuare, Curtea a constatat că pedepsele pronunțate împotriva inculpaților principali și executate de aceștia (între șase ani și șapte luni de închisoare și zece ani și 27 de zile de închisoare) nu erau indulgente în mod disproporționat. Cu toate acestea, a constatat încălcarea art. 2 sub aspect procedural întrucât: în primul rând, reclamanții nu au beneficiat de niciun drept procedural în cadrul procedurii desfășurate în fața instanțelor penale și, prin urmare, nu au avut posibilitatea de a lua parte efectiv la această procedură și, în al doilea rând, procedura penală pentru abuz în serviciu, îndreptată împotriva persoanei care ocupa funcția de ministru al Apărării la momentul faptelor, era încă pendinte după mai bine de 14 ani de la evenimente și existau elemente care indicau că era posibil ca autoritățile să nu fie dispuse să continue examinarea cauzei în conformitate cu cerințele art. 2, astfel încât exista un risc de impunitate.

II. Fumatul pasiv

40. În cauza *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004, Curtea a abordat, din perspectiva art. 2 și art. 8, problema expunerii nefumătorilor la fumatul pasiv în locuri deschise publicului. Considerând că interesele reclamantului, în calitate de nefumător, intrau în conflict cu interesul altor persoane de a continua să fumeze și, având în vedere marja de apreciere lăsată autorităților naționale, Curtea a apreciat că absența unei interdicții generale a fumatului în locuri deschise publicului nu putea fi considerată drept o lipsă de protecție din partea statului italian a drepturilor reclamantului în temeiul art. 2 și art. 8 din Convenție.

În cauza *Aparicio Benito împotriva Spaniei* (dec.), 2006, un deținut s-a plâns, în temeiul art. 2, de faptul că era expus la fumul de țigară care provenea de la codeținuți, atunci când se afla în spațiile comune ale centrului de detenție. În această privință, a susținut că suferă de probleme respiratorii incompatibile cu inhalarea fumului de țigară. Curtea a constatat că reclamantul dispunea de o celulă individuală, că – la șapte luni de la depunerea cererii – reglementările fuseseră modificate astfel încât singurul spațiu comun în care deținuții puteau să fumeze era camera cu televizor și că acesta nu și-a fundamentat susținerea potrivit căreia avea probleme de sănătate. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu exista niciun element de probă care să îi permită să constate că reclamantul a suferit efecte adverse de natură să constituie o încălcare a art. 2 și a respins capătul de cerere ca fiind vădit nefondat.

Art. 3 (interzicerea torturii)

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

41. Curtea a trebuit să examineze cauze în care persoane particulare au susținut că poluarea sau efectele nocive asupra mediului, la care au fost expuse, constituiau un tratament contrar art. 3. În multe dintre aceste cauze, Curtea a hotărât că nu s-a stabilit că fusese atins pragul de gravitate necesar pentru ca această dispoziție să fie aplicabilă [*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 60; *Fadeieva*

împotriva Rusiei (dec.), 2003; *Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005; *Brincat și alții împotriva Maltei,* 2014, pct. 130].

42. Cu toate acestea, trebuie să se țină seama de jurisprudența privind condițiile de detenție, din care rezultă că expunerea unui deținut la o substanță poluantă, la un factor nociv sau la un mediu penitenciar degradat reprezintă, cel puțin, un factor care trebuie luat în considerare pentru aprecierea condițiilor de detenție în lumina art. 3.

43. Astfel, Curtea a constatat încălcarea acestei dispoziții în ceea ce privește deținuții care erau expuși la fumul de țigară provenit de la alți deținuți. În aproape toate cauzele, fumatul pasiv era combinat cu alți factori materiali, cum ar fi supraaglomerarea și lipsa de igienă (*Florea împotriva României*, 2010, pct. 50-65; *Pavalache împotriva României*, 2011, pct. 87-101; *Vasilescu împotriva Belgiei*, 2014, pct. 88-107; *Sylla și Nollomont împotriva Belgiei*, 2017, pct. 35-42).

În cauza *Elefteriadis împotriva României*, 2011, pct. 46-55, constatarea încălcării art. 3 se întemeiază doar pe faptul că reclamantul, care suferea de fibroză pulmonară, fusese expus la fumul de țigară provenit de la codeținuți. În special, Curtea a subliniat că obligația statelor de a-și organiza sistemul penitenciar astfel încât să asigure deținuților respectarea demnității lor umane poate să implice obligația de a lua măsuri pentru a proteja un deținut împotriva efectelor nocive ale fumatului pasiv, atunci când starea sa de sănătate impune acest lucru, conform examinărilor medicale și recomandărilor medicilor curanți.

44. În plus, în cauza *Plathey împotriva Franței*, 2011, pct. 47-57, Curtea a constatat încălcarea art. 3 doar pe motiv că reclamantul fusese ținut, timp de 28 de zile, 23 de ore din 24, într-o celulă disciplinară care fusese incendiată cu o săptămână mai devreme și în care încă persista un miros foarte puternic de ars. A apreciat că acest lucru a adus atingere demnității umane și a constituit un tratament degradant.

Art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță)

45. În cauza *Brian și alții împotriva Rusiei*, 2023, Curtea a hotărât că arestarea, în regiunea arctică a Rusiei, și detenția unor activiști ai ONG-ului *Greenpeace,* în urma unei tentative de intruziune pe o platformă petrolieră, erau contrare art. 5 § 1 (privare de libertate nerecunoscută și, ulterior, detenție nelegală). Aceasta a constatat încălcarea art. 5 § 1 și în cauza *Friedrich și alții împotriva Poloniei*, 2024, referitoare la arestarea și detenția unor activiști ai acestui ONG în contextul participării lor la o operațiune de blocare a unui carbonier (navă destinată transportului de cărbuni), precum și încălcarea art. 5 § 2 [dreptul oricărei persoane arestate de a fi informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa (a se vedea, de asemenea, cauza *Bogai și alții împotriva Ucrainei*, 2025, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 5 § 1 ca urmare a detenției unor activiști, într-o secție de poliție, timp de două până la trei ore, în urma arestării lor în timpul unei demonstrații împotriva folosirii animalelor în cadrul spectacolelor de circ)].

Art. 6 (aspectul civil) (dreptul la un proces echitabil)

I. Proceduri inițiate de persoane afectate de daune aduse mediului

A. A. Aplicabilitatea art. 6 § 1 (aspectul civil)

Art. 6 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției. [...]”

46. În domeniul mediului, la fel ca în orice alt domeniu, pentru ca latura civilă a art. 6 § 1 să fie aplicabilă, trebuie să existe o „contestație” referitoare la „drepturi cu caracter civil” (sau „obligații cu caracter civil”), cu privire la care se poate pretinde, cel puțin în mod întemeiat, că sunt recunoscute în dreptul intern. Această contestație trebuie să fie „reală și serioasă”; aceasta poate privi atât existența însăși a unui drept, cât și întinderea lui sau modalitățile de exercitare a acestuia. Rezultatul procedurii trebuie să fie în mod direct decisiv pentru dreptul respectiv, o legătură foarte slabă ori consecințe îndepărtate nefiind suficiente pentru ca art. 6 § 1 să fie aplicabil [cauze referitoare la mediu în care sunt stabilite aceste principii: *Zander împotriva Suediei*, 1993, pct. 22; *Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 30; *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 43; *Ünver împotriva Turciei* (dec.), 2000; *Lam și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2001; *Kyrtatou și Kyrtatos împotriva Greciei* (dec.), 2001; *Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 43; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 130; *Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 64; *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006; *Folkman și alții împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Lorentzatou împotriva Greciei* (dec.), 2010; *Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90; *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 125; *Vecbaštika și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2019, pct. 65; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței,* 2021, pct. 52; *Çöçelli și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 42; *Cangı și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 34; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 595]. Natura legii potrivit căreia trebuie soluționată contestația și cea a autorității competente în materie nu sunt foarte importante (*Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90).

47. Rezultă, în primul rând, că aspectul civil al art. 6 § 1 nu se aplică unei proceduri care are ca obiect protecția mediului, ca valoare de interes general. Cu toate acestea, în cauza *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006, referitoare la o acțiune în anularea unui decret de autorizare a extinderii unei fabrici de combustibil nuclear, introdusă în fața unei instanțe administrative de o asociație pentru protecția mediului, Curtea a precizat că aceste criterii ar trebui să se aplice în mod flexibil atunci când o asociație se plânge de o încălcare a acestei dispoziții. În această privință, Curtea a subliniat că, deși o interpretare strictă a art. 6 § 1 ar putea conduce la concluzia că acesta nu este aplicabil întrucât nu există nicio contestație referitoare la un drept cu caracter civil al cărui titular se poate pretinde asociația reclamantă, „o astfel de abordare nu ar fi conformă cu realitatea societății civile actuale, în care asociațiile joacă un rol important, în special prin apărarea anumitor cauze în fața autorităților sau a

instanțelor naționale, în special în domeniul protecției mediului" [a se vedea și *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 602].

1. Principii generale referitoare la aplicabilitatea art. 6 § 1

a. Un drept cu caracter civil, recunoscut în dreptul intern, al cărui titular este reclamantul

48. Aplicabilitatea art. 6 § 1 în cazul litigiilor în domeniul mediului depinde în primul rând de starea dreptului intern.

49. Poate fi vorba despre un drept individual la mediu, în cazul în care un astfel de drept este recunoscut în dreptul intern [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 131-133; *Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 65; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 91; *Asociația Greenpeace France împotriva Franței* (dec.), 2011; *Cangı și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 35], sau despre unul dintre elementele acestui drept, cum ar fi dreptul publicului de a avea acces la informații despre mediu și de a participa la procesul decizional legat de autorizarea unei activități care prezintă un pericol pentru sănătate sau pentru mediu [*Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 57].

În cazul în care un astfel de drept există în dreptul intern, acesta poate să aibă un „caracter civil" în sensul art. 6 § 1 [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 133; *Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 66-67; *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006; *Folkman și alții împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 91; *Asociația Greenpeace France împotriva Franței* (dec.), 2011; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 57; *Efgan Çetin și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 33; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 600].

Pentru a se pronunța în această privință în cauza *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 133, în care persoane care locuiau în vecinătatea unei mine de aur exploatate printr-un proces de cianurare au denunțat neexecutarea hotărârilor judecătorești de anulare a autorizației de exploatare, Curtea a constatat că dreptul în cauză presupunea dreptul de a obține o protecție adecvată a integrității fizice împotriva riscurilor generate de mină. A dedus că acest drept era recunoscut în dreptul turc, întrucât Constituția garanta dreptul de a trăi într-un mediu sănătos și echilibrat, și a considerat că reclamanții puteau așadar să pretindă, în mod întemeiat, că, în temeiul dreptului turc, aveau dreptul la protecție împotriva daunelor aduse de mină mediului. Apoi, în concluzia referitoare la caracterul civil al acestui drept, Curtea a subliniat că amploarea riscului reprezentat de exploatarea minei prin cianurare fusese stabilită de instanța internă, care se întemeiase pe studii de impact, și a dedus că protecția integrității fizice a reclamanților se afla în joc în mod direct.

În mod similar, în cauza *Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 66-67, persoane expuse poluării provenite de la centrale termice au denunțat neexecutarea hotărârilor judecătorești care au dispus închiderea lor. Acestea au invocat dreptul lor de „a trăi într-un mediu sănătos și echilibrat", astfel cum este consacrat în dreptul constituțional turc. Pentru a concluziona că dreptul în cauză avea un caracter civil, Curtea a luat în considerare faptul că s-a adus atingere integrității fizice a reclamanților ca urmare a expunerii lor la această poluare și faptul că aceștia aveau calitate procesuală de a denunța, în fața instanțelor turce, activități periculoase pentru mediu și de a solicita despăgubiri în cazul neexecutării hotărârilor judecătorești favorabile.

În cauza *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006, referitoare la o acțiune în anularea unui decret de autorizare a extinderii unei fabrici de combustibil nuclear, introdusă în fața unei instanțe administrative de o asociație pentru protecția mediului, dreptul în cauză implica dreptul publicului de a fi informat și de a participa la procesul decizional. Curtea a dedus caracterul civil al acestui drept din faptul că este vorba despre un drept a cărui respectare poate fi invocată în mod individual, în fața instanțelor interne, de orice persoană care are un interes.

50. Acest drept poate să includă, de exemplu, dreptul la viață sau la protecția integrității fizice sau dreptul la proprietate.

În cauza *Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 33-34, în care persoane care locuiau în vecinătatea unei centrale nucleare au denunțat o încălcare a dreptului lor de acces la o instanță pentru a contesta o decizie a Consiliului Federal de prelungire a autorizației de funcționare a acestei centrale, Curtea a considerat că această condiție era îndeplinită. A observat că dreptul invocat de reclamanți presupunea dreptul de a obține o protecție adecvată a integrității lor fizice împotriva riscurilor care decurgeau din utilizarea energiei nucleare, drept care se întemeia pe articolul 5 alineatul (1) din Legea privind energia atomică (în temeiul căruia autorizația de construire sau de exploatare a unei instalații nucleare trebuia să fie respinsă sau supusă unor condiții, dacă acest lucru era necesar, în special pentru protecția persoanelor, a bunurilor sau a unor drepturi importante) și pe dreptul constituțional la viață. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 44, care avea ca obiect o situație similară, în care reclamanții au încercat, la nivel intern, să revendice nu numai dreptul lor la integritate fizică, ci și dreptul lor la viață și la respectarea bunurilor acestora. Aceasta a observat că ordinea juridică elvețiană, în special Constituția și dispozițiile Codului civil care reglementau dreptul de vecinătate, recunoșteau aceste drepturi oricărei persoane [a se vedea și *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 617].

În cauza *Zander împotriva Suediei*, 1993, pct. 27, persoane care locuiau în vecinătatea unei instalații de depozitare și tratare a deșeurilor și care aveau pe proprietatea lor o fântână contaminată cu cianură s-au plâns de faptul că dreptul intern nu le oferea posibilitatea de a contesta în fața unei instanțe judecătorești o decizie administrativă de reînnoire a autorizației de funcționare, de autorizare a extinderii activităților acestei instalații și de respingere a măsurii de precauție pe care o solicitaseră. Curtea a constatat că respectiva cerere formulată de reclamanți privea în mod direct dreptul lor de a putea folosi apa din fântâna lor ca apă de băut, element care făcea parte din dreptul lor de proprietate asupra terenului, și că dreptul de proprietate avea în mod clar un caracter civil în sensul art. 6 § 1.

În cauza *Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 45-46, referitoare la o procedură de anulare a unui ordin de ministru de adoptare a proiectului de construcție a unui baraj, Curtea a constatat că, deși procedura urmărea protejarea interesului general, aceasta urmărea totodată protecția intereselor specifice ale persoanelor care locuiau în zona care urma să fie inundată, al căror mod de viață și ale căror proprietăți urmau să fie afectate. Aceasta a dedus că procedura avea o dimensiune patrimonială și una civilă și se referea la pretinsa încălcare a unor drepturi patrimoniale.

51. Cauza trebuie să privească un drept al reclamantului sau o obligație a acestuia [*Kyrtatou și Kyrtatos împotriva Greciei* (dec.), 2001]. În special, atunci când este vorba despre un drept cu caracter civil, reclamantul trebuie să poată pretinde că este „titularul” acestui drept [*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 46; *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 57; *TMMOB și Karakuş Candan împotriva Turciei* (dec.), 2024, pct. 42].

În cauza *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006 (a se vedea și *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021), Curtea a hotărât că o asociație pentru protecția mediului se putea pretinde titulară a dreptului recunoscut în dreptul intern, care făcea obiectul cauzei, și anume dreptul publicului de a avea acces la informații despre mediu și de a participa la luarea deciziilor în probleme de mediu. În această privință, Curtea a reținut că, în calitate de actori ai societății civile, organizațiile neguvernamentale cu personalitate juridică făceau parte din acest public și a subliniat că Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, la care Franța este parte, includea asociațiile în definiția acestei noțiuni.

52. Curtea a adoptat o abordare „flexibilă” [*Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006] a problemei legate de deținerea calității de titular al dreptului civil în discuție, în cazul procedurilor introduse de asociațiile pentru protecția mediului în scopul protejării drepturilor membrilor acestora sau a drepturilor localnicilor afectați de un proiect sau o activitate problematice pentru mediu. Se pare că, într-adevăr,

aplicabilitatea art. 6 § 1 în privința unor astfel de asociații poate fi dedusă din faptul că procedura în cauză este decisivă pentru drepturile civile ale membrilor săi ori ale localnicilor.

Astfel, în cauza *Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 45-48, procedura internă supusă examinării Curții nu privea drepturile al căror titular era asociația reclamantă. Curtea a dedus aplicabilitatea art. 6 § 1, inclusiv în privința asociației reclamante, din faptul că procedura internă viza protecția drepturilor civile ale membrilor săi (care erau, de asemenea, reclamanți în fața Curții, dar care nu fuseseră părți la procedura internă).

În cauza *L'Erablière A.S.B.L. împotriva Belgiei*, 2009, pct. 28-30, asociația reclamantă a introdus în fața instanței naționale o acțiune în anularea unei autorizații de extindere a unui depozit de deșeuri. Pentru a concluziona că respectiva contestație formulată de asociația reclamantă avea o legătură suficientă cu un drept al cărui titular se putea pretinde, Curtea s-a întemeiat pe faptul că, din statutul acesteia, reieșea că activitatea sa avea ca scop protecția mediului la nivel local, că toți fondatorii și administratorii săi locuiau în vecinătatea depozitului de deșeuri și că drepturile lor civile erau în joc, întrucât creșterea capacității depozitului de deșeuri risca să aibă efecte nocive asupra mediului în care trăiau și să afecteze viața lor privată, precum și valoarea proprietăților lor.

În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 59, o asociație formată din femei în vârstă, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei, precum și patru dintre membrele acestei asociații, s-au plâns, fără succes, în fața Tribunalului Administrativ Federal (Tribunal administratif fédéral) și, ulterior, în fața Tribunalului Federal (Tribunal fédéral) cu privire la caracterul insuficient al măsurilor adoptate de Elveția în acest domeniu. Curtea a subliniat că acțiunea inițiată de asociație se întemeia pe amenințarea legată de efectele nefaste ale schimbărilor climatice, în măsura în care acestea afectau sănătatea și bunăstarea aderentelor sale, și a considerat că interesele apărate de asociație erau de o asemenea natură încât „contestația" formulată de aceasta avea o legătură directă și suficientă cu drepturile în cauză ale membrelor sale, având în vedere rolul specific jucat de asociații în contextul schimbărilor climatice.

53. O contestație care are ca obiect exclusiv protecția mediului ca element de interes general nu privește un drept cu caracter civil în sensul art. 6 § 1 [*TMMOB și Karakuş Candan împotriva Turciei* (dec.), 2024, pct. 47]. Faptul că o procedură vizează protejarea interesului general în materie de mediu nu exclude totuși posibilitatea ca aceasta să fie direct decisivă pentru anumite drepturi cu caracter civil [*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 45-47; *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006; *L'Erablière A.S.B.L. împotriva Belgiei*, 2009, pct. 25; *Karin Andersson și alții împotriva Suediei*, 2014, pct. 46; *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 128; *Stichting Landgoed Steenbergen și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2021, pct. 30; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 57; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 615-616 și 633-634].

b. O „contestație" „reală și serioasă"

54. Locuitorii din apropierea unei centrale nucleare, care au sesizat instanțele naționale cu plângeri privind legalitatea, în privința drepturilor acestora, a unei decizii de prelungire a autorizației de exploatare a centralei, au formulat o „contestație" [*Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 37; *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 45-46].

55. În ceea ce privește caracterul real și serios al contestației, acesta poate fi dedus, de exemplu, din faptul că acțiunea introdusă la nivel intern a fost declarată admisibilă [*Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 38; *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 45; *Kyrtatou și Kyrtatos împotriva Greciei* (dec.), 2001], din motivele invocate, pe fond, în fața instanței interne [*Asociația Greenpeace France împotriva Franței* (dec.), 2011; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 59], precum și din motivele reținute de autoritatea sau instanța competentă pentru a respinge acțiunea în cauză [*Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 37-38; *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 45; *Collectif national d'information*

et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței (dec.), 2006; *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 59].

c. O contestație „direct decisivă" pentru dreptul cu caracter civil al reclamantului

56. În cauza *Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 39-40, Curtea a hotărât că legătura dintre decizia Consiliului Federal de extindere a autorizației de exploatare a unei centrale nucleare și dreptul reclamanților care locuiau în apropierea centralei la protecția integrității lor fizice era prea slabă și îndepărtată pentru ca art. 6 § 1 să poată fi aplicat. În această privință, Curtea a observat că reclamanții nu au demonstrat că, din cauza funcționării instalației, erau expuși personal unei amenințări care era nu doar gravă, ci și specifică și, mai ales, iminentă. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 49-55. În special, aceasta a observat că, în ambele cauze, reclamanții nu au susținut că suferiseră vreun prejudiciu, economic sau de altă natură, pentru care intenționau să solicite despăgubiri. În plus, aceasta a constatat că reclamanții au încercat în mod nejustificat să se întemeieze pe art. 6 § 1 pentru a se putea prevala de o cale de atac prin care să conteste însuși principiul utilizării energiei nucleare sau, cel puțin, de un mijloc de a transfera de la guvern la instanțe competența de a lua, pe baza unor dovezi tehnice, decizia finală cu privire la exploatarea diferitelor centrale nucleare. Or, Curtea a subliniat că fiecare stat este liber să decidă, în conformitate cu propriul proces democratic, cea mai bună modalitate de a reglementa utilizarea energiei nucleare [a se vedea, de asemenea: *Folkman și alții împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006].

57. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Ünver împotriva Turciei* (dec.), 2000, și anume că art. 6 § 1 nu se aplică unei proceduri având ca obiect anularea unei autorizații de construire și suspendarea executării lucrărilor, inițiată de un localnic din zonă, în special cu scopul de a păstra frumusețea naturală a locului, în interesul general. A constatat că rezultatul acestei proceduri nu era direct decisiv pentru drepturile private ale persoanei în cauză, observând că nu era în joc niciun interes pecuniar, întrucât reclamantul nu a susținut niciodată în fața instanțelor naționale că construcțiile în litigiu avuseseră un impact negativ asupra valorii proprietății sale.

58. În cauza *Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010, o persoană care locuia în apropierea unei fabrici producătoare de componente auto prin comprimarea de plăci metalice, care genera poluare sonoră, a sesizat instanța internă cu o acțiune având ca obiect reexaminarea legalității deciziei de omologare a fabricii. Curtea a admis că, astfel, reclamantul a urmărit să revendice drepturi cu caracter civil, recunoscute în dreptul intern și al căror titular era, dar a concluzionat că art. 6 § 1 nu era aplicabil pe motiv că rezultatul procedurii de omologare nu era direct decisiv pentru aceste drepturi. În această privință, Curtea a constatat că condițiile de reglementare a construcției și funcționării fabricii, inclusiv obligația de a respecta standardele privind emisiile de zgomot, fuseseră stabilite în cadrul unor proceduri anterioare și că procedura de omologare nu a făcut decât să confirme respectarea acestor condiții de către fabrică. De asemenea, a constatat că reclamantul nu a demonstrat că poluarea fonică generată ulterior omologării era suficient de gravă încât să constituie o încălcare a drepturilor sale și că nici procedura de omologare, nici procedura inițiată de reclamant nu puteau avea ca rezultat repararea prejudiciului cauzat de poluarea denunțată.

59. De asemenea, pot fi menționate cauzele *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 89-96, și *Vecbaštika și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2019, în care Curtea a hotărât că nu era îndeplinită condiția privind caracterul „direct decisiv" al contestației, în ceea ce privește următoarele aspecte: o acțiune în anularea unei autorizații de transport a nămolurilor de la o stație de epurare la un bazin de decantare al unei foste mine de cupru, situată la aproximativ un kilometru de locuința reclamantului, în vederea umplerii acestui bazin în cadrul unei operațiuni de reabilitare; o acțiune introdusă de localnici în fața Curții Constituționale, având ca obiect anularea unui plan urbanistic, în măsura în care acesta permitea construirea de parcuri eoliene.

60. În cauza *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 59, în contextul proiectului Cigéo care avea ca scop depozitarea într-un depozit geologic de adâncime a unor deșeuri radioactive de înaltă activitate și de viață lungă și o serie de asociații pentru protecția mediului au acționat Agenția

Națională pentru Gestionarea Deșeurilor Radioactive în fața unei instanțe civile în vederea obținerii de despăgubiri pentru prejudiciile suferite de aceste asociații ca urmare a încălcării culpabile de către această agenție a obligației de informare a publicului cu privire la gestionarea deșeurilor radioactive, care era prevăzută de dreptul intern în sarcina acesteia. Curtea a reținut că această procedură era direct decisivă pentru dreptul asociațiilor reclamante de a avea acces la informații despre mediu și de a participa la luarea deciziilor în probleme de mediu.

61. În cauza *Cangı și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 36-37, reclamanții au introdus, în fața instanțelor administrative, o cerere de anulare a unei decizii ministeriale de aprobare a unui studiu privind impactul asupra mediului al exploatării unei mine de aur prin lixiviere cu cianură (cianurare). Curtea a hotărât că rezultatul procedurii era „în mod direct decisiv" pentru dreptul „cu caracter civil", de a trăi într-un mediu sănătos (garantat de Constituția Turciei), al reclamanților care locuiau în apropierea minei sau care dețineau bunuri imobile situate în apropiere. Prin urmare, aceasta a considerat că art. 6 § 1 era aplicabil în cazul acestor reclamanți. În schimb, a hotărât că acesta nu era aplicabil în cazul celorlalți reclamanți, pe motiv că aceștia nu locuiau în vecinătatea minei și că exploatarea acesteia nu îi afecta în mod direct și personal. Aceasta a subliniat că, pentru ca art. 6 § 1 să fie aplicabil, nu era suficient ca aceștia să susțină că au acționat în fața instanțelor în calitate de „câini de pază publici" (*chiens de garde publics* în franceză și *public watchdogs* în engleză) pentru protecția mediului, în măsura în care făceau parte dintr-o mișcare înființată cu scopul de a studia și evalua implicațiile legale și sociale ale minelor de aur din regiunea în cauză, precum și efectele acestora asupra mediului.

62. Astfel, preluând formularea din cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 607, Curtea a apreciat că litigiul în cauză intră sub incidența art. 6 § 1 în cazul în care consecințele negative asupra mediului în ceea ce privește drepturile unui reclamant sunt imediate și certe.

2. Aplicabilitatea art. 6 § 1 în contextul schimbărilor climatice

63. În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 608, Curtea a subliniat că principiile generale sus-menționate sunt valabile în contextul schimbărilor climatice, dar că particularitățile litigiilor privind clima au în mod necesar consecințe asupra aplicării acestor principii.

64. Astfel, Curtea a declarat (pct. 614) că elementele celui de al treilea criteriu (aspectul dacă rezultatul procedurii este „în mod direct decisiv" pentru dreptul reclamantului), în special noțiunea de prejudiciu sau de pericol iminent, nu pot fi aplicate fără a ține seama în mod corespunzător de natura specifică a riscurilor legate de schimbările climatice, în special cea a riscului unor consecințe ireversibile și a corolarului acestora, gravitatea prejudiciului. În opinia sa, în cazul în care un prejudiciu viitor nu este doar ipotetic, ci este real și foarte probabil (sau, practic, este cert), în lipsa unor măsuri corective adecvate, faptul că acest prejudiciu nu este strict iminent nu trebuie, în sine, să conducă la concluzia că rezultatul procedurii nu ar fi decisiv pentru atenuarea sau reducerea acestuia; o astfel de abordare ar avea ca efect limitarea nejustificată a accesului la o instanță în ceea ce privește multe dintre riscurile majore asociate schimbărilor climatice, în special pentru acțiunile în justiție introduse de asociații. Curtea a adăugat că, în domeniul schimbărilor climatice, aceste acțiuni în justiție trebuie privite în lumina rolului pe care îl joacă asociațiile în măsura în care acestea le permit persoanelor afectate de fenomenul în cauză, inclusiv celor care sunt dezavantajate semnificativ în ceea ce privește reprezentarea, să își apere drepturile prevăzute de Convenție și să solicite obținerea de măsuri corective adecvate pentru pretinsele neîndepliniri ale obligațiilor și omisiuni imputate autorităților în materie.

În această cauză, o asociație formată din femei în vârstă, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei, precum și patru dintre membrele acestei asociații, s-au plâns, fără succes, în fața Tribunalului Administrativ Federal și, ulterior, în fața Tribunalului Federal cu privire la caracterul insuficient al măsurilor adoptate de Elveția în acest domeniu. Acestea s-au plâns în fața Curții cu privire la încălcarea dreptului lor de acces la o instanță.

Curtea a constatat că art. 6 § 1 se aplica în privința capătului de cerere în cauză (întemeiat pe nerespectarea obligației de punere în aplicare efectivă a măsurilor de atenuare prevăzute de dreptul

în vigoare) în măsura în care acesta a fost formulat de asociația reclamantă (pct. 621-623). A subliniat că asociația, care a demonstrat existența unei legături reale și suficient de strânse cu problema în litigiu și cu persoanele care încercau să obțină protecție împotriva efectelor nefaste ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății și calității vieții lor, a făcut eforturi să apere drepturile civile specifice ale membrelor sale în legătură cu efectele negative ale schimbărilor climatice; a acționat în calitatea sa de instrument care le permitea persoanelor afectate de fenomenul în cauză să își apere drepturile și să încerce să obțină măsuri corective adecvate în cazul în care statul nu își îndeplinea obligația de punere în aplicare efectivă a măsurilor de atenuare prevăzute de dreptul în vigoare. Curtea a reamintit importanța rolului pe care îl au asociațiile în ceea ce privește apărarea cauzelor specifice referitoare la protecția mediului, precum și relevanța deosebită a acțiunii colective în contextul schimbărilor climatice, fenomen ale cărui consecințe nu sunt limitate în mod specific la anumite persoane. Aceasta a adăugat că, în mod similar, în măsura în care o contestație reflectă această dimensiune colectivă, cerința conform căreia este necesar ca rezultatul acesteia să fie „în mod direct decisiv" trebuie interpretată mai general, în sensul încercării de a obține o formă de corectare a acțiunilor și a omisiunilor autorităților care aduc atingere drepturilor cu caracter civil ale membrilor unei asociații, în temeiul dreptului intern.

În schimb, Curtea a declarat că art. 6 § 1 nu se aplica respectivului capăt de cerere în măsura în care acesta era formulat de cele patru aderente ale asociației care erau, de asemenea, reclamante în fața sa (pct. 624), întrucât acestea nu au reușit să stabilească faptul că acțiunea necesară din partea autorităților – punerea în aplicare efectivă a măsurilor de atenuare prevăzute de dreptul intern în vigoare – ar fi creat, de sine stătătoare, efecte suficient de imediate și certe asupra drepturilor lor individuale în contextul schimbărilor climatice. Aceasta a dedus de aici că respectiva contestație formulată de reclamante avea doar o legătură slabă cu drepturile invocate, sau consecințe îndepărtate asupra acestora, în temeiul dreptului național, și că rezultatul contestației nu era în mod direct decisiv pentru drepturile lor cu caracter civil.

B. Exemple de aplicare a art. 6 § 1 în litigiile în materie de mediu

65. Cauzele referitoare la mediu, în care Curtea a examinat pe fond capetele de cerere formulate în temeiul art. 6 § 1, privesc în special următoarele aspecte:

- durata unei proceduri referitoare la tulburări de vecinătate (*Ekholm împotriva Finlandei*, 2007, pct. 92-66);
- dreptul de acces la o instanță pentru a contesta o măsură care avea consecințe asupra mediului, cum ar fi o decizie de reînnoire a autorizației de funcționare a unei instalații de depozitare și tratare a deșeurilor sau o decizie de autorizare a extinderii activităților unui depozit de deșeuri (*Zander împotriva Suediei*, 1993, pct. 29; *L'Erablière A.S.B.L. împotriva Belgiei*, 2009, pct. 35-44) sau de construire a unei linii de cale ferată (*Karin Andersson și alții împotriva Suediei*, 2014, pct. 68-70), sau o decizie administrativă de a nu solicita realizarea unui studiu privind impactul asupra mediului al unei centrale geotermale înainte de acordarea autorizației de exploatare a acesteia (*Efgan Çetin și alții împotriva Turciei*, 2023);
- dreptul de acces la o instanță pentru introducerea unei acțiuni în despăgubiri împotriva autorităților locale care au autorizat din neglijență demararea unei activități poluante și care nu au luat măsurile necesare [*Lam și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2001], împotriva unui angajator privat și a unei case de asigurări din cauza decesului unui angajat care fusese expus la azbest în cursul activității sale profesionale (*Howald Moor și alții împotriva Elveției*, 2014, pct. 70-80) sau împotriva unei rafinării responsabile pentru o explozie care a cauzat daune proprietății reclamantului (*Kurşun împotriva Turciei*, 2018, pct. 93-105);
- dreptul de acces la o instanță al unei asociații pentru protecția mediului cu scopul de a obține repararea prejudiciului cauzat de o pretinsă nerespectare a unei obligații de a furniza informații privind gestionarea deșeurilor radioactive, prevăzută de dreptul intern (*Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 64-72);

- dreptul de acces la o instanță pentru a denunța caracterul insuficient al măsurilor adoptate pentru protecția climei [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024];
- accesul la documentele aflate în posesia autorităților, care conțineau probele necesare pentru a susține cauza personalului militar care fusese expus la radiații în timpul unor teste atmosferice cu arme nucleare, în cadrul unei proceduri de obținere a unei pensii de invaliditate (*McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 85-90 și 99);
- obligația de a executa sau de a asigura executarea unor hotărâri judecătorești referitoare la tulburări de vecinătate (*Ekholm împotriva Finlandei*, 2007, pct. 72-75; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 72-83) sau favorabile protecției mediului, cum ar fi hotărârile prin care s-a dispus închiderea unor centrale termice poluante (*Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 72-75) sau prin care au fost anulate acte administrative care autorizau construirea și exploatarea unei fabrici de amidon (*Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 133-145) sau a unei mine de aur exploatate prin cianurare și care prezenta un pericol pentru sănătate și mediu (*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 135-138; *Lemke împotriva Turciei*, 2007, pct. 51-53; *Genç și Demirgan împotriva Turciei*, 2017, pct. 45-46), o hotărâre prin care s-a dispus demolarea unor imobile construite ilegal în detrimentul mediului (*Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 30-32) sau prin care s-a dispus mutarea unor antene de telecomunicații amplasate în vecinătatea unei mănăstiri, pe motiv că undele electromagnetice la care era expus publicul depășeau limitele de siguranță (*Iera Moni Profitou Iliou Thiras împotriva Greciei*, 2005, pct. 34-38);
- respectarea principiului securității juridice în contextul repunerii în termen și al admiterii unor apeluri tardive împotriva unor hotărâri definitive prin care au fost acordate indemnizații și despăgubiri suplimentare persoanelor care au participat la operațiunile de urgență de la locul catastrofei de la Cernobîl (*Magomedov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 86-101);
- neutralitatea unor experți desemnați să se pronunțe cu privire la riscurile de mediu asociate cu activitatea a două fabrici de ciment, în cadrul unei proceduri de contestare a unor decizii administrative de aprobare a unor studii privind impactul acestor fabrici asupra mediului (*Çöçelli și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 57-64);
- participarea locuitorilor din vecinătatea unei mine de extracție a aurului prin lixiviere cu cianură (cianurare) la examinarea contradictorie a unui raport de expertiză dispus de o instanță în cadrul procedurii referitoare la cererea lor de anulare a deciziei ministeriale de aprobare a unui studiu privind impactul exploatării minei respective asupra mediului (*Cangı și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 43-56).

66. În cauza *Iera Moni Profitou Iliou Thiras împotriva Greciei* 2005, pct. 38, neexecutarea unei hotărâri judecătorești prin care s-a dispus mutarea unor antene de telecomunicații situate în vecinătatea unei mănăstiri, pe motiv că undele electromagnetice depășeau limitele de siguranță în ceea ce privește expunerea publicului, Curtea pare să fi acordat o importanță deosebită aspectului legat de mediu al cauzei. Într-adevăr, a constatat încălcarea art. 6 § 1, „[în special] având în vedere miza litigiului pentru conservarea mediului natural și cultural”.

67. În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 635-638, Curtea a ținut seama de urgența combaterii efectelor negative ale schimbărilor climatice. În această cauză, instanțele elvețiene au declarat inadmisibilă acțiunea cu care au fost sesizate de către o asociație formată din femei în vârstă - care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei -, precum și de câteva membre ale acestei asociații, pentru a denunța caracterul insuficient al măsurilor adoptate de Elveția în acest domeniu. Acestea au apreciat că drepturile reclamantelor nu au fost afectate suficient de mult de pretinsele omisiuni, în sensul articolului 25a din Legea federală privind procedura administrativă (care stabilea calitatea procesuală pentru a solicita pronunțarea unei decizii referitoare la acte materiale, și anume acte întemeiate pe dreptul public federal, referitoare la drepturi sau obligații, dar care nu rezultau din decizii formale), și că acțiunea lor era, prin urmare, similară unei *actio popularis.* Curtea a declarat că nu era convinsă de concluzia la care au ajuns instanțele naționale în acest context, potrivit

căreia încă mai era timp pentru a împiedica atingerea unei limite critice a încălzirii globale. A subliniat că această concluzie nu se baza pe o examinare suficientă a dovezilor științifice privind schimbările climatice și nici nu ținea seama de consensul larg cu privire la urgența abordării efectelor pe care acest fenomen le avea deja și urma să le aibă, în mod inevitabil, în viitor asupra diferitelor aspecte ale drepturilor omului. Aceasta a adăugat că, în fapt, datele disponibile și concluziile științifice referitoare la urgența combaterii efectelor negative ale schimbărilor climatice și, în special, a riscului grav ca aceste efecte să devină inevitabile și ireversibile, sugerau că exista o nevoie imperioasă de a asigura protecția juridică a drepturilor omului în legătură cu pretinsele acțiuni neadecvate întreprinse de autorități în scopul combaterii schimbărilor climatice. Constatând, de asemenea, că instanțele naționale nu s-au pronunțat cu privire la problema calității procesuale a asociației reclamante și nu au analizat cu atenție, sau nu au analizat deloc, acțiunea introdusă de aceasta, Curtea a hotărât că dreptul său de acces la o instanță a fost restrâns într-o asemenea măsură și până în punctul în care a fost afectată însăși substanța acestui drept, cu încălcarea art. 6 § 1.

II. Echilibrul forțelor în litigiile în materie de mediu

68. În cauzele *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 59-72, și *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței*, 2007, pct. 13-16, Curtea a luat în considerare dezechilibrul care poate exista în cadrul procesului „civil", în detrimentul susținătorilor cauzei mediului.

În prima cauză, activiști ecologiști au distribuit o broșură care critica o companie de fast-food, în care acesteia i se imputa în special contribuția sa la practici abuzive și imorale în ceea ce privește creșterea animalelor și defrișările, precum și vânzarea de alimente nesănătoase. Compania i-a dat în judecată pentru calomnie și, după un proces îndelungat, aceștia au fost obligați la plata unor daune-interese substanțiale. Întrucât nu dispuneau de resursele necesare pentru a plăti un avocat, aceștia au depus o cerere de asistență judiciară, care a fost însă respinsă. În consecință, aceștia au susținut că le-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil. Curtea le-a dat câștig de cauză, considerând că faptul că nu au beneficiat de asistență judiciară i-a privat de posibilitatea de a-și apăra cauza în mod eficient în fața instanței și a condus la o inegalitate de arme inacceptabilă în raport cu societatea reclamantă.

În cea de-a doua cauză, o asociație pentru protecția mediului și un partid politic ecologist au introdus, în fața instanței interne, o cerere de anulare a unui decret care autoriza extinderea unei fabrici de combustibil nuclear. Asociația s-a plâns în fața Curții de faptul că societății private care exploata fabrica i s-a permis să se constituie parte în procedură. Subliniind că, astfel, a fost nevoită să înfrunte doi oponenți, asociația a denunțat o ruptură a echilibrului just care trebuie să existe între părți, agravată de obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată efectuate de această societate. Curtea a hotărât că faptul că, astfel, reclamanții s-au „confruntat cu doi giganți – statul și o multinațională" – nu era suficient pentru a considera că aceștia se aflau într-o situație de net dezavantaj în ceea ce privește prezentarea cauzei lor comune. Cu toate acestea, Curtea și-a exprimat uimirea legată de faptul că instanța internă a considerat echitabilă obligarea asociației, ale cărei resurse erau limitate, la plata cheltuielilor efectuate de o companie multinațională prosperă. Aceasta a observat că, procedând astfel, instanța nu numai că a sancționat partea mai vulnerabilă, ci a luat, de asemenea, o măsură de natură să descurajeze asociația reclamantă să introducă, în viitor, acțiuni în justiție pentru a-și îndeplini misiunea statutară, deși apărarea în fața instanțelor naționale a unor cauze precum protecția mediului face parte din rolul important pe care îl au organizațiile neguvernamentale într-o societate democratică. În continuare, aceasta a subliniat că nu exclude posibilitatea ca, atunci când se aplică art. 6 § 1, circumstanțe de acest tip ar putea intra în conflict cu dreptul la o instanță, astfel cum este consacrat de această dispoziție, dar a constatat că acest articol nu a fost încălcat, având în vedere în special faptul că asociația reclamantă a avut posibilitatea de a pleda împotriva obligării sale la plata cheltuielilor de judecată, că exista un element care indica faptul că instanța internă a stabilit valoarea cheltuielilor ținând seama de capacitatea sa financiară limitată și că acest cuantum era moderat.

III. Proceduri inițiate de persoane particulare împotriva măsurilor de protecție a mediului

69. Art. 6 § 1 se poate aplica în cazul în care măsurile de protecție a mediului afectează drepturile cu caracter civil ale unei persoane, cum ar fi dreptul de proprietate. Prin urmare, reclamanților li se garantează, printre altele, un drept concret și efectiv de acces la o instanță [*De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței*, 1992, pct. 27-35; *Posti și Rahko împotriva Finlandei*, 2002, pct. 52-66 ; *Geffre împotriva Franței* (dec.), 2003; *Alatulkkila și alții împotriva Finlandei*, 2005, pct. 49-54; *De Mortemart împotriva Franței* (dec.), 2017; *Sakskoburgoțki și Cirobok împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 271-275; a se vedea și decizia în cauza *CRASH 2000 OOD și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2013, în care Curtea reamintește, în contextul înființării unui parc național, că accesul la o instanță pentru a contesta deciziile de politică generală nu este garantat de Convenție].

IV. Diverse

70. În cauza *Dimopulos împotriva Turciei*, 2019, pct. 39, reclamanta a introdus în fața instanței interne o acțiune care viza recunoașterea dreptului său de proprietate, dobândit ca urmare a intervenției prescripției achizitive, asupra unui teren clasat drept „sit natural”. Instanța internă a respins această cerere pe motiv că, în temeiul unei legi care a intrat în vigoare ulterior introducerii acțiunii, siturile naturale nu mai puteau fi dobândite prin uzucapiune. În cadrul examinării capătului de cerere formulat de reclamantă cu privire la încălcarea dreptului său la un proces echitabil, Curtea a precizat că protecția mediului era un motiv de interes general, care putea să justifice aplicarea retroactivă a unei legi noi în cazul unei proceduri în curs (cu toate acestea, a constatat încălcarea art. 6 § 1 în lumina circumstanțelor cauzei).

Art. 6 (latura penală) (dreptul la un proces echitabil)

71. În cauza *European Air Transport Leipzig GmbH împotriva Belgiei*, 2023, Curtea a hotărât că latura penală a art. 6 § 1 se aplica unei proceduri referitoare la amenzile administrative aplicate unei companii aeriene pentru încălcări ale normelor privind combaterea poluării sonore provocate de traficul aerian.

Art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie)

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Expunerea la poluare și efecte nocive asupra mediului sau la un pericol pentru mediu

72. Jurisprudența în materie de mediu s-a dezvoltat în mare măsură pe baza constatării Curții din cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, potrivit căreia atingerile grave aduse mediului pot să afecteze bunăstarea unei persoane și să o priveze de folosința domiciliului acesteia într-un mod care să aducă atingere vieții sale private și de familie [*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 51; a se vedea, de asemenea: *Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 60; *Gronuś împotriva Poloniei* (dec.), 1999; *Băcilă împotriva României,* 2010, pct. 59; *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 52; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 113; *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 36; *Di Sarno și alții împotriva Italiei,* 2012, pct. 104; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 88; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 157; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32], chiar dacă nu pun sănătatea acesteia în grav pericol [*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 51; a se vedea, de asemenea: *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004; *Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 52; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 113; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 63-64; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 36; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 88; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Tolić și alții împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 91; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 69; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 120; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 517].

73. Astfel, deși Convenția nu recunoaște în mod expres dreptul la un mediu sănătos și liniștit, în cazul în care o persoană este afectată în mod direct și grav de zgomot sau de alte forme de poluare, se poate ridica o problemă din perspectiva art. 8 [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 96; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 86; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 45; *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 98; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 94; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 36; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 133; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 137; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 18; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 31; *Tolić și alții împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 91; *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 22; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32; *Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 149, 2021; *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 38].

În special, atingerile imateriale sau intangibile, cum ar fi zgomotul, emisiile, mirosurile și alte forme de ingerințe, pot afecta dreptul la respectarea vieții private și a domiciliului, înțeles nu doar ca dreptul la un simplu spațiu fizic, ci și ca dreptul la folosința netulburată a spațiului respectiv [*Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004; *Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 44; *Deés împotriva Ungariei*, 2010, pct. 21; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 93; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 40; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 133; *Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 148, 2021; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 516].

A. Aplicabilitate

74. În domeniul mediului (*Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 39-45), ca și în alte domenii, Curtea abordează, în principiu, aplicabilitatea art. 8 din perspectiva admisibilității *ratione materiae*. Totuși,

Curtea a constatat, de asemenea, inadmisibilitatea capetelor de cerere care nu au îndeplinit condițiile de aplicare a art. 8, ca fiind în mod vădit nefondate [a se vedea, de exemplu, *Calancea și alții împotriva Moldovei* (dec.), 2018, pct. 27-33, și *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 38-48].

75. Distanța față de sursa poluării denunțate constituie unul dintre factorii relevanți care trebuie luați în considerare, dar faptul că un reclamant nu locuiește în imediata vecinătate a acestei surse de poluare nu este suficient pentru a exclude aplicabilitatea art. 8 (*Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 63-66).

1. Expunerea la poluare și factori nocivi: necesitatea existenței unui impact direct și grav asupra vieții private, a vieții de familie sau a domiciliului

76. Pentru ca art. 8 să se aplice, reclamantul trebuie să demonstreze: 1° că, din cauza situației mediului pe care o denunță, a existat o ingerință în sfera sa privată; 2° că această ingerință a atins un nivel minim de gravitate [*Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 29; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 61; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 101; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 515].

a. Impact direct

77. Curtea recunoaște că, în societatea de astăzi, protecția mediului este un aspect din ce în ce mai important. Cu toate acestea, art. 8 nu se aplică ori de câte ori are loc o deteriorare a mediului. Astfel, Curtea a subliniat că dreptul la un mediu sănătos și liniștit nu este recunoscut în mod expres de Convenție [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 96], că nici art. 8, nici o altă dispoziție din Convenție nu garantează în mod specific o protecție generală a mediului ca atare (*Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 52), și că drepturile și libertățile protejate de Convenție nu includ un drept la conservarea naturii ca atare (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 68; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 66). Obligațiile care revin statului în temeiul art. 8 nu intră în joc în acest context decât dacă există o legătură directă și imediată între pretinsele daune aduse mediului și domiciliul ori viața privată sau de familie ale reclamantului (*Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 66). Cu alte cuvinte, pentru a ridica o problemă în temeiul art. 8, o atingere adusă mediului trebuie să aibă un impact direct [*Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998 pct. 57; *Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006] sau repercusiuni directe [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 68; *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 38] asupra dreptului la respectarea domiciliului, a vieții de familie sau a vieții private ale reclamantului sau să afecteze direct domiciliul, familia sau viața privată ale reclamantului (*Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008, 51; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008 ; *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 100; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 187; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 77; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 34; *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 40), sau să constituie o „ingerință reală" în exercitarea de către reclamant a dreptului său la respectarea vieții sale private sau de familie sau a domiciliului său [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 514-515].

78. Altfel spus, nu este suficientă degradarea generală a mediului; trebuie să existe un efect negativ asupra sferei private sau de familie a unei persoane (*Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 52; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 42), care poate fi considerat drept o ingerință [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 70 *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 515].

În cauza *Kyrtatos împotriva Greciei, 2003,* pct. 53, reclamanții s-au plâns că amenajările urbane au distrus mlaștina de coastă din apropierea locuinței lor și că zona în care se afla proprietatea lor și-a pierdut frumusețea. Curtea a constatat că, presupunând că amenajările urbane denunțate au avut repercusiuni grave asupra mediului, reclamanții nu au prezentat niciun argument convingător care să demonstreze că prejudiciul care ar fi fost cauzat păsărilor și altor specii protejate, care trăiau în mlaștină, era de natură să afecteze în mod direct drepturile acestora garantate de art. 8 § 1. Observând că situația ar fi fost alta dacă, de exemplu, prejudiciul cauzat mediului, care a fost denunțat, ar fi constat în distrugerea unei zone împădurite din apropierea locuinței reclamanților, situație care ar fi

putut să afecteze mai direct propria lor bunăstare, Curtea a concluzionat că nu putea admite că ingerința în condițiile de viață ale animalelor din mlaștină a adus atingere vieții lor private sau de familie.

În cauza *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 76-79, reclamantul a denunțat planul de tratare a unui bazin care conținea reziduuri de la o fostă mină de cupru, situată la un kilometru de locuința sa, care consta în acoperirea acestuia folosind în special nămolul provenit de la o stație de epurare. Curtea a precizat că, deși nu se îndoia de faptul că această procedură a creat o situație neplăcută pentru persoanele din vecinătate, nu era convinsă că poluarea generată a afectat sfera privată a reclamantului în măsura necesară pentru a determina aplicarea art. 8: în primul rând, locuința reclamantului se afla la o distanță considerabilă de sursa de poluare; în al doilea rând, deoarece poluarea generată de bazin nu era rezultatul unor procese de producție active, care puteau să conducă la eliberarea bruscă a unor cantități mari de gaze sau substanțe toxice, astfel încât exista un risc mai mic de deteriorare bruscă a situației. În al treilea rând, deoarece nu exista niciun indiciu că, în trecut, au existat incidente care au avut consecințe negative asupra sănătății persoanelor din vecinătate. Curtea a constatat, de asemenea, că nu exista nicio dovadă că pretinsa poluare cauzată de nămolul utilizat a avut un impact direct asupra reclamantului sau a familiei sale.

În cauza *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 30-32, în care reclamanții s-au plâns de gazele poluante produse de o fabrică de var situată la câteva sute de metri de locuința lor, Curtea, constatând că nu exista nicio dovadă a unui impact direct asupra reclamanților sau asupra calității vieții lor, a declarat că nu era convinsă că a existat o ingerință în viața lor privată și, prin urmare, că art. 8 era aplicabil.

79. Ilegalitatea unei activități private care cauzează poluare sau efecte nocive nu este suficientă pentru a constitui o ingerință în exercitarea drepturilor garantate de art. 8 [a se vedea cauzele *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008, referitoare la zgomot și poluarea aerului generate de un atelier de reparații auto construit ilegal, *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009, referitoare la noxele cauzate de un cabinet stomatologic înființat ilegal în imobilul în care locuiau reclamanții, și *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 91, referitoare la efectele nedorite cauzate de un internet-club deschis ilegal în imobilul în care locuiau reclamanții; a se vedea și *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 29].

b. Nivelul minim de gravitate

80. Pentru ca faptele să intre în domeniul de aplicare al art. 8 din Convenție, este necesar ca inconvenientele cauzate de poluarea sau de efectele nocive asupra mediului să fi atins un nivel minim de gravitate [*Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 54; *Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 69; *Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008, pct. 51; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90; *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 100; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 37; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 96; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 105; *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 58; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 46; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 188; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 139; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 77; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 80; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 19; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Calancea și alții împotriva Moldovei* (dec.), 2018; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 34; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 157; *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 22; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32; *Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 153, 2021; *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 40; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 121].

Este necesar să se stabilească faptul că pretinsa atingere adusă mediului este atât de gravă încât a avut un efect suficient de nociv asupra exercitării de către reclamant a dreptului său la respectarea vieții private sau de familie sau a domiciliului său [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 514].

81. Aprecierea nivelului minim de gravitate este relativă și depinde de toate circumstanțele cauzei, în special de intensitatea și durata efectelor nocive, precum și de consecințele fizice sau psihologice ale acestora asupra sănătății sau calității vieții persoanei în cauză [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 69; *Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008, pct. 51; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 49; *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90; *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 100; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 105; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 96; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 58; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 37; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 188; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 46; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 139; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 78; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 80; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 19; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Calancea și alții împotriva Moldovei* (dec.), 2018, pct. 27; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* , 2019, pct. 34; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 157; *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 22; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32; *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 40; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 61; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 101; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 121; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 516].

De asemenea, ar trebui să se țină seama de situația generală a mediului. Nu poate exista nicio plângere credibilă întemeiată pe art. 8 în cazul în care pretinsul prejudiciu este neglijabil în raport cu riscurile ecologice inerente vieții în orice oraș modern [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 69; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009; *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 105; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 37; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 96; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 188; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 80; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 19; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 34; *Çiçek și alții împotriva Turciei* (dec.), 2020, pct. 22; *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 40; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 71; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 517].

Astfel, în cauza *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 95-96, Curtea a reținut că nu se poate presupune că zgomotul generat de un birou situat într-o clădire rezidențială sau de lucrările de amenajare efectuate într-o astfel de clădire depășea, în principiu, nivelul obișnuit de zgomot dintr-o imobil de locuințe aflat într-un oraș modern.

82. În funcție de circumstanțe, pragul de gravitate poate fi atins chiar dacă poluarea sau efectele nocive denunțate sunt doar ocazionale (a se vedea cauza *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 38, privind poluarea fonică cauzată de lansarea de focuri de artificii doar două săptămâni pe an).

83. Nu este necesar ca sănătatea unei persoane să fie afectată – sau chiar amenințată – pentru a putea fi ridicată o problemă în temeiul art. 8, din cauza expunerii acesteia la poluare sau efecte nocive [*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 51; a se vedea, de asemenea: *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004; *Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 52; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 113; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 36; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 88; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 62; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32; *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 41; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 69; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 108; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 131].

Acest lucru este ilustrat de cauza *Brânduşe împotriva României*, 2006, pct. 67, referitoare la noxele olfactive suportate de o persoană deținută într-un penitenciar aflat lângă o groapă de gunoi menajer. În fapt, Curtea a subliniat că faptul că starea de sănătate a reclamantului nu se deteriorase nu era suficient pentru a constata inaplicabilitatea art. 8. Aceasta a dedus aplicabilitatea art. 8 din faptul că

noxele denunțate îi afectaseră calitatea vieții și bunăstarea. În mod similar, în cauza *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 108, Curtea a constatat că reclamanții, care au fost obligați să trăiască, timp de mai multe luni, într-un mediu poluat de deșeuri abandonate pe un drum public, nu au susținut că s-au îmbolnăvit și că nu exista nicio dovadă că viața și sănătatea lor au fost amenințate. Totuși, Curtea a considerat că această situație ar fi putut conduce la o deteriorare a calității vieții lor și, în special, ar fi putut să aducă atingere dreptului lor la respectarea vieții private și de familie și a subliniat că „art. 8 poate fi invocat chiar și în absența unor dovezi privind existența unui pericol grav pentru sănătatea persoanelor în cauză".

În aceste condiții, faptul că pragul de gravitate a fost atins poate fi dedus *a fortiori* din faptul că poluarea sau un alt factor nociv a avut consecințe asupra sănătății [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 88; *Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 100; *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 63-64; *a contrario*: *Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008, pct. 54; *Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008].

2. Expunerea la un pericol pentru mediu

84. Faptul că o persoană este expusă mai degrabă unui pericol pentru mediu decât poluării sau noxelor, ale căror efecte le resimte în mod direct, poate fi suficient pentru ca art. 8 să se aplice. Pericolul ecologic în cauză trebuie să fie de așa natură încât să afecteze semnificativ capacitatea persoanei expuse la acesta de a se bucura de domiciliul său ori de viața sa privată sau de familie [*McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 96-97; *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 155-156; *Dubetka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 105 și 111; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 192; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 81-84; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 157 și 172]. Cu alte cuvinte, riscul pentru mediu, la care este expusă persoana în cauză, trebuie să fie „grav" [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 435 și 518].

85. În special, Curtea a precizat că art. 8 se aplică în cazul în care efectele periculoase ale unei activități, la care riscă să fie expuse persoanele în cauză, au fost determinate în contextul unei proceduri de evaluare a impactului asupra mediului, astfel încât să se stabilească o legătură suficient de strânsă cu viața privată și de familie, în sensul art. 8 din Convenție [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 112-113; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 39; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 189; *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 38], chiar și atunci când activitatea periculoasă este încă în stadiu de proiect [*Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 38].

Aceasta a subliniat că, în caz contrar, obligația pozitivă a statului – de a adopta măsuri rezonabile și adecvate pentru a proteja drepturile persoanelor în temeiul primului paragraf al articolului 8 – ar fi anulată (*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 113).

86. Pericolul trebuie să fie caracterizat în lumina situației reclamantului. Acest lucru este ilustrat în deciziile în cauzele *Folkman și alții împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006, și *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006. În aceste cauze, persoane care locuiau în zona vizată de planul de control al avariilor pentru centrala nucleară de la Temelin și care considerau că exploatarea acesteia reprezenta o amenințare pentru mediu, sănătate și viață, au sesizat Curtea Constituțională, pe acest temei, cu o acțiune în anularea deciziei de a începe exploatarea centralei, însă fără succes. După ce a observat, în cadrul examinării capătului de cerere formulat în temeiul art. 6, că reclamanții păreau să se plângă mai degrabă de pericolul general pe care îl reprezintă utilizarea energiei nucleare decât de o amenințare specifică și iminentă la adresa lor, prezentând astfel argumente specifice unei *actio popularis*, Curtea a considerat că plângerea formulată în temeiul art. 8 nu era credibilă, având în vedere legătura prea slabă dintre decizia în litigiu și drepturile garantate de această dispoziție.

87. În cauza *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 127-130, referitoare la criza gestionării deșeurilor din regiunea Campania, Curtea a hotărât că, deși nu era posibil, având în vedere lipsa unor dovezi medicale, să se afirme că poluarea generată de deșeuri a cauzat în mod necesar prejudicii sănătății reclamanților, era posibil, având în vedere rapoartele oficiale și dovezile disponibile, să se considere că, trăind în zona deosebit de expusă la deșeuri, cu încălcarea normelor de siguranță aplicabile, reclamanții au devenit mai vulnerabili la diferite boli. Curtea s-a întemeiat pe mai multe

studii referitoare la situația mediului din zona respectivă, care indicau faptul că riscul de mortalitate cauzată de tumori și de alte probleme de sănătate era mai ridicat în acea zonă decât în restul regiunii Campania, și a apreciat că nu exista niciun motiv pentru a pune în discuție legătura de cauzalitate, sugerată de aceste studii, între expunerea la tratarea deșeurilor și un risc crescut de a dezvolta boli precum cancerul sau malformații congenitale, chiar dacă și alți factori, precum istoricul familial, alimentația și consumul de tutun, puteau să aibă o influență asupra acestui risc. De asemenea, a făcut referire la faptul că riscul pentru sănătatea umană, generat de criza gestionării deșeurilor din regiunea Campania, a fost recunoscut de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și de o comisie parlamentară italiană.

88. Cauzele examinate pe fond de către Curte privesc, în esență, situații în care persoanele respective au fost expuse unui pericol pentru sănătatea lor sau pentru integritatea lor fizică. Cu toate acestea, utilizarea de către Curte, în hotărârile sale, a expresiilor „pericol pentru mediu" sau „risc de mediu" ar putea indica faptul că art. 8 s-ar putea aplica în cazul unor pericole pentru mediu a căror concretizare ar avea consecințe mai puțin grave (a se vedea cauza *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 81-84, în care reclamantul a denunțat înființarea unui cimitir în apropierea domiciliului său, susținând că exista riscul de contaminare a fântânii din care, în lipsa unei rețele de distribuție a apei, își extrăgea apa potabilă).

3. Exemple

89. Poluarea și noxele și atingerile aduse calității vieții:

- poluarea fonică cauzată de traficul aerian de pe aeroportul Heathrow în general (*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990) și, în special, de zborurile de noapte [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003], de prelungirea pistei principale a unui aeroport (*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012) sau de un aeroport militar [*Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014];
- poluarea fonică nocturnă generată de un bar [*Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Oluić împotriva Croației*, 2010; *Udovičić împotriva Croației*, 2014], de cluburi de noapte (*Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004) sau de baruri, pub-uri și discoteci (*Cuenca Zarzoso împotriva Spaniei*, 2018);
- poluarea fonică generată de un atelier de croitorie (*Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008);
- poluarea fonică produsă de o turbină eoliană [*Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008];
- poluarea fonică și vibrațiile cauzate de un internet café (*Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010);
- poluarea fonică produsă de focuri de artificii două săptămâni pe an (*Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011);
- mirosurile, zgomotul și gazele poluante cauzate de o stație de epurare a apei și a deșeurilor (*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994);
- noxele olfactive generate de o groapă municipală de gunoi menajer (*Brânduşe împotriva României*, 2009);
- mirosurile dezagreabile, poluarea atmosferică și contaminarea apelor subterane cauzate de un depozit de deșeuri (*Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022);
- poluarea și noxele cauzate de gestionarea defectuoasă a colectării și tratării deșeurilor (*Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 131-132);
- zgomotul, vibrațiile și poluarea care ar fi fost cauzate de o linie de cale ferată, care urma să fie construită [*Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001];
- zgomotul și poluarea cauzate de o autostradă [*Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004];
- zgomotul, vibrațiile, poluarea și mirosurile cauzate de traficul rutier (*Deés împotriva Ungariei*, 2010; *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011; *Kapa și alții împotriva Poloniei*, 2021);
- poluarea fonică generată de o gară urbană (*Bor împotriva Ungariei*, 2013);

- poluarea atmosferică generată de o oțelărie și de alte instalații industriale (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005; *Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022);
- zgomotul și poluarea atmosferică generate de un atelier de reparații auto construit ilegal [*Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008];
- expunerea la poluarea apei, a aerului și a solului, generată de o mină de cărbune, de o instalație de prelucrare a cărbunelui și de haldele aferente acestora (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011);
- zgomotul și praful generate de exploatarea unei fabrici de ciment și de circulația camioanelor care transportau materialele necesare pentru producție (*Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011);
- poluarea fonică generată de exploatarea unei cariere (*Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012);
- poluarea atmosferică generată de o centrală termică (*Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017);
- poluarea fonică generată de o fabrică de var și ciment [*Podelean împotriva României* (dec.), 2019].

90. Poluarea și noxele și atingerile aduse sănătății:

- poluarea atmosferică generată de o oțelărie (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005; *Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006);
- expunerea unei persoane, care locuia în apropierea unei exploatări miniere de aur și argint, la cianura de sodiu utilizată în procesul de extracție (*Tătar împotriva României*, 2009);
- poluarea atmosferică generată de o uzină producătoare de plumb și zinc (*Băcilă împotriva României*, 2010);
- poluarea atmosferică generată de o centrală termică (*Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017).

91. Expunerea la un risc de mediu:

- proximitatea față de o uzină chimică clasificată ca amplasament de nivel superior, de tip Seveso, care emitea cantități mari de gaze inflamabile și substanțe toxice pe parcursul ciclului său de producție și în cadrul căreia, în trecut, avusese loc un accident care făcuse necesară spitalizarea a 150 de persoane (*Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998);
- expunerea personalului militar la radiații în timpul unor teste atmosferice cu arme nucleare, efectuate de Regatul Unit pe Insula Christmas, la sfârșitul anilor '50 (*McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 96-97 și 99);
- proximitatea față de o instalație de depozitare și tratare a deșeurilor periculoase prin utilizarea de substanțe chimice „care ar putea genera riscuri semnificative pentru mediu și sănătate” (*Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 85 și 89);
- riscul pentru sănătatea și siguranța umană la care au fost expuși locuitorii satelor din vecinătatea unei mine de aur a cărei exploatare prin cianurare fusese autorizată (*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 39-40);
- expunerea la fumatul pasiv în locuri deschise publicului [*Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004], sau în penitenciar [*Aparicio Benito împotriva Spaniei* (dec.), 2006];
- expunerea unui militar la doze mici de gaz muștar și gaz neurotoxic în scopuri de cercetare [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 155-156];
- expunerea la undele emise de antene-releu de telefonie mobilă [*Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006] sau de o stație de bază pentru telefonie mobilă [*Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007];

- proximitatea față de o mină de aur și argint exploatată prin metoda extracției prin dizolvare cu cianură de sodiu și față de un iaz de decantare (*Tătar împotriva României*, 2009);
- expunerea la funingine și particule de praf provenite de la vehiculele diesel [*Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009];
- expunerea la poluarea apei, a aerului și a solului, generată de o mină de cărbune, de o instalație de prelucrare a cărbunelui și de haldele aferente acestora (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011);
- proximitatea față de terminale de gaze naturale lichefiate, care prezentau un pericol de explozie (*Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012);
- înființarea unui cimitir municipal în apropierea locuinței unei persoane, expunând-o la un risc ecologic, în special la riscul de contaminare a apei, inclusiv a apei potabile (*Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014; a se vedea și *Solianik împotriva Rusiei*, 2022);
- expunerea la emisiile atmosferice provenite de la un complex siderurgic care genera un risc dovedit pentru sănătate (*Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019);
- expunerea la câmpurile electromagnetice generate de o linie electrică de foarte înaltă tensiune [*Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022];
- riscurile pentru sănătatea umană, legate de criza gestionării deșeurilor din regiunea Campania (*Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023).

92. De asemenea, trebuie remarcată cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, referitoare la o inundație cauzată de o evacuare masivă și bruscă a unei părți din apa dintr-un rezervor, pentru a preveni revărsarea apei din acesta, inundație care a deteriorat, printre altele, casele în care locuiau reclamanții. Curtea a examinat această problemă din perspectiva art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, reținând că obligația pozitivă prevăzută de aceste dispoziții impunea autorităților naționale să ia aceleași măsuri practice care se așteaptă din partea acestora în contextul obligației pozitive ce le revine în temeiul art. 2 din Convenție (a se vedea supra).

4. Schimbările climatice

93. În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, o asociație formată din femei în vârstă, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei, precum și patru dintre membrele acestei asociații, s-au plâns, în temeiul art. 8, cu privire la caracterul insuficient al măsurilor adoptate de autoritățile elvețiene pentru a atenua efectele schimbărilor climatice.

94. Curtea a hotărât (pct. 519-520) că art. 8 putea să fie aplicabil în contextul schimbărilor climatice, subliniind că era necesar să se considere că această dispoziție includea dreptul persoanelor la o protecție efectivă, din partea autorităților statului, împotriva efectelor nefaste grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și calității vieții acestora. Totuși, a precizat că problema „ingerinței reale” în exercitarea de către reclamant a dreptului său la respectarea vieții sale private sau de familie (supra, pct. 77) sau a domiciliului său, ori problema existenței unui risc relevant și suficient de grav, de natură să determine aplicabilitatea art. 8, depinde în esență de aprecierea unor criterii similare celor enunțate la punctul 235 de mai jos, referitoare la calitatea de victimă a persoanelor particulare, sau la punctul 239 de mai jos, referitoare la calitatea procesuală a asociațiilor. Așadar, aceste criterii sunt decisive pentru a stabili dacă se află în joc drepturile protejate de art. 8 și dacă această dispoziție este aplicabilă. În fiecare caz în parte, acestea sunt aspecte care vor fi examinate în lumina circumstanțelor cauzei și pe baza probelor disponibile.

95. Aplicând aceste criterii, Curtea a constatat următoarele în hotărârea sa (pct. 521-526): potrivit statutului său, asociația reclamantă era o asociație de drept elvețian fără scop lucrativ, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei; asociația reclamantă avea peste 2 000 de membre, care locuiau în Elveția și aveau, în medie, 73 de ani, aproximativ 650 dintre acestea având 75 de ani și mai mult; statutul asociației menționa că asociația era angajată în diverse acțiuni menite să reducă emisiile de gaze cu efect de seră din Elveția și să combată efectele acestor emisii asupra încălzirii globale; asociația apăra nu doar

interesele aderentelor sale, ci și pe cele ale populației în general și ale generațiilor viitoare, cu scopul de a asigura o protecție eficientă a climei; aceasta urmărea realizarea obiectivelor sale prin diverse inițiative, în special prin introducerea unor acțiuni în justiție referitoare la efectele schimbărilor climatice, în interesul membrelor sale. În continuare, Curtea a apreciat că acordarea calității procesuale asociației reclamante în fața Curții servea așadar interesului unei bune administrări a justiției. În această privință, a considerat, pe de o parte, că, având în vedere numărul membrelor sale și reprezentativitatea acesteia, precum și scopul care stătea la baza constituirii sale, asociația reclamantă reprezenta un mijloc de a introduce o acțiune colectivă pentru apărarea drepturilor și intereselor unor persoane particulare împotriva amenințărilor reprezentate de schimbările climatice din statul pârât și, pe de altă parte, că reclamantele individuale nu au avut acces la o instanță în statul pârât.

Curtea a concluzionat că asociația reclamantă a fost legal constituită, că a demonstrat că urmărea un scop specific, conform cu obiectivele sale statutare, în vederea apărării drepturilor fundamentale ale membrelor sale și ale altor persoane afectate împotriva amenințărilor legate de schimbările climatice în statul pârât și că aceasta era într-adevăr reprezentativă și abilitată să acționeze în numele persoanelor care puteau susține în mod întemeiat că viața, sănătatea, bunăstarea și calitatea vieții lor, astfel cum sunt protejate de Convenție, erau expuse unor amenințări sau unor consecințe negative specifice legate de schimbările climatice. Curtea a dedus că respectivele capete de cerere formulate de asociația reclamantă în numele membrelor sale intrau sub incidența art. 8 și că, prin urmare, asociația reclamantă avea calitatea procesuală de a acționa în fața Curții și art. 8 era aplicabil plângerii sale.

5. Sarcina probei

a. Aspecte generale

96. Reclamantului îi revine sarcina de a dovedi că a existat o ingerință în sfera sa privată, ca urmare a noxelor, a poluării sau a riscului de mediu pe care le denunță (*Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 75).

97. De asemenea, îi revine sarcina de a dovedi că este atins pragul de gravitate sau că este expus unui risc pentru mediu [a se vedea, de exemplu, *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 75; *Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, pct. 28; *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 40-48].

98. Declarațiile reclamantului nu sunt, în principiu, suficiente. Totuși, trebuie subliniat faptul că, în cauza *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 118, referitoare la poluarea fonică suferită de persoane care locuiau în apropierea aeroportului Heathrow, în contextul unei modificări a reglementărilor privind zborurile de noapte, Curtea s-a întemeiat, în esență, pe declarațiile reclamanților, subliniind că nu avea nicio îndoială că această situație ar fi putut să aducă atingere calității vieții lor private și posibilității ca aceștia să beneficieze de facilitățile locuinței lor și că nu avea niciun motiv să se îndoiască de sinceritatea lor. A precizat că sensibilitatea la zgomot include un element subiectiv, astfel încât disconfortul cauzat unei persoane sau alteia ține nu doar de poziționarea geografică a locuințelor lor respective în raport cu diferitele trasee de zbor, ci și de predispoziția fiecărei persoane în parte de a fi deranjată de zgomot. În mod similar, în cauza *Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, în care persoane care locuiau în apropierea unui aeroport privat s-au plâns de poluare fonică, Curtea s-a limitat să precizeze că aprecia că nivelul de zgomot generat de zboruri era suficient pentru ca art. 8 din Convenție să fie aplicabil, aparent bazându-se pe declarațiile reclamanților.

99. În general, Curtea aplică standardul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. O astfel de probă poate rezulta dintr-o serie de indicii sau prezumții irefragabile, suficient de serioase, precise și concordante. Curtea permite o anumită flexibilitate în materie și ține seama de natura dreptului material în cauză, precum și de eventualele dificultăți în administrarea probei. Uneori, statul pârât este singurul care are acces la informații ce pot să confirme ori să infirme susținerile reclamantului: în astfel de cazuri, este imposibil să se aplice cu strictețe principiul *affirmanti, non neganti, incumbit probatio* (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 79).

100. În special în ceea ce privește poluarea, Curtea reține că nu există nicio îndoială că poluarea industrială gravă are efecte negative asupra sănătății publice în general [*Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 90; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008] și că aceasta poate deteriora calitatea vieții unei persoane (*Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 61; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 101). Cu toate acestea, deseori este imposibil să se cuantifice, în fiecare situație în parte, efectele poluării industriale semnificative asupra sănătății și să se stabilească influența altor factori, cum ar fi vârsta, profesia sau stilul de viață. Același lucru este valabil și în cazul deteriorării calității vieții ca urmare a poluării industriale, întrucât „calitatea vieții" este un concept foarte subiectiv, care nu se pretează unei definiții precise [*Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 90; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008]; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 61; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 101; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 122]. Aceste considerente se aplică, de asemenea, poluării care nu este de origine industrială (*Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 79).

101. În consecință, pentru a stabili circumstanțele factuale ale cauzelor cu care este sesizată, Curtea se întemeiază în principal, dar nu exclusiv, pe concluziile instanțelor și ale altor autorități interne competente [*Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 90; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 107; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 63; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 160; *Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 153, 2021; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 62; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 102; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 122].

102. Cu toate acestea, Curtea a precizat că nu se poate baza orbește pe deciziile autorităților naționale, în special atunci când acestea sunt vădit inconsecvente sau se contrazic reciproc; într-o astfel de situație, aceasta trebuie să aprecieze toate elementele de probă (*Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 90; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 107; *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 80; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 63; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 62; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 102).

103. Pentru a aprecia dacă pragul de gravitate este atins sau dacă există un risc de mediu, Curtea poate să țină seama de faptul că au fost încălcate nu doar normele interne (*Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 153, 2021; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 106), ci și normele internaționale [de exemplu: *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 52-62 și 65; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011] în materie de poluare. De asemenea, Curtea poate să țină seama de certificate medicale, precum și de rapoartele, studiile și evaluările experților, inclusiv cele întocmite de experți privați (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 107; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 62; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 102; de exemplu: *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 52-62 și 65). În ceea ce privește problema schimbărilor climatice, acesta a subliniat importanța deosebită a rapoartelor întocmite de Grupul interguvernamental de experți independenți privind schimbările climatice [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 429].

Într-adevăr, în multe cauze, Curtea a dedus că pragul de gravitate a fost atins pe baza unui cumul de elemente (de exemplu: *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 65-71).

104. Exemple:

În cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 50, referitoare la mirosurile, zgomotul și gazele poluante cauzate de o stație de epurare, Curtea a observat că instanța internă a admis că neplăcerile respective au determinat deteriorarea calității vieții locuitorilor din zonă.

În cauza *Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 57, Curtea a dedus că persoanele care locuiau în vecinătatea unei uzine chimice erau expuse unui risc sanitar din cauza faptului că această uzină a fost clasificată, la nivel intern, ca amplasament de nivel superior, de tip Seveso, că s-a dovedit că aceasta a emis cantități mari de gaze inflamabile și substanțe nocive pe parcursul ciclului său de producție, că, în trecut, în cadrul acesteia, avusese loc un accident grav și că un raport de expertiză a stabilit că emisiile atmosferice provenite de la aceasta erau deseori direcționate către orașul în care locuiau reclamanții.

În cauza *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 99, privind expunerea personalului militar la radiații în timpul unor teste atmosferice cu arme nucleare, Curtea, după ce a constatat că reclamanții, împreună cu alți membri ai personalului militar, primiseră ordinul de a se alinia în aer liber și de a sta cu spatele atunci când aveau loc exploziile, ținând ochii închiși timp de 20 de secunde după detonare, s-a limitat la a observa că se știa faptul că expunerea la niveluri ridicate de radiații avea efecte ascunse, dar grave și pe termen lung, asupra sănătății.

În cauza *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 112 (a se vedea și *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 40), privind autorizarea exploatării prin cianurare a unei mine de aur, Curtea a constatat că, pe baza mai multor studii, Consiliul de Stat a concluzionat că decizia de acordare a autorizației nu era compatibilă cu interesul public. În această privință, a subliniat că instanța respectivă a reținut că, din cauza amplasării geografice a minei de aur și a caracteristicilor solului din regiune, utilizarea cianurii de sodiu în mină constituia o amenințare care putea pune în pericol mediul și dreptul la viață al populației care locuia în vecinătate și că măsurile de siguranță pe care le luase societatea care exploata mina respectivă nu erau suficiente pentru a elimina riscul pe care îl implica o astfel de activitate. De asemenea, aceasta a ținut seama de studiul de impact realizat în cadrul procedurii interne, constatând că acesta a stabilit existența riscului sanitar la care erau expuși reclamanții, dovedind astfel că exista o legătură suficient de strânsă cu viața privată și de familie a reclamanților.

În cauza *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004, pct. 58-59, referitoare la poluarea fonică nocturnă cauzată de cluburi de noapte, Curtea nu a considerat decisiv faptul că instanțele naționale au apreciat că reclamanta nu a dovedit nivelul de zgomot din interiorul locuinței sale. Aceasta a apreciat că, în speță, cerința unei astfel de dovezi era prea formalistă, întrucât autoritățile municipale clasificaseră deja zona în care locuia reclamanta drept zonă saturată din punct de vedere acustic, adică o zonă cu un nivel ridicat de zgomot, care constituia o sursă serioasă de perturbare pentru locuitorii săi, și că serviciile municipale constataseră de mai multe ori că nivelurile maxime de zgomot admise fuseseră depășite. Curtea a reținut că nu părea a fi necesară cerința ca o persoană care locuia într-o zonă saturată acustic, precum reclamanta, să dovedească un fapt deja cunoscut oficial de autoritatea municipală. Având în vedere intensitatea poluării fonice din timpul nopții, care depășea nivelurile de zgomot permise, și faptul că aceasta a persistat timp de mai mulți ani, Curtea a constatat că au fost încălcate drepturile protejate de art. 8.

În cauza *Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, referitoare la zgomotul și poluarea la care a fost expusă o persoană care locuia într-o rulotă situată pe un sit destinat nomazilor, din apropierea unei infrastructuri rutiere și feroviare, Curtea a ținut seama de rapoartele întocmite de agenți independenți responsabili cu monitorizarea sănătății și igienei și cu asigurarea punerii în aplicare a legislației în materie, care au concluzionat că situl nu era adecvat pentru instalarea rulotelor, în principal din cauza nivelurilor de zgomot și de dioxid de azot.

În mod similar, în cauza *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 66, referitoare la noxele olfactive suportate de o persoană deținută într-un penitenciar aflat în vecinătatea unei gropi municipale de gunoi menajer, Curtea a ținut seama de studiile de impact care au fost efectuate *a posteriori*, observând că acestea au confirmat nivelul foarte ridicat de poluare a aerului din perimetrul gropii de gunoi și disconfortul total suferit de locuitorii clădirilor învecinate.

În cauza *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 97, referitoare în special la poluarea fonică și vibrațiile cauzate de un internet café, după ce a observat că dosarul nu conținea măsurători exacte ale nivelului de zgomot din interiorul apartamentelor reclamanților, Curtea a dedus că pragul de gravitate necesar a fost atins din faptul că reclamanții au demonstrat că respectivul internet café funcționase 24 de ore din 24, șapte zile din șapte, timp de aproximativ patru ani, și că respectivii clienți ai acestuia, probabil numeroși având în vedere că existau cincizeci de calculatoare, generau un nivel considerabil de zgomot, atât în interiorul, cât și în exteriorul clădirii, și cauzau diverse alte perturbări, ținând seama de faptul că imobilul în cauză era, în esență, rezidențial.

În cauza *Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 80-88, în care o persoană care locuia în apropierea unei oțelării s-a plâns de poluarea la care era expusă, Curtea a constatat că, pe parcursul unei perioade semnificative de timp, concentrațiile în aer de diferite substanțe nocive, astfel cum au fost măsurate

în vecinătatea locuinței reclamantei, au depășit considerabil limitele maxime permise, și anume, potrivit legislației ruse, nivelurile maxime ale concentrației de poluanți toxici care nu reprezintă un pericol pentru sănătate. Aceasta a admis o prezumție (simplă) potrivit căreia, atunci când depășește astfel de limite, poluarea dintr-un anumit sector devine potențial periculoasă pentru sănătatea și bunăstarea persoanelor expuse la aceasta. În continuare, Curtea a constatat că probele indirecte se coroborau atât de bine cu prezumțiile încât se putea deduce din acestea că expunerea prelungită a reclamantei la emisiile industriale în litigiu a fost cauza deteriorării stării sale de sănătate, chiar dacă reclamanta nu prezentase nicio dovadă medicală care să indice în mod clar că patologiile de care suferea erau legate de aceste emisii. A adăugat că, presupunând că nu a cauzat prejudicii cuantificabile sănătății reclamantei, această poluare a făcut-o, în mod inevitabil, mai vulnerabilă la mai multe boli și a avut, fără îndoială, consecințe negative asupra calității vieții acesteia la domiciliu. Prin urmare, Curtea a admis că prejudiciul real cauzat sănătății și bunăstării reclamantei a atins un nivel de gravitate suficient pentru a intra sub incidența art. 8 [a se compara cu *Gronuś împotriva Poloniei* (dec.), 1999].

În cauza *Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005, referitoare la radiațiile electromagnetice și vibrațiile produse de un transformator electric adiacent locuinței reclamantei, Curtea a constatat că instanțele interne au apreciat, prin decizii suficient motivate și lipsite de arbitrar, întemeiate pe mai multe expertize efectuate de specialiști, că nivelurile de contaminare din locuința reclamantei erau inferioare valorilor considerate dăunătoare pentru sănătate. Aceasta a considerat că reclamanta nu a dovedit că nivelurile de vibrații și de radiații din locuința sa depășiseră pragul minim de gravitate.

În cauza *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008, referitoare la poluarea fonică produsă de o turbină eoliană, Curtea a luat în considerare în special faptul că, deși a depășit puțin valorile recomandate în Suedia, zgomotul nu a depășit nivelurile maxime recomandate de Organizația Mondială a Sănătății.

În cauza *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 93-97 și 107, referitoare la o mină de aur exploatată prin metoda extracției prin dizolvare cu cianură de sodiu, Curtea s-a confruntat cu lipsa oricărei decizii interne sau a oricărui alt document oficial care să precizeze în mod suficient de clar gravitatea pericolului pe care activitatea denunțată o reprezenta pentru sănătatea umană și pentru mediu. Aceasta a ținut seama de rapoartele oficiale întocmite de Organizația Națiunilor Unite, de Uniunea Europeană și Ministerul Mediului din România, precum și de studiile de impact realizate de autoritățile române după accidentul din ianuarie 2000, în cursul căruia o mare cantitate de apă poluată, depozitată într-un iaz de decantare, a fost deversată într-un râu din apropierea minei și apoi în Delta Dunării, provocând daune semnificative mediului. A observat că rapoartele arătau că, pe parcursul unei anumite perioade de timp după accident, diferite elemente poluante (cianuri, plumb, zinc, cadmiu), care depășeau standardele interne și internaționale admise, au fost prezente în mediul înconjurător, în special în vecinătatea locuinței reclamanților, și că studiile de impact au arătat existența unui pericol de poluare cu substanțe chimice periculoase pentru sănătatea oamenilor. Pe această bază, Curtea a reținut că poluarea generată de activitatea în cauză putea să cauzeze o deteriorare a calității vieții locuitorilor din vecinătate și, în special, să afecteze bunăstarea reclamanților și să îi priveze de folosința domiciliului lor într-un mod care să aducă atingere vieții lor private și de familie.

În cauza *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009, în care persoane care locuiau în apropierea unor infrastructuri rutiere s-au plâns de poluarea legată de emisiile provenite de la vehiculele diesel, Curtea s-a întemeiat pe concluziile instanțelor interne, precum și pe rapoartele expertiză prezentate de reclamanți, pentru a constata că funinginea și particulele respirabile ar putea avea un efect negativ asupra sănătății, în special în zonele dens populate, în care se înregistrează un trafic rutier semnificativ.

În cauza *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 102, referitoare la zgomotul și poluarea generate de o cooperativă de meșteșugari specializată în prelucrarea metalelor, pentru a concluziona că pragul de gravitate nu a fost atins, Curtea s-a întemeiat pe constatarea potrivit căreia numeroasele inspecții efectuate în spațiile în care se desfășura activitatea cooperativei au arătat că aceasta nu avea efecte nocive și nu a depășit nivelul de zgomot admis. De asemenea, Curtea a ținut seama de faptul că, în cele din urmă, respectiva cooperativă și-a încetat activitatea și că reclamanții nu au furnizat nicio dovadă care să arate că ar fi suferit de probleme grave și persistente de sănătate, ca urmare a zgomotului denunțat.

În cauza *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 52-62 și 65, referitoare la poluarea fonică nocturnă cauzată de un bar, Curtea s-a întemeiat, în esență, pe o serie de măsurători acustice realizate de un expert independent, care arătau că au fost depășite standardele interne și cele stabilite de Organizația Mondială a Sănătății. Aceasta a concluzionat că, având în vedere nivelul de zgomot și faptul că acesta era nocturn, precum și că neplăcerile cauzate au durat mai mulți ani, gradul de perturbare a atins nivelul minim de gravitate impus pentru aplicarea art. 8, dând naștere obligației pozitive de protejare a reclamantei.

În cauza *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 98-101, referitoare la zgomotul și pulberile generate de funcționarea unei fabrici de ciment și de circulația camioanelor care transportau materialele necesare pentru producție, Curtea a luat în considerare faptul că instanța internă a dispus încetarea activității fabricii pe motiv că funcționarea acesteia perturba folosința de către reclamantă a proprietății sale într-un mod care depășea inconvenientele normale pe care le implică relațiile de vecinătate. Aceasta a constatat că instanța internă s-a bazat pe caracterul ilegal al lucrărilor realizate pe șantierele fabricii, durata îndelungată a perturbărilor, intensitatea lor ridicată, faptul că proprietățile se aflau în imediata apropiere și incompatibilitatea dintre natura activității și destinația terenurilor prevăzută de reglementările urbanistice relevante. De asemenea, Curtea a constatat că instanța internă s-a bazat pe datele tehnice colectate în urma măsurătorilor efectuate in situ, care au atestat existența unui nivel ridicat de zgomot, care depășea normele interne și standardele internaționale. În continuare, constatând că, în dosar, nu exista niciun element care să arate cum a evoluat nivelul de perturbare generat de fabrică, după ce a fost pronunțată hotărârea internă definitivă, Curtea a ținut seama de faptul că, ulterior, pe șantierul fabricii au fost realizate ilegal lucrări și amenajări în vederea extinderii activității acesteia.

În cauza *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011, în care localnicii s-au plâns de efectele nedorite cauzate de o distilerie și de un bazin de colectare a reziduurilor rezultate din producția de alcool, situate în satul lor, Curtea s-a întemeiat pe următoarele elemente pentru a concluziona că aceste efecte nedorite nu constituiau o ingerință în exercitarea drepturilor lor: instanțele interne au respins recursurile reclamanților pe motiv că erau îndeplinite toate condițiile pentru emiterea unei autorizații de mediu și că autoritățile competente au ajuns la concluzia că distileria nu ar perturba nici locuințele din vecinătate, nici mediul; motivele prezentate de autoritățile administrative și judiciare erau plauzibile și se bazau pe o examinare atentă a cauzei și nu existau indicii că raționamentul lor era viciat de arbitrar; reclamanții nu și-au întemeiat, în fața instanțelor naționale, plângerea privind efectele nocive asupra mediului, prin prezentarea unor expertize de mediu sau medicale ori a altor probe ale pretinselor prejudicii sau efecte nedorite cauzate de funcționarea distileriei din vecinătate, astfel încât nu s-a stabilit în mod credibil că funcționarea distileriei cauza un pericol pentru mediu sau că poluarea generată depășea normele aplicabile; se părea că mirosurile emanate nu erau de natură să îi afecteze grav pe reclamanți sau să împiedice folosința locuinței lor sau să aducă atingere vieții lor private și de familie; funcționarea distileriei a fost autorizată doar pentru o perioadă de trei ani, 30 de zile pe an, douăzeci și patru de ore pe zi.

În cauza *Dubeţka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 111, referitoare la poluarea apei, a aerului și a solului, precum și la perturbările cauzate de exploatarea unei mine de cărbune, Curtea a hotărât că faptul că reclamanții locuiau în acea zonă, în care poluarea depășea în mod evident normele aplicabile, îi expunea unui risc ridicat pentru sănătatea lor.

În cauza *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 59-62, referitoare la poluarea și noxele cauzate de traficul rutier de pe strada unde locuiau reclamanta și familia sa, Curtea a constatat că nu au fost măsurate nici nivelul zgomotului la care au fost expuși, nici impactul acestui zgomot asupra vieții sale private și de familie. Cu toate acestea, ținând seama de un raport privind inspecția în teren realizată de autoritățile sanitare, care arăta că drumul era deteriorat și că pe acolo circulau peste 100 de vehicule pe oră, aceasta a considerat că era plauzibil ca reclamanta să fie deranjată de zgomot și de vibrații. În plus, aceasta a observat că din acest raport reieșea că mai mult de jumătate dintre vehiculele examinate emiteau poluanți, inclusiv plumb și cupru, în proporții care depășeau normele sanitare și că fiul reclamantei fusese diagnosticat cu intoxicație cronică cu săruri ale metalelor grele (plumb și cupru). Aceasta a dedus de aici că efectul cumulativ al zgomotului, al vibrațiilor și al poluării aerului și solului,

generate de autostradă, a afectat considerabil exercitarea de către reclamantă a drepturilor garantate de art. 8, care era așadar aplicabil.

În cauza *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 46, referitoare la neplăcerile cauzate de exploatarea unei cariere, Curtea s-a întemeiat pe un raport întocmit de jandarmerie, în cadrul unei proceduri penale inițiate de reclamanți pentru săvârșirea unui delict contra mediului, precum și pe constatările pe care le conține în ceea ce privește respectarea normelor interne.

În cauza *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 140, referitoare la zgomotul generat de un aeroport, Curtea a observat că instanțele interne au reținut că reclamanții puteau fi expuși la un nivel ridicat de zgomot în timpul zborului aeronavelor deasupra zonei în care locuiau aceștia. A dedus că zgomotele la care aceștia erau expuși atingeau un nivel suficient pentru ca art. 8 să se aplice.

În cauza *Bor împotriva Ungariei*, 2013, pct. 26, referitoare la poluarea fonică suportată de o persoană care locuia în apropierea unei gări urbane, Curtea a acordat importanță faptului, necontestat de Guvern, că au fost depășite nivelurile de zgomot prevăzute de normele legale interne.

În cauza *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 141-149, referitoare la poluarea fonică generată de un bar, dosarul conținea mai multe rapoarte de expertiză; unele au concluzionat că standardele prevăzute de dreptul intern au fost respectate, iar altele că acestea au fost depășite. Curtea a efectuat o analiză detaliată a acestor rapoarte, constatând în special că cel mai recent dintre ele a concluzionat că standardele fuseseră depășite și că izolarea fonică era insuficientă. De asemenea, aceasta a luat în considerare faptul că barul funcționa de zece ani și că poliția fusese chemată de 87 de ori, intervențiile acesteia având ca rezultat 42 de proceduri împotriva clienților barului, pentru tulburarea liniștii și ordinii publice.

În cauza *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 83-84, referitoare la poluarea fonică produsă de un aeroport militar, Curtea s-a bazat pe faptul că experții mandatați de instanțele naționale au stabilit că nivelul de zgomot generat de aeronavele din vecinătatea proprietăților reclamanților era mult mai ridicat decât nivelurile maxime admise și că zborurile de antrenament cu aeronave militare îi perturbau în mod cert pe locuitorii din zonă.

În cauza *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 22-23, în care reclamanții s-au plâns de un centru de tratare și stocare temporară a deșeurilor, situat la câteva sute de metri de locuințele lor, Curtea a constatat că aceste locuințe se aflau la o distanță mai mare de 200 de metri de această instalație, că niciun raport sau alt element de probă nu a stabilit existența unei poluări a mediului sau a unor efecte nocive asupra sănătății umane și că reclamanții nu au furnizat niciun document medical care să ateste impactul pretinsei poluări asupra sănătății lor sau existența vreunui risc sanitar. Curtea a dedus că nu se putea concluziona că respectivul centru le-a afectat calitatea vieții și bunăstarea într-un mod care să aducă atingere vieții lor private și de familie, precum și folosinței locuinței lor.

În cauza *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 65-72, persoane care locuiau în apropierea unei centrale termice s-au plâns de poluarea fonică, electromagnetică și atmosferică generată de aceasta. Curtea a constatat că afirmațiile referitoare la poluarea fonică și electromagnetică nu erau coroborate de expertizele efectuate în cadrul procedurii interne și că instanțele naționale au respins pretențiile formulate de reclamanți în temeiul acestui motiv. Prin urmare, Curtea a declarat acest capăt de cerere în mod vădit nefondat. În schimb, a considerat că art. 8 era aplicabil în ceea ce privește poluarea atmosferică, observând în această privință că expertizele în cauză au confirmat că absența unei zone-tampon între centrala termică și clădirea în care locuiau reclamanții, precum și lipsa unui sistem de purificare montat pe coșurile centralei, generau un risc real pentru locuitori și că aceste expertize au precizat că emisiile de diferite substanțe erau de două ori mai mari decât cele prevăzute de norme. De asemenea, a luat în considerare un raport de expertiză medico-legală întocmit de un organ subordonat Ministerului Sănătății, din care reieșea că mai mulți reclamanți aveau probleme de sănătate în mare măsură similare, suferind, de exemplu, de neurastenie și un sindrom astenic, care ar fi putut fi cauzate „de efectul prelungit și combinat al expunerii la factori nocivi". Curtea a hotărât că, și presupunând că poluarea atmosferică nu a cauzat niciun prejudiciu cuantificabil sănătății reclamanților, aceasta i-a făcut în mod inevitabil mai vulnerabili la diverse boli și că nu exista nicio îndoială că acest lucru le-a afectat negativ calitatea vieții în locuințele lor.

În cauza *Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, pct. 29-33 (a se vedea și *Mastelica și alții împotriva Serbiei* (dec.), 2020, pct. 47-50), în care persoane care locuiau în apropierea unei linii de înaltă tensiune denunțau riscurile la care au fost expuse ca urmare a acestei proximități, Curtea a ținut seama de faptul că intensitatea câmpului electric măsurată pe proprietățile reclamanților era cu mult sub limita recomandată de Organizația Mondială a Sănătății. În ceea ce privește câmpul magnetic, aceasta a subliniat că dosarul nu conținea nicio măsurătoare a intensității acestuia. De asemenea, a constatat că patologiile menționate de unii reclamanți fuseseră diagnosticate înainte de finalizarea construcției locuințelor lor, astfel încât nu exista nicio legătură de cauzalitate între aceste boli și linia de înaltă tensiune.

În cauza *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 35-38, în care persoane care locuiau în apropierea unei instalații industriale, a cărei demolare fusese dispusă din cauza ilegalității construcției sale, s-au plâns de zgomotul și praful generate de aceasta, Curtea a hotărât că pragul de gravitate nu a fost atins, întrucât dintr-un raport de expertiză prezentat de Guvern reieșea că normele interne erau respectate. Aceasta a observat că reclamanții au contestat rezultatele acestei expertize, dar a constatat că aceștia nu au prezentat niciun element care să demonstreze că, dimpotrivă, poluarea fonică și poluarea aerului din locuințele lor depășeau normele interne sau standardele internaționale în materie de mediu sau depășeau riscurile de mediu inerente vieții în orice oraș modern.

În cauza *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 33-34, referitoare la zgomotul și alte neplăceri generate de o secție de poliție aflată într-o clădire rezidențială, Curtea a constatat că reclamantul nu a prezentat nicio probă directă care să demonstreze că zgomotul din apartamentul său depășea limitele acceptabile și nici nu a precizat că au fost efectuate măsurători relevante în acest sens. Cu toate acestea, Curtea a concluzionat că pragul de gravitate a fost atins, pe baza unui raport de inspecție a clădirii, întocmit de o agenție publică pentru protecția consumatorilor și pe baza faptului că instanța internă a recunoscut încălcarea dreptului la liniște al reclamantului, a faptului că autoritățile au admis că secția de poliție a fost înființată ilegal într-o clădire rezidențială și a faptului că situația a persistat timp de 13 ani.

În cauza *Kapa și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 155, referitoare la noxele cauzate de traficul rutier, Curtea a observat că instanța internă a constatat încălcarea dreptului locuitorilor din zonă la sănătate și la folosința netulburată a locuințelor acestora, pe motiv că fusese depășit nivelul de zgomot prevăzut de normele de drept intern. În continuare, aceasta a hotărât că, având în vedere circumstanțele cauzei, ținând seama de intensitatea, durata și efectele fizice și psihologice ale efectelor negative ale poluării (zgomot, vibrații și gaze de eșapament) asupra reclamanților, acestea au atins nivelul minim de gravitate necesar pentru aplicarea art. 8.

În cauza *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 42-45, reclamantul a susținut că cimitirul din apropierea locuinței sale a cauzat contaminarea solului de pe proprietatea sa și a fântânii din care își extrăgea apa potabilă, afectându-i astfel dreptul la respectarea vieții sale private și a domiciliului său. Pentru a concluziona că a fost atins pragul de gravitate necesar pentru a determina aplicabilitatea art. 8, Curtea a ținut seama de rapoartele de expertiză și de faptul că, din cauza extinderii treptate a cimitirului, locuința reclamantului se afla, la acel moment, în perimetrul „zonei de protecție sanitară” care ar fi trebuit să fie stabilită în jurul cimitirului, în conformitate cu reglementările sanitare interne.

În cauza *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 40-48, reclamanții au susținut că realizarea unui proiect de linie electrică de foarte înaltă tensiune ar prezenta un risc pentru sănătatea locuitorilor din apropierea acestei linii, printre care se numărau și ei, și că aceasta ar aduce atingere folosinței netulburate a locuințele lor. Curtea a hotărât că aceștia nu au demonstrat că, din cauza instalării liniei, ar fi expuși unui pericol de mediu de natură să aducă atingere în mod direct și grav exercitării dreptului lor la respectarea vieții private și de familie sau folosinței locuințelor acestora. A subliniat că aceștia susțineau, în esență, că expunerea la câmpurile electromagnetice generate de liniile de foarte înaltă tensiune creștea riscurile de leucemie infantilă. Curtea a constatat că instanța națională a hotărât că, având în vedere cunoștințele științifice disponibile, existența unui astfel de risc trebuia considerată o ipoteză suficient de plauzibilă pentru a justifica aplicarea principiului precauției; în plus, Curtea a reamintit faptul că, în cauza *Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, pct. 19, aceasta a constatat că, din orientările publicate de Comisia internațională pentru protecția împotriva radiațiilor

neionizante, reieșea că studiile epidemiologice arătau că expunerea zilnică la un câmp magnetic de intensitate scăzută era asociată cu un risc crescut de leucemie infantilă și că Agenția Internațională pentru Cercetare în Domeniul Cancerului a clasificat aceste câmpuri magnetice ca fiind probabil cancerigene pentru om, deși nu s-a stabilit o legătură de cauzalitate între câmpurile magnetice și leucemia infantilă sau alte efecte pe termen lung. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că reclamanții erau adulți, că nu au menționat dacă în locuințele lor trăiau copii și că acestea nu se aflau în imediata vecinătate a rutei proiectului, ci la puțin peste 115 metri distanță. Aceasta a mai observat că reclamanții nu au prezentat nicio dovadă din care să reiasă că realizarea proiectului i-ar expune la un câmp electromagnetic de o intensitate care depășește standardele interne sau internaționale și, mai general, că aceștia nu și-au susținut afirmațiile referitoare la riscul la care ar fi expuși personal.

b. Aspecte specifice: dovada existenței unei legături de cauzalitate între o boală și o sursă de poluare și noxe – posibilitatea unui raționament probabilist

105. În cazul în care reclamanții susțin că poluarea sau perturbările au avut consecințe negative asupra sănătății lor, aceștia trebuie să prezinte certificate sau expertize medicale pentru a dovedi afecțiunile de care suferă și existența unei legături de cauzalitate între acestea și poluarea sau noxele denunțate [de exemplu: *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.), 2008; *Cuenca Zarzoso împotriva Spaniei*, 2018, pct. 47]. Totuși, în cauza *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 107, referitoare la poluarea cauzată de o groapă de gunoi, Curtea a reținut că, deși nu se putea afirma, în lipsa unor dovezi medicale, că poluarea denunțată a cauzat în mod necesar prejudicii sănătății reclamantului, era posibil să se stabilească, pe baza rapoartelor oficiale prezentate și a probelor disponibile, că, din cauza faptului că locuia într-o zonă afectată de un grad de poluare cu mult peste normele de siguranță aplicabile, reclamantul a devenit mai vulnerabil la diferite boli.

106. Existența unei patologii înainte de expunerea la poluare sau noxe poate să împiedice stabilirea unei legături de cauzalitate între boală și acestea din urmă [*Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, pct. 31].

107. În cauza *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 102-106, Curtea a precizat că nu excludea posibilitatea de a proceda la un „raționament probabilist" în materie. În această cauză, unul dintre reclamanți a susținut că astmul de care suferea fusese agravat de expunerea sa la cianura de sodiu utilizată în exploatările miniere. Curtea a constatat că afecțiunea de care suferea acesta era atestată de certificate medicale, că era incontestabil faptul că cianura de sodiu era o substanță toxică care, în anumite condiții, putea să pună în pericol sănătatea umană, precum și că a fost înregistrat un nivel ridicat de poluare în vecinătatea locuinței reclamanților, ca urmare a producerii accidentului ecologic din ianuarie 2000. Cu toate acestea, pe baza studiilor științifice de la dosar, aceasta a constatat că nu se cunoștea încă doza de cianură de sodiu pornind de la care afecțiunile căilor respiratorii, precum astmul, se puteau agrava. În continuare, Curtea a menționat că „în absența elementelor de probă în această privință, [aceasta] se [putea] baza eventual pe un raționament probabilist, având în vedere că patologiile moderne se caracterizează prin pluralitatea cauzelor. Acest lucru este posibil în cazul unei incertitudini științifice însoțite de elemente statistice suficiente și convingătoare". Observând absența unor astfel de probe în speță, Curtea a concluzionat că reclamanții nu au reușit să dovedească existența unei legături de cauzalitate suficient de clare între expunerea la anumite doze de cianură de sodiu și agravarea astmului de care suferea unul dintre reclamanți.

6. Alte elemente relevante în ceea ce privește aplicabilitatea

108. În cauza *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 108, Curtea a precizat că, pentru a stabili dacă statul poate fi considerat responsabil în temeiul art. 8, aceasta trebuie să verifice de asemenea:

- dacă situația denunțată era rezultatul unei turnuri bruște și neașteptate a evenimentelor sau, dimpotrivă, dacă dura de mult timp și era bine-cunoscută de autorități;
- dacă statul știa sau ar fi trebuit să știe că pericolul sau efectele nocive afectau viața privată a reclamantului;

- în ce măsură reclamantul însuși a contribuit la crearea acestei situații și în ce măsură putea să o remedieze fără cheltuieli prohibitive.

109. Astfel, în cauza respectivă, referitoare la poluarea apei, a aerului și a solului, precum și la efectele nocive cauzate de exploatarea unei mine și a unei fabrici de prelucrare a cărbunelui - deținute de stat - precum și de haldele aferente acestora, suportate de persoane care locuiau în apropierea lor, Curtea a ținut seama de următoarele elemente pentru a concluziona că prejudiciile cauzate mediului, care au fost denunțate, au atins nivelul de gravitate necesar pentru ca plângerea să intre sub incidența art. 8:

- existența unui risc pentru sănătatea reclamanților, care a fost dedus din faptul că aceștia locuiau într-o zonă în care poluarea depășea în mod evident normele aplicabile;
- în ceea ce privește calitatea vieții reclamanților, fotografiile cu apa furnizate de aceștia și descrierile pe care le-au făcut cu privire la viața lor de zi cu zi;
- probele din dosar care arătau că, cel puțin într-o anumită măsură, exploatarea minei a contribuit, timp de mulți ani, la problemele de mediu denunțate;
- dreptul intern prevedea că locuințele nu puteau fi situate într-o zonă-tampon din jurul minelor și haldelor, considera haldele ca fiind a priori periculoase pentru mediu și aprecia că distanța de siguranță dintre o locuință și o haldă cu o înălțime de peste 50 de metri era de 500 de metri, în vreme ce locuințele reclamanților se aflau la o distanță mai mică de 500 de metri de haldele care făceau obiectul speței;
- măsurătorile privind poluanții, efectuate în vecinătatea infrastructurilor în litigiu, arătau că au fost depășite normele;
- faptul că autoritățile au luat în considerare în mod repetat relocarea reclamanților și că instanța internă a confirmat necesitatea relocării unora dintre ei.

Curtea a dedus că, timp de peste 12 ani de la intrarea în vigoare a Convenției în ceea ce privește Ucraina, reclamanții au locuit permanent într-o zonă în care, potrivit dreptului intern și măsurătorilor efectuate la fața locului, era periculos să locuiască oameni din cauza poluării aerului și a apei, precum și a surpării solului ca urmare a exploatării a două instalații industriale deținute de stat. În continuare, aceasta a examinat dacă exista o legătură suficientă între această poluare și stat pentru a ridica problema responsabilității statului în temeiul art. 8, pe care a dedus-o din următoarele elemente:

- statul, în calitate de proprietar, ar fi trebuit să cunoască și, în fapt, cunoștea efectele exploatării minei de cărbune și a fabricii de prelucrare a cărbunelui asupra mediului;
- reclamanții nu aveau o perspectivă realistă de mutare;
- reclamanții și-au stabilit locuințele în zona în cauză înainte de punerea în funcțiune a instalațiilor criticate.

110. În cauza *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 72, referitoare la poluarea aerului care îi afecta pe locuitorii din apropierea unei centrale termice, Curtea a constatat că, spre deosebire de reclamanții din cauza *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, atunci când reclamanții s-au mutat în imobil, centrala funcționa deja. Cu toate acestea, Curtea a considerat că era posibil ca aceștia să nu fi avut posibilitatea de a face o alegere în cunoștință de cauză la momentul respectiv și că era puțin probabil ca aceștia să fi fost în măsură să refuze locuința care le-a fost oferită în perioada sovietică. Aceasta a dedus, în cadrul examinării aplicabilității art. 8, că nu se putea susține că înșiși reclamanții au creat situația pe care au denunțat-o sau că erau răspunzători pentru aceasta în vreun fel.

111. În cauza *Podelean împotriva României* (dec.), 2019, în care ocupantul unei case s-a plâns de zgomotul cauzat de o fabrică de var și ciment situată în apropiere, Curtea a apreciat că la originea situației de care se plângea reclamantul se afla decizia sa de a locui în această casă, în pofida faptului că avea cunoștință de acest efect negativ. Acest lucru a determinat-o să pună sub semnul întrebării aplicabilitatea art. 8, chiar dacă din dosar reieșea că reclamantul a fost expus unei poluări fonice care depășea limitele stabilite de dreptul intern.

B. Obligațiile statelor și controlul Curții

1. Obligații negative și obligații pozitive

112. Art. 8 se poate aplica în cauzele referitoare la mediu, indiferent dacă poluarea este cauzată direct de stat sau dacă răspunderea statului rezultă din absența unei reglementări adecvate a „industriei private" sau a „sectorului privat" [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 98 și 119; *Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 89; *Borysiewicz împotriva Poloniei*, 2008, pct. 50; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 87; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 78; *Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei*, 2009, pct. 99; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 61; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 134; *Tolić și alții împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 91].

Indiferent dacă este cauzată de persoane particulare, activități comerciale sau organisme publice, poluarea – fonică sau de alt tip –, care depășește dificultățile pe care le implică în mod normal relațiile de vecinătate, poate să afecteze folosința netulburată a locuinței (*Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 151, 2021).

113. Indiferent dacă o cauză este analizată din perspectiva obligației pozitive ce revine statului, de a adopta măsuri rezonabile și adecvate pentru a proteja drepturile pe care le au reclamanții în temeiul art. 8 § 1, sau din perspectiva unei ingerințe din partea unei autorități publice, care trebuie justificată în temeiul alineatului (2) al acestui articol, principiile aplicabile sunt destul de asemănătoare. În ambele cazuri, trebuie să se țină seama de echilibrul just care trebuie să se păstreze între interesele concurente ale individului și ale societății în ansamblu; în mod similar, în ambele ipoteze, statul dispune de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește stabilirea măsurilor care trebuie luate pentru a asigura respectarea Convenției [*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990, pct. 41; *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 51; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 98; *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011; *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004, pct. 55; *Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 94; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 78; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 46; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 61; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 134; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Bor împotriva Ungariei*, 2013, pct. 24; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 138; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 64 și 73; *Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2019, pct. 33; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 158; *Tolić și alții împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 92; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 75*; Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 123].

În plus, chiar și pentru obligațiile pozitive care decurg din alineatul 1, obiectivele enumerate la alineatul 2 pot juca un anumit rol în încercarea de a păstra echilibrul dorit [*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990, pct. 41; *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 51; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 98; *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004, pct. 55; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 78; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 46; *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011 ; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 61; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 43; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 134; *Bor împotriva Ungariei*, 2013, pct. 24; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 138; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 75].

Astfel, în cauza *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, referitoare la poluarea fonică generată, timp de două săptămâni, de focuri de artificii lansate în cadrul unor festivaluri locale, Curtea a ținut seama de faptul că aceste evenimente atrăgeau vizitatori, generând astfel venituri, și făceau parte din patrimoniul cultural și religios maltez. Constatând că acest lucru avea legătură cu unele dintre scopurile legitime enumerate la art. 8 § 2 – bunăstarea economică a țării și protejarea drepturilor și libertăților altora – Curtea a apreciat că era legitim ca statul să fi luat în considerare aceste interese la elaborarea cadrului de reglementare aplicabil culturii focurilor de artificii.

114. Întrucât problema esențială este de a stabili dacă s-a păstrat un echilibru just între interesele persoanelor afectate de poluare sau de efecte nocive și interesele concurente ale societății în ansamblu, uneori Curtea nu precizează dacă o cauză trebuie examinată din perspectiva obligației negative de a nu interveni în exercitarea drepturilor garantate la art. 8 sau din perspectiva obligației pozitive de a reglementa activitatea industriei private astfel încât să se asigure respectarea acestor drepturi [*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990; *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 119; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 63].

În majoritatea acestor cauze, Curtea a procedat la un control similar celui pe care îl efectuează în contextul obligațiilor pozitive, analizând dacă, la nivel global, s-a păstrat echilibrul just menționat anterior [*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990; *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020].

Cu toate acestea, Curtea a avut, de asemenea, ocazia să realizeze un control similar celui pe care îl efectuează în contextul obligațiilor negative, verificând în prealabil existența unui temei legal și a unui scop legitim. Curtea a procedat astfel în cauza *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007, referitoare la radiațiile emise de o stație de bază pentru telefonie mobilă, montată de un operator al cărui acționar principal era statul. Aceasta a verificat dacă autorizația de construire a acestei infrastructuri era prevăzută de lege, dacă eliberarea acestei autorizații urmărea un scop legitim – reținând în această privință bunăstarea economică a țării și interesul publicului de a utiliza tehnologia telefoniei mobile – și dacă autoritățile au asigurat un echilibru just între interesul public și interesul reclamantului de a fi protejat împotriva radiațiilor potențial nocive.

115. În unele cazuri, în cadrul examinării obligației pozitive de a asigura respectarea drepturilor garantate de art. 8, Curtea a aplicat testul prevăzut pentru obligațiile negative (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005). De asemenea, uneori Curtea a identificat o ingerință și a decis să o examineze în temeiul art. 8 § 2 și, apoi, a recurs la raționamentul folosit în privința obligațiilor pozitive (*Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 53-57).

116. Curtea a precizat că, deși protecția mediului trebuie să fie luată în considerare în cadrul stabilirii unui just echilibru, de către state, atunci când acestea acționează în limitele marjei lor de apreciere, și de către Curte, atunci când analizează dacă această marjă a fost sau nu depășită, nu ar fi indicat ca aceasta să adopte o abordare specială în materie, prin referire la un statut special care ar fi acordat drepturilor omului în materie de mediu [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 122; *Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004].

117. Curtea a precizat, de asemenea, că, în cauzele care ridică probleme legate de mediu, statul trebuie să beneficieze de o marjă largă de apreciere [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 100; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 116; *Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 80; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Frankowski și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2011; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 218; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 136; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 79].

2. Controlul Curții

118. În cauzele care au ca obiect decizii sau măsuri ale autorităților care au un impact asupra unor chestiuni legate de mediu, analiza pe care o poate efectua Curtea include două aspecte. În primul rând, aceasta poate aprecia conținutul material al deciziei în cauză, pentru a se asigura că aceasta este compatibilă cu art. 8. În al doilea rând, aceasta poate analiza procesul decizional, pentru a verifica dacă interesele persoanei în cauză au fost luate în considerare în mod corespunzător. Acest lucru se aplică în cazul examinării deciziilor sau măsurilor luate de autorități pentru a proteja drepturile garantate de art. 8, precum și în cazul examinării deciziilor sau măsurilor care constituie o ingerință din partea unei autorități publice în exercitarea acestor drepturi [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 99; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 115; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 41; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 79; *Wałkuska*

împotriva Poloniei (dec.), 2008; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 217; *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 62; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 135; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 150].

a. Considerații generale

i. Aspectul material

α. Obligații negative: ingerința unei autorități publice

119. Exemplu de ingerință din partea unei autorități publice:

- *Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001: un proiect de construire a unei linii de cale ferată publică;
- *Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005: instalarea de către o municipalitate a unui transformator electric care emitea radiații electromagnetice și vibrații;
- *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 141: poluarea sonoră cauzată de prelungirea pistei unui aeroport ale cărui terenuri și instalații aparțineau unei autorități publice, amenajarea, gestionarea și întreținerea pistei fiind asigurate de organisme publice, iar deciziile privind extinderea pistei fiind luate de autorități publice;
- *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 90: înființarea unui cimitir municipal în apropierea locuinței unei persoane, expunând-o la un risc ecologic, în special la riscul de contaminare a apei, inclusiv a apei potabile *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 50);
- *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 85: poluarea fonică generată de un aeroport militar;
- *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 53: zgomotul și alte neplăceri generate de o secție de poliție situată într-o clădire rezidențială.

120. La fel ca în toate domeniile care intră sub incidența art. 8 § 2, Curtea verifică dacă ingerința era prevăzută de lege, urmărea un scop legitim și era necesară într-o societate democratică [*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 142; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 85].

• Ingerință prevăzută de lege

121. Curtea acordă o importanță considerabilă concluziilor instanței interne în această privință (*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 144).

În cauza *Dzemiuk împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 91-92 (a se vedea și *Solianik împotriva Rusiei*, 2022, pct. 51-54), referitoare la înființarea unui cimitir de către autoritățile municipale în apropierea locuinței reclamantului, expunându-l în special la riscul de contaminare a apei potabile, Curtea și-a întemeiat concluzia privind încălcarea art. 8 pe faptul că cimitirul a fost construit și era utilizat cu încălcarea dreptului intern, fapt constatat de mai multe ori la nivel intern și recunoscut de guvernul pârât, astfel încât ingerința în litigiu nu era prevăzută de lege.

• Scop legitim

122. În cauzele referitoare la poluarea sonoră cauzată de exploatarea aeroporturilor civile publice, Curtea s-a întemeiat pe „bunăstarea economică a țării”, în sensul art. 8, deși interesul economic era în esență local [*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 147-149; a se vedea și cauza *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 121, în care Curtea nu s-a pronunțat totuși în mod explicit din perspectiva obligațiilor negative].

A se vedea și cauza *Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001, referitoare la un proiect de construire a unei linii de cale ferată publică.

123. În cauza *Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005, referitoare la radiațiile electromagnetice și la vibrațiile produse de un transformator electric, Curtea a reținut că instalarea

acestui echipament urmărea un scop legitim: îmbunătățirea calității vieții și a bunăstării economice și sociale a municipalității, prin furnizarea de energie electrică într-o zonă a orașului.

124. În cauza *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 87, referitoare la poluarea sonoră generată de un aeroport militar, Curtea a recunoscut că menținerea „securității naționale" constituie un scop legitim.

- **Necesitatea ingerinței**

125. Având în vedere marja largă de apreciere acordată statelor în cauzele ce ridică probleme legate de mediu, în primul rând autorităților naționale le revine sarcina de a evalua „necesitatea" unei ingerințe [*Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 80; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 218], în ceea ce privește atât cadrul legal, cât și măsurile specifice de punere în aplicare [*Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001].

126. Cu toate acestea, Curtea este abilitată să constate că autoritățile naționale au săvârșit o eroare evidentă de apreciere [*Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001].

127. Curții îi revine sarcina de a verifica dacă ingerința era proporțională cu scopul legitim urmărit și, în special, dacă, având în vedere marja largă de apreciere de care dispune statul în materie de mediu, s-a asigurat un echilibru just între interesele aflate în joc (*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 150).

În cadrul acestei verificări, Curtea ține seama de toate măsurile instituite de autorități pentru a limita poluarea și efectele nocive (*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 153).

Aceasta recunoaște că, în unele cazuri, gama de măsuri de care dispun autoritățile pentru a răspunde unei „nevoi sociale imperioase", astfel încât să abordeze consecințele negative pe care le-ar putea avea o ingerință în viața privată a cetățenilor, este în mod inevitabil limitată [*Ruano Morcuende împotriva Spaniei* (dec.), 2005].

128. **Exemple:**

În cauza *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 150-154, referitoare la extinderea pistei principale a unui aeroport, Curtea a apreciat, având în vedere probele de la dosar, că nu s-a stabilit că prelungirea pistei a determinat o creștere semnificativă a traficului aerian, astfel cum susțineau reclamanții. În continuare, Curtea a analizat măsurile instituite de autorități pentru a limita impactul poluării fonice: a fost autorizată extinderea pistei doar până la 2 550 de metri, în loc de 2 750 de metri, așa cum se prevăzuse în plan; aeronavele cele mai zgomotoase nu mai erau autorizate să zboare în spațiul aerian al Franței; aeroportul nu mai găzduia zboruri acrobatice și nici zboruri militare de antrenament; zborurile civile de antrenament erau reglementate și limitate; zborurile pe timp de noapte erau foarte rare; altitudinea și traiectoria aeronavelor la aterizare și la decolare au fost modificate pentru toate aeroporturile, pentru a reduce poluarea fonică. Curtea a concluzionat că autoritățile au menținut un echilibru just între interesele implicate.

În cauza *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 88-94, Curtea a reținut că poluarea sonoră care a cauzat ingerința denunțată de persoane care locuiau în apropierea unui aeroport militar nu era disproporționată în raport cu scopul legitim legat de exploatarea acestuia. În această privință, Curtea a observat că unii dintre reclamanți au obținut rambursarea costului lucrărilor de izolare fonică pe care le efectuaseră, că reclamanții nu au demonstrat că perturbările perceptibile în perimetrul în care se aflau locuințele acestora erau atât de intense și de frecvente încât trebuiau considerate ca fiind intolerabile și excepționale în comparație cu situația unui număr mare de persoane care locuiesc în apropierea unui aeroport, că instanțele interne au stabilit că reclamanții nu fuseseră obligați să modifice destinația sau folosința obișnuită a proprietăților lor și că nu s-a demonstrat că acestea au devenit imposibil de vândut sau de folosit din cauza poluării fonice, nici că valoarea lor a fost redusă considerabil și nici că reclamanții nu puteau așadar să se mute, dacă doreau, fără să sufere un prejudiciu financiar substanțial.

β. Obligații pozitive: măsuri de protecție

• Aspecte generale

129. Statele trebuie să ia „măsurile necesare” [*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 55; *Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 58; *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000] sau, altfel spus, „toate măsurile necesare” [*Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 173] sau „măsuri rezonabile și adecvate” (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 89; *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 110; *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 77; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 123), pentru a proteja drepturile garantate de art. 8. Aceste obligații pozitive pot să implice adoptarea unor măsuri care să asigure respectarea acestor drepturi, chiar și în ceea ce privește relațiile dintre persoane [*Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000; *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004; *Deés împotriva Ungariei*, 2010, pct. 21].

130. Astfel, răspunderea statului poate fi angajată chiar și atunci când poluarea, efectele nocive sau riscul de mediu denunțate sunt rezultatul activităților unor persoane private [*Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004], în special din cauza lipsei unei reglementări adecvate a industriei private (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 89).

131. În această privință, statul nu poate susține că autoritățile competente au delegat unei entități private exploatarea unui serviciu public care era o sursă generatoare de poluare sau efecte nocive (*Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 110; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 123).

132. Neadoptarea de către autoritățile competente a unor măsuri de protejare a drepturilor persoanelor expuse la poluare și efecte nocive sau la un risc sanitar poate să constituie, în sine, o încălcare a art. 8 (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 154-156).

În cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 56, referitoare la mirosurile, zgomotele și gazele poluante cauzate de o stație de epurare, Curtea a constatat că nu numai că autoritățile nu au luat nicio măsură pentru a proteja dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie, ci și că acestea s-au opus hotărârilor judecătorești pronunțate în acest sens. Aceasta a concluzionat că, în pofida marjei sale de apreciere, statul nu a reușit să asigure un echilibru just între interesul bunăstării economice a orașului – acela de a dispune de o stație de epurare – și exercitarea efectivă de către reclamantă a dreptului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie și că, prin urmare, a fost încălcat art. 8.

În cauza *Bor împotriva Ungariei*, 2013, pct. 25-28, referitoare la poluarea fonică suportată de o persoană care locuia în apropierea unei gări urbane, Curtea a subliniat că un zgomot care depășește cu mult nivelul prevăzut de normele legale poate, ca atare, să determine o încălcare a art. 8, în cazul în care statul nu răspunde situației adoptând măsuri adecvate. După ce a precizat că, în urma plângerii reclamantului, autoritățile statului aveau obligația pozitivă de a asigura un just echilibru între interesul acestuia din urmă, de a trăi într-un mediu liniștit, și interesul concurent al altor persoane și al comunității în ansamblu, de a beneficia de transport feroviar, aceasta a constatat că trecuseră aproape șaisprezece ani până la efectuarea unui exercițiu adecvat de punere în balanță și până la pronunțarea unei decizii de către instanțele naționale și a concluzionat că a fost încălcat art. 8.

În cauza *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 53-57, referitoare la zgomotul și alte neplăceri cauzate de o secție de poliție situată într-o clădire rezidențială, nu s-a luat nicio măsură timp de mai mulți ani, în pofida faptului că șeful poliției locale a admis că secția de poliție se afla într-o clădire care nu avea o asemenea destinație nerezidențială, o petiție colectivă formulată de locatari a rămas literă moartă, iar autoritățile au așteptat aproape șapte ani pentru a reacționa la hotărârea internă care a recunoscut încălcarea dreptului reclamantului de a se odihni în locuința sa. Aceasta a concluzionat că statul nu a asigurat un just echilibru între interesul comunității locale, de a beneficia de protejarea liniștii și a siguranței publice și de aplicarea efectivă a legilor de către forțele de poliție, și exercitarea efectivă de către reclamant a dreptului său la respectarea vieții sale private și a domiciliului său.

133. Același lucru este valabil și pentru neasigurarea de către autorități a punerii efective în aplicare a măsurilor pe care le-au adoptat (*Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 63; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 144; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 53; *Kotov și alții*

împotriva Rusiei, 2022, pct. 135): o reglementare menită să protejeze drepturile garantate este puțin utilă dacă nu este aplicată în mod corespunzător [*Moreno Gómez împotriva Spaniei,* 2004, pct. 61; *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 63; *Cuenca Zarzoso împotriva Spaniei*, 2018, pct. 51; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538 lit. b)].

În cauza *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, 2004, pct. 61-63; a se vedea și *Cuenca Zarzoso împotriva Spaniei*, 2018, pct. 50-54, referitoare la poluarea fonică nocturnă cauzată de cluburi de noapte, Curtea a constatat că, deși administrația municipală luase măsuri pentru a asigura respectarea drepturilor garantate (cum ar fi o hotărâre a primăriei privind zgomotul și vibrațiile), care, în principiu, ar fi trebuit să fie adecvate, administrația tolerase repetate încălcări ale reglementărilor instituite chiar de ea și, mai mult, chiar contribuise la încălcările respective. Subliniind că reglementările care au ca obiect protecția unor drepturi garantate constituie o măsură iluzorie dacă nu este respectată în mod constant și reamintind că scopul Convenției este de a garanta drepturi efective, nu iluzorii sau teoretice, Curtea a apreciat că faptele arătau că dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său a fost grav încălcat din cauza pasivității administrației în fața poluării fonice nocturne. Aceasta a concluzionat că statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private.

În mod similar, în cauza *Oluić împotriva Croației*, 2010, pct. 63-66, privind zgomotul nocturn generat de un bar, Curtea a observat că autoritățile au luat măsuri, dar nu au asigurat punerea lor în aplicare în mod corespunzător. Acestea au dispus ca proprietarul barului să reducă nivelul de zgomot al muzicii, dar decizia lor nu a fost pusă în aplicare Ulterior, acestea au dispus izolarea fonică a barului, în conformitate cu normele interne, dar amenajările realizate s-au dovedit insuficiente. În plus, calea de atac exercitată de reclamantă a durat aproape patru ani. Constatând că autoritățile au permis ca situația să persiste aproape opt ani, perioadă în care au fost pendinte procedurile în fața autorităților administrative și judiciare, ceea ce le-a făcut ineficiente, Curtea a concluzionat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private.

În cauza *Apanasewicz împotriva Poloniei*, 2011, pct. 102-104, referitoare la zgomotul și praful generate de funcționarea unei fabrici de ciment și de circulația camioanelor implicată de activitatea acesteia, reclamanta a obținut câștig de cauză în fața instanței interne, care a dispus încetarea activităților care cauzau neplăcerile. Constatând caracterul insuficient al măsurilor adoptate de autorități pentru punerea în executare a acestei decizii, Curtea a hotărât că măsurile destinate să protejeze drepturile garantate reclamantei de art. 8 au fost total ineficiente și că această dispoziție a fost încălcată.

134. În materie de mediu, la fel ca în multe alte domenii, alegerea măsurilor pozitive care trebuie să fie puse în aplicare de către state ține, în principiu, de marja lor de apreciere [*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 96; *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, pct. 141, 2011; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 66; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 128; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538 lit. c)].

Deși statul trebuie să ia în mod corespunzător în considerare interesele particulare, a căror respectare este obligat să o asigure în temeiul art. 8, acesta trebuie, în principiu, să aibă posibilitatea de a alege dintre diferitele modalități și mijloace de îndeplinire a acestei obligații. Întrucât funcția de control a Curții are un caracter subsidiar, aceasta se limitează să examineze dacă se poate considera sau nu că soluția particulară adoptată asigură un just echilibru [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 123; *Zammit Maempel împotriva Maltei,* 2011, pct. 66] sau dacă justificarea furnizată de stat pentru măsurile adoptate este relevantă și suficientă (*Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 128).

135. În special, Curtea a subliniat, în contextul expunerii persoanelor care locuiesc în apropierea instalațiilor industriale la poluarea generată de acestea, că, având în vedere marja largă de apreciere de care dispun statele în privința obligațiilor în materie de mediu ce le revin în temeiul art. 8, s-ar merge prea departe dacă s-ar stabili un drept general la acordarea unei locuințe noi pe cheltuiala statului,

întrucât plângerile întemeiate pe această dispoziție ar putea fi soluționate, de asemenea, prin abordarea corespunzătoare a riscurilor de mediu (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 150).

A se vedea și cauza *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 65, referitoare la expunerea la poluarea și noxele cauzate de traficul de pe un drum urban prin care autoritățile au decis să devieze traficul de pe o autostradă, în care Curtea a subliniat, de asemenea, că art. 8 nu poate fi interpretat ca obligând statele să se asigure că fiecare persoană dispune de o locuință care respectă anumite standarde de mediu.

A se vedea, de asemenea, cauza *Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, referitoare la zgomotul și poluarea la care a fost expusă o persoană care locuia într-o rulotă situată pe un teren destinat nomazilor, din apropierea unei infrastructuri rutiere și feroviare, în care Curtea a subliniat că nu se poate deduce din art. 8 dreptul de a obține de la autorități o locuință sau condiții de locuit care să respecte anumite standarde de mediu ori o locuință care să fie situată într-un anumit loc.

136. Cu toate acestea, Curtea este abilitată să concluzioneze că autoritățile naționale au săvârșit o eroare vădită de apreciere atunci când au ales mijloacele care să permită stabilirea unui just echilibru între interesele concurente ale diferiților actori privați care își desfășurau activitatea în acest domeniu (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 105) sau între interesele comunității în ansamblul său și cele ale reclamantului (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 141-142). Totuși, având în vedere complexitatea problemelor legate de protecția mediului, rolul Curții în materie este unul subsidiar. Doar în circumstanțe excepționale, Curtea depășește acest cadru și controlează conținutul deciziilor adoptate de autoritățile naționale (*Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 105; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 142).

137. În cazul în care instanțele naționale nu au verificat dacă măsurile adoptate erau eficiente și de natură să remedieze consecințele negative ale poluării denunțate, nu au ținut seama de interesul reclamanților de a trăi într-un mediu sănătos și nu au pus acest interes în balanță cu interesul economic general, Curtea poate să realizeze ea însăși acest exercițiu de punere în balanță, ținând seama nu doar de informațiile de care au dispus instanțele naționale, ci și de evoluțiile ulterioare (*Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 85-86).

138. Prin urmare, Curtea poate fi nevoită să verifice caracterul adecvat al măsurilor adoptate de autorități. De exemplu, în cauza *Deés împotriva Ungariei*, 2010, pct. 23-24, referitoare la efectele nocive cauzate de traficul pe un drum urban, Curtea a subliniat că poluarea fonică ce depășește cu mult nivelurile legale și împotriva căreia statul nu adoptă măsuri adecvate, poate să constituie, în sine, o încălcare a art. 8 din Convenție. În cauza *Kapa și alții împotriva Poloniei*, pct. 164 și 174, 2021, care privea, de asemenea, efectele nocive cauzate de traficul rutier, Curtea a concluzionat, după ce a examinat măsurile adoptate de autorități, că acestea nu au răspuns în mod adecvat și cu diligență la situația reclamanților care locuiau în zonă. A se vedea și cauza *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 87-93, în care Curtea a considerat insuficiente măsurile adoptate pentru combaterea poluării atmosferice la care erau expuși locuitorii unui oraș industrial.

139. Având în vedere marja de apreciere recunoscută statelor în materie, Curții nu îi revine totuși sarcina de a stabili cu exactitate ce măsuri ar fi trebuit luate pentru a pune capăt perturbărilor sau pentru a le reduce. Cu toate acestea, poate să aprecieze dacă autoritățile au abordat problema cu diligența necesară și au luat în considerare toate interesele concurente [*Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 98; *Podelean împotriva României* (dec.), 2019; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 134; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 140; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538 lit. e)]. În această privință, a subliniat că statului îi revine obligația de a justifica, pe baza unor date detaliate și fiabile, o situație în care anumite persoane sunt supuse unei sarcini excesive în numele restului comunității (*Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 140).

140. În acest context, Curtea examinează, printre altele, dacă autoritățile naționale au acționat în conformitate cu dreptul intern (*Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 98; *Dubețka și alții împotriva Ucrainei,* 2011, pct. 141).

Astfel, în cauza *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 71-72, referitoare la noxele olfactive generate de o groapă de gunoi menajer municipală, Curtea a ținut seama de faptul că groapa de gunoi nu a avut autorizațiile necesare nici pentru funcționare și nici pentru închiderea sa și că, nerespectând procedura impusă, autoritățile locale au încălcat obligațiile referitoare în special la amplasarea gropii de gunoi și la instalarea unor sisteme de supraveghere a nivelului de poluare a aerului.

Cu toate acestea, Curtea a precizat că nepunerea în aplicare de către un stat a unei anumite măsuri prevăzute de dreptul intern nu îl împiedică să își îndeplinească obligația pozitivă în alt mod. Respectarea legalității nu este un criteriu autonom și decisiv precum în cazul obligațiilor negative, ci unul dintre numeroasele aspecte care trebuie luate în considerare pentru a aprecia dacă statul în cauză a asigurat echilibrul just prevăzut la art. 8 (*Fadeieva împotriva Rusiei,* 2005, pct. 98; a se vedea și *Pavlov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 83; *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 128).

În cauza *Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, în care persoane particulare denunțau riscurile la care erau expuse ca urmare a faptului că terenurile pe care se aflau locuințele lor erau traversate de o linie de înaltă tensiune, aflată în imediata apropiere a locuințelor, Curtea a observat că autoritățile locale au autorizat construirea caselor reclamanților în perimetrul de protecție de 20 de metri din jurul liniilor de înaltă tensiune, ceea ce părea să contravină reglementărilor interne. Totuși, a reținut că această constatare nu era suficientă, de sine stătătoare, pentru a constata o încălcare a art. 8.

141. Făcând referire la jurisprudența sa referitoare la art. 2 din Convenție, Curtea a precizat, de asemenea, că nu li se poate impune autorităților o sarcină insuportabilă sau excesivă, fără să se țină seama de alegerile operaționale pe care trebuie să le facă acestea în ceea ce privește prioritățile și resursele (*Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 134).

142. În contextul tulburărilor de vecinătate, faptul că, atunci când s-au stabilit în locuințele lor, reclamanții aveau cunoștință de existența poluării, perturbărilor sau riscului pe care le-au denunțat este un factor important, chiar dacă nu este pusă în discuție legalitatea instalării lor în locuințele respective (*Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 72).

Curtea poate să țină seama și de ilegalitatea situației reclamanților. Astfel, în cauza *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 47-50, referitoare la efectele nocive cauzate de exploatarea unei cariere, aceasta a constatat că reclamanții și-au stabilit locuința pe un teren „cu destinație industrială”, în ciuda faptului că cererile lor de autorizare a construcției fuseseră respinse, și că, potrivit dreptului național, terenul în cauză nu putea fi folosit în scop rezidențial. Aceasta a dedus că reclamanții s-au plasat în mod voluntar într-o situație de ilegalitate, că trebuiau să își asume consecințele și că nu erau în măsură să se plângă de inconvenientele cauzate de o carieră care fusese înființată legal pe un teren destinat în mod legal activităților industriale.

143. În cauzele referitoare la poluarea fonică generată de aeroporturi, Curtea a acordat importanță faptului că persoanele în cauză aveau posibilitatea să se mute fără a suferi prejudicii financiare [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 127; *Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004].

În mod similar, în cauza *Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, referitoare la zgomotul și poluarea la care era expusă o persoană care locuia într-o rulotă situată pe un teren destinat nomazilor, din apropierea unei infrastructuri rutiere și feroviare, Curtea a ținut seama de faptul că aceasta ar fi putut să plece din locul respectiv. În ceea ce privește dificultățile întâmpinate de nomazi în găsirea unor locuri alternative unde să își instaleze rulotele, Curtea a făcut referire la cauza *Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 111, în care aceasta a constatat că numeroase familii de țigani încă aveau un stil de viață itinerant, fără să recurgă la terenuri oficiale destinate instalării de rulote, și că nu exista nicio îndoială că, periodic, se eliberau locuri pe terenurile respective. În continuare, aceasta a subliniat că, la fel ca în cauza Chapman, nu a fost furnizată nicio informație cu privire la eforturile pe care le-ar fi făcut reclamantul pentru a găsi alte locuri în care să se poată instala și că nu se putea considera stabilit faptul că nu era disponibilă nicio alternativă.

144. **Exemple:**

În cauza *Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990, pct. 42-45, referitoare la poluarea fonică generată de aeroportul Heathrow, Curtea a ținut seama de necesitatea aeroporturilor mari pentru bunăstarea economică a țării, subliniind că exploatarea acestora urmărește un scop legitim și că efectele negative asupra mediului nu pot fi eliminate în totalitate. În continuare, a constatat că autoritățile au adoptat diverse măsuri pentru a controla și a reduce zgomotul produs de aeronave pe aeroportul Heathrow și în jurul acestuia, precum și pentru a repara prejudiciile cauzate de acesta: certificarea acustică a aeronavelor, limitarea mișcărilor nocturne ale avioanelor cu reacție, monitorizarea zgomotului, introducerea unor rute preferențiale din considerente legate de zgomot, utilizarea alternativă a pistelor, introducerea unor taxe de aterizare ajustate în funcție de zgomot, retragerea autorizației de exploatare a legăturii aeriene Gatwick/Heathrow de către elicoptere, programe de subvenționare a izolării fonice a locuințelor și un program pentru achiziționarea proprietăților afectate de zgomot, situate în vecinătatea aeroportului, etc. Curtea a constatat că aceste măsuri, adoptate progresiv după consultarea diferitelor grupuri de interese și a persoanelor implicate, au ținut seama de standardele internaționale în vigoare, de evoluția tehnologiei aeronautice și de diferitele niveluri de poluare fonică suportată de persoanele care locuiau în apropierea aeroportului. Aceasta a concluzionat că, în pofida restricțiilor privind dreptul la o cale de atac al persoanelor expuse la zgomot, nu exista niciun motiv serios pentru a considera că modul în care au abordat problema autoritățile din Regatul Unit sau conținutul măsurilor specifice de reglementare alese de acestea erau contrare art. 8, atât din perspectiva aspectului său pozitiv, cât și a aspectului său negativ. Potrivit Curții, nu se putea pretinde în mod rezonabil că, atunci când a stabilit întinderea măsurilor de reducere a zgomotului produs de aeronavele care decolau de pe aeroportul Heathrow și care aterizau acolo, Guvernul Regatului Unit și-a depășit marja de apreciere sau a încălcat echilibrul just care trebuie să fie asigurat în sensul art. 8.

În cauza *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 126-130, referitoare la poluarea sonoră suportată de persoane care locuiau în apropierea aeroportului Heathrow, în contextul modificării reglementărilor privind zborurile pe timp de noapte, Curtea a pus în balanță interesul economic al acestor zboruri și măsurile adoptate pentru atenuarea poluării fonice. Cu privire la acest din urmă aspect, Curtea a observat în primul rând că reglementările atacate, bazate pe un sistem de cote, aveau ca scop reducerea poluării fonice. Ulterior, Curtea a luat în considerare măsurile instituite pentru a atenua efectele zgomotului produs de aeronave în general: certificarea acustică a aeronavelor, în scopul reducerii zgomotului la sursă, retragerea progresivă obligatorie a celor mai vechi și mai zgomotoase avioane cu reacție, stabilirea unor rute preferențiale din considerente legate de zgomot și a unor pante minime de urcare la decolare, proceduri de apropiere mai silențioase, limitarea mișcărilor aeronavelor, ajustarea taxelor de aeroport în funcție de zgomot, instituirea unor programe de subvenționare a izolării fonice a locuințelor și acordarea de despăgubiri proprietarilor pentru poluarea fonică suferită. De asemenea, Curtea a ținut seama de faptul că proprietarii locuințelor din apropierea aeroportului își puteau vinde locuințele fără pierderi financiare, subliniind în această privință că, în cazul în care un număr mic de persoane dintr-o anumită localitate sunt afectate în mod special de o măsură generală, faptul că acestea se pot muta, dacă doresc, fără a suferi prejudicii financiare, este un factor important pentru aprecierea caracterului global rezonabil al măsurii în cauză. Constatând că nu a fost încălcat art. 8, Curtea a observat, de asemenea, că procesul decizional s-a desfășurat în mod satisfăcător: au fost realizate anchete și studii, iar publicul a fost informat în mod corespunzător, a avut acces la documentul relevant, a fost în măsură să formuleze observații și a avut posibilitatea de a sesiza instanțele interne.

În cauza *Fadeieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 99-134, în care o persoană care locuia în apropierea unei oțelării s-a plâns de poluarea la care era expusă, Curtea a examinat problema respectării dreptului intern, a existenței unui scop legitim și a necesității într-o societate democratică (a se vedea, de asemenea, pentru o abordare mai convențională a obligațiilor pozitive, *Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 101-110). Aceasta a fost de acord cu argumentul Guvernului potrivit căruia continuarea exploatării oțelăriei urmărea un scop legitim, întrucât aceasta contribuia la activitatea economică a regiunii. În cadrul examinării respectării echilibrului just, aceasta a analizat mai întâi

argumentul reclamantei potrivit căruia autoritățile ar fi trebuit să asigure relocarea acesteia. Curtea a constatat că reclamanta locuia în zona de protecție sanitară a oțelăriei, în care poluarea industrială depășea limitele maxime permise și în care legislația internă interzicea, în principiu, locuirea. Cu toate acestea, observând că apartamentul reclamantei a fost repartizat de către stat, Curtea a exclus faptul că ea însăși crease situația denunțată sau că ea era responsabilă pentru aceasta. De asemenea, a subliniat că reclamanta nu era în măsură să se mute și că singura soluție oferită de dreptul intern și reținută de instanțele interne a fost înscrierea sa pe o listă de așteptare a solicitanților de locuințe. În lipsa speranței că acest lucru îi va permite reclamantei să obțină o altă locuință în viitorul apropiat, Curtea a reținut că măsura dispusă de instanțele naționale nu a ajutat-o pe aceasta în niciun fel, întrucât nu i-a oferit nicio perspectivă realistă de a se îndepărta de sursa poluării. În continuare, Curtea a verificat dacă statul a luat alte măsuri pentru a preveni sau a reduce poluarea în cauză. Aceasta a observat că, deși s-au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește reducerea emisiilor poluante în cursul ultimilor 10-20 de ani, îmbunătățirea generală a situației mediului a fost lentă. Aceasta a constatat, de asemenea, că Guvernul nu a precizat ce măsuri concrete s-au luat pentru a ține seama de interesele populației care locuia în apropierea oțelăriei. În concluzie, Curtea a constatat că statul nu i-a oferit reclamantei nicio soluție eficientă pentru a favoriza îndepărtarea sa de zona de risc, deși situația mediului din jurul instalației impunea acordarea unui tratament special locuitorilor din zonă. De asemenea, a observat că, deși activitățile întreprinderii nu erau conforme cu normele de mediu interne, nu exista niciun indiciu că statul a elaborat sau a pus în aplicare măsuri efective, care să țină seama de interesele populației expuse la poluare și care să reducă volumul emisiilor industriale la niveluri acceptabile. Aceasta a considerat că, în pofida marjei ample de apreciere recunoscută statului pârât în materie, acesta nu a reușit să asigure un echilibru just între interesele societății și interesul reclamantei de a-și putea exercita efectiv dreptul la respectarea domiciliului său și a vieții sale private.

În cauza *Sciavilla împotriva Italiei* (dec.), 2000, referitoare la zgomotul nocturn cauzat de un bar, Curtea a dedus că autoritățile au depus eforturile necesare pentru a proteja dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie și că au asigurat un just echilibru între acest drept și cel al patroanei barului, întrucât primarul a intervenit pentru a-i impune limite acesteia din urmă, instanțele au obligat-o să îi plătească despăgubiri reclamantei, iar poluarea fonică a încetat la un an și nouă luni de la intervenția primarului. Curtea a respins cererea ca fiind vădit nefondată.

În cauza *Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, referitoare la poluarea fonică generată de un aeroport privat, Curtea a apreciat că politica statului, care consta în soluționarea la nivel local a problemelor legate de exploatarea aerodromurilor locale, inclusiv a problemei legate de zgomot, puterea de reglementare revenind în ultimă instanță Guvernului și Autorității Aeronautice Civile și fiind supusă controlului instanțelor, era, în principiu, acceptabilă în temeiul art. 8, cu condiția ca reglementările locale și cadrul legislativ să fie de natură să asigure un just echilibru între interesele concurente. Ținând seama de cadrul legislativ și de reglementările locale și observând că nu a fost prezentată nicio probă care să arate că poluarea generată de aerodrom avea vreun efect asupra prețurilor locuințelor în general sau asupra valorii proprietății reclamanților în special, sau că nu exista nicio perspectivă realistă de mutare, Curtea a apreciat că nu era în măsură să constate că Guvernul și-a depășit marja de apreciere sau nu a luat măsurile adecvate pentru a asigura un just echilibru și pentru a garanta drepturile reclamanților prevăzute la art. 8.

În cauza *Botti împotriva Italiei* (dec.), 2004, Curtea a abordat problema expunerii nefumătorilor la fumatul pasiv în locuri deschise publicului din perspectiva art. 2 și art. 8. Considerând că interesele reclamantului, în calitate de nefumător, erau în opoziție cu interesele altor persoane de a continua să fumeze și având în vedere marja de apreciere lăsată autorităților naționale, aceasta a apreciat că lipsa unei interdicții generale a fumatului în locuri deschise publicului nu putea fi considerată o lipsă de protecție din partea statului italian a drepturilor reclamantului în temeiul art. 2 și art. 8 din Convenție.

Aceasta a adoptat o abordare similară în cauza *Aparicio Benito împotriva Spaniei* (dec.), 2006, referitoare la fumatul pasiv în mediul carceral. Curtea a constatat absența unui răspuns uniform la fumatul pasiv în rândul statelor membre și a reamintit că nu are sarcina de a le impune un anumit comportament, care să fie respectat în fiecare sector al societății. Mai precis, aceasta a observat că nu

exista o abordare uniformă – în ceea ce privește problema fumatului în penitenciare – a situațiilor precum cea a reclamantului, care dispunea de o celulă individuală, și a situațiilor în care deținuți nefumători împărțeau celula cu fumători. În mod similar, unele state părți – cum ar fi Spania – au limitat zonele comune în care este permis fumatul, în timp ce altele nu au stabilit astfel de restricții. Având în vedere lipsa unui consens la nivelul statelor părți cu privire la fumat și reglementarea acestuia în penitenciare și ținând seama de circumstanțele specifice ale cauzei, Curtea a constatat caracterul vădit nefondat al capătului de cerere formulat în temeiul art. 8.

În cauza *Luginbühl împotriva Elveției* (dec.), 2006, referitoare la temerile unei persoane care suferea de electrosensibilitate cu privire la un proiect de montare a unor antene-releu de telefonie mobilă, Curtea a constatat, pe de o parte, că au fost respectate normele naționale și, pe de altă parte, că nocivitatea acestui tip de echipament pentru sănătatea populației nu a fost încă dovedită științific. Curtea a dedus că, și dacă se ține seama de electrosensibilitatea reclamantei, având în vedere marja largă de apreciere de care dispune statul și interesul societății moderne de a dispune de o rețea de telefonie mobilă completă, nu ar fi nici rezonabil, nici adecvat să se rețină că protecția drepturilor reclamantei impunea obligarea statului la adoptarea unor măsuri mai ample decât stabilirea și respectarea unor norme aplicabile privind emisiile. Aceasta a constatat caracterul vădit nefondat al capătului de cerere formulat în temeiul art. 8.

În cauza *Ward împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, o persoană care locuia într-o rulotă situată pe un teren destinat nomazilor, din apropierea unei infrastructuri rutiere și feroviare, s-a plâns de zgomotul și de poluarea la care era expusă. Curtea a concluzionat că autoritățile nici nu au adus atingere dreptului reclamantului la respectarea domiciliul său ori a vieții sale private și nici nu au dat dovadă de o lipsă de respect. Aceasta a subliniat că nu s-a demonstrat faptul că reclamantul nu avea alternative și a ținut seama de faptul că s-au luat măsuri care au îmbunătățit situația, observând, în această privință, că interzicerea benzinei cu plumb a eliminat o sursă majoră de probleme de sănătate pentru copii și că instanța internă a subliniat că respectiva comunitate locală a obținut o subvenție guvernamentală considerabilă pentru reamenajarea terenului, în beneficiul majorității ocupanților săi, și că erau disponibile căi de atac în temeiul legislației privind protecția mediului.

În cauza *Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009, în care persoane care locuiau în apropierea unor infrastructuri rutiere s-au plâns de poluarea legată de emisiile provenite de la vehiculele diesel, Curtea, după ce a observat că statul pârât a luat măsuri pentru a reduce aceste emisii, a considerat că reclamanții nu au demonstrat că, prin neadoptarea măsurii specifice recomandate de aceștia – obligativitatea echipării autovehiculelor cu filtre de particule – statul și-a depășit puterea discreționară și nu a asigurat un just echilibru între interesele persoanelor particulare și cele ale societății în ansamblu.

În cauza *Deés împotriva Ungariei*, 2010, pct. 22-24, în care o persoană care locuia în apropierea unui drum urban s-a plâns de zgomotul, vibrațiile, poluarea și mirosurile cauzate de traficul intens care s-a dezvoltat în urma introducerii unei taxe de drum pentru utilizarea unei autostrăzi din apropiere, Curtea a constatat că autoritățile au luat măsuri pentru a reduce aceste perturbări: construirea de variante ocolitoare, reducerea vitezei maxime pe timp de noapte, instalarea de semafoare și de indicatoare rutiere care interziceau accesul vehiculelor grele și redirecționau traficul. Cu toate acestea, a observat că aceste măsuri s-au dovedit insuficiente, ceea ce a dus la expunerea reclamantului la perturbări sonore o perioadă considerabilă de timp, acesta fiind nevoit să suporte o sarcină excesivă. Constatând că, în pofida eforturilor statului de a limita și reorganiza traficul în acea zonă, nivelurile de zgomot prevăzute de normele legale au fost depășite timp de mai mulți ani, Curtea a reținut că, pe strada pe care locuia reclamantul, existau perturbări directe și grave, împiedicându-l să se bucure de locuința sa; aceasta a concluzionat că statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private.

În cauza *Mileva și alții împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 99-102, referitoare la zgomotul și alte neplăceri cauzate de un internet café care își desfășura activitatea într-o clădire rezidențială, Curtea a constatat că, deși primiseră numeroase plângeri și constataseră că respectivul club funcționa fără autorizația necesară, autoritățile nu au luat nicio măsură eficientă pentru a stabili care era efectul funcționării acestuia asupra bunăstării locatarilor sau pentru a controla neplăcerile cauzate de acesta, ceea ce

părea să încalce în mod evident reglementările privind zgomotul din clădirile rezidențiale. Mai târziu, municipalitatea a aprobat planul de transformare în spațiu comercial a apartamentului în care funcționa clubul, fără a verifica dacă au fost respectate normele de drept intern menite să reconcilieze existența unor structuri comerciale în clădirile rezidențiale și bunăstarea locatarilor. Ulterior, municipalitatea a supus menținerea autorizației de funcționare a clubului condiției ca respectivii clienți ai acestuia să intre pe ușa din spate a clădirii și nu pe ușa de acces folosită de locatari, însă această măsură a fost luată abia după doi ani și jumătate de la deschiderea clubului și nu a fost respectată. În plus, instanța internă a suspendat executarea deciziei autorității de control al imobilelor, care interzicea utilizarea apartamentului ca internet café și a dispus întreruperea alimentării cu apă și energie electrică, fapt care, asociat cu durata procedurii, a împiedicat reclamanții să obțină o protecție efectivă a drepturilor lor. Curtea a concluzionat că statul pârât nu a abordat problema cu diligența necesară sau nu a luat în considerare în mod corespunzător toate interesele concurente și, prin urmare, nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamanților la respectarea domiciliului lor și a vieții lor private și de familie.

În cauza *Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 146-156, referitoare la poluarea apei, a aerului și a solului, precum și la neplăcerile cauzate de o mină de cărbune și o fabrică de prelucrare a cărbunelui, deținute de stat, precum și de haldele aferente acestora, Curtea a observat că autoritățile au luat o serie de măsuri menite să reducă la minimum efectele nocive: exista un cadru legal și acest lucru nu fusese contestat; nivelurile de poluare erau măsurate în mod regulat; au fost impuse sancțiuni împotriva conducerii minei și uzinei; a fost identificată o zonă-tampon; a fost construit un apeduct pentru aprovizionarea cu apă potabilă; s-a luat în considerare de mai multe ori relocarea reclamanților. Totuși, Curtea a constatat că, în pofida acestui efort, autoritățile nu au pus în aplicare o soluție eficientă pentru situația personală a reclamanților, care, în perioada examinată (de peste 12 ani), a rămas practic aceeași. Într-adevăr, statul, care era proprietarul minei și al uzinei, a luat în considerare două posibilități principale pentru a răspunde situației reclamanților: facilitarea relocării acestora sau atenuarea efectelor poluării. Or, mutarea nu s-a concretizat, iar măsurile de atenuare planificate, precum instituirea unui plan de gestionare a zonei-tampon, nu au fost puse în aplicare.

În cauza *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 68-69, referitoare la poluarea fonică produsă de focuri de artificii timp de două săptămâni pe an, Curtea a acordat importanță faptului că statul a reglementat această activitate, astfel încât, printre altele, focurile de artificii în cauză erau lansate sub supravegherea poliției și a pompierilor și erau acoperite de o asigurare obligatorie, iar organizatorilor li se impuneau anumite obligații.

În cauza *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 111-112, referitoare la criza gestionării deșeurilor din regiunea Campania și în care reclamanții s-au plâns de poluarea și de neplăcerile cauzate de acumularea de deșeuri pe străzi timp de mai multe luni, Curtea și-a întemeiat concluzia privind încălcarea dreptului lor la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor pe constatarea incapacității prelungite a autorităților de a asigura funcționarea regulată a serviciului de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor. În cauza *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 126-138 și 140-151, referitoare la aceeași criză, în ceea ce privește gestionarea serviciilor de colectare și tratare a deșeurilor, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 ca urmare a riscului pentru sănătate la care au fost expuși reclamanții, precum și a efectelor nocive asupra mediului, cu care s-au confruntat aceștia în viața lor de zi cu zi până la finalul stării de urgență. În schimb, Curtea a hotărât că reclamanții nu au demonstrat că au fost afectați în mod personal și grav de poluarea generată de deșeuri, după încetarea stării de urgență. Aceasta a recunoscut că faptul că încă existau cantități mari de deșeuri depozitate în Campania arăta că deteriorarea generală a mediului a persistat în această regiune. Cu toate acestea, a apreciat că acest lucru nu era suficient nici pentru a stabili că situația respectivă afecta în mod specific populația comunelor în care locuiau reclamanții și, dacă într-adevăr aceasta era situația, nici pentru a stabili gradul de ingerință al situației în dreptului reclamanților la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor. În schimb, în ceea ce privește în mod specific situația persoanelor care locuiau în apropierea unui depozit de deșeuri, Curtea a concluzionat, având în vedere acțiunile întreprinse de autorități înainte și după închiderea acestuia, că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a

lua toate măsurile necesare pentru a asigura o protecție efectivă a dreptului la respectarea vieții private a persoanelor în cauză.

În cauza *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 152-160, referitoare la poluarea fonică generată de un bar, Curtea a constatat că, în pofida plângerilor formulate de reclamantă și a procedurilor inițiate de aceasta în fața autorităților administrative competente, acestea din urmă nu au luat nicio decizie adecvată timp de peste 10 ani. Potrivit Curții, întrucât a permis astfel ca situația să persiste mai mult de zece ani, statul pârât nu a abordat problema cu diligența necesară și nu a examinat în mod corespunzător interesele concurente și, prin urmare, nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private.

În cauza *Podelean împotriva României* (dec.), 2019, în care o persoană care locuia în apropierea unei fabrici de var și ciment s-a plâns de poluarea fonică generată de aceasta, Curtea a ținut seama în mod special de patru factori pentru a concluziona că statul și-a îndeplinit obligațiile pozitive: reclamantul s-a stabilit în cunoștință de cauză în apropierea sursei de zgomot; acesta nu a sesizat autoritățile sau instanțele pentru a denunța celelalte surse de zgomot care contribuiau la poluarea sonoră la care era expus; acesta a beneficiat de garanții procedurale; eforturile depuse de autoritățile interne pentru a reduce zgomotul (s-au asigurat că fabrica funcționa în baza unei autorizații de mediu, au măsurat intensitatea zgomotului și au asigurat realizarea unor lucrări de modernizare și izolare fonică). Curtea a concluzionat că, deși eforturile autorităților nu au avut ca rezultat reducerea intensității poluării sonore sub limita prevăzută de dreptul național, acest lucru s-a datorat parțial existenței altor surse de poluare și alegerii reclamantului de a nu iniția nicio acțiune la nivel intern pentru a se plânge de toate sursele de poluare.

În cauza *Kapa și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 164-175, în care reclamanții s-au plâns de efectele nocive suferite ca urmare a expunerii locuinței lor la un trafic rutier semnificativ, ca urmare a măsurii de redirecționare a traficului de pe o autostradă, introdusă de autorități, Curtea a constatat că acestea din urmă nu au rămas pasive, dar că, în pofida „eforturilor considerabile" pe care le-au depus pentru a atenua efectele nocive, măsurile pe care le-au luat în acest scop au rămas în mare măsură ineficiente, acordând astfel prioritate utilizatorilor vehiculelor în detrimentul localnicilor. Curtea a constatat încălcarea dreptului reclamanților la respectarea domiciliului lor ca urmare a devierii unui trafic dens către un drum care nu era conceput în acest scop și din cauza lipsei unui răspuns diligent și adecvat din partea autorităților interne la problema care îi afecta pe localnici.

În cauza *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 123-136, referitoare la poluarea și neplăcerile cauzate de un depozit de deșeuri gestionat de o societate privată, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 întrucât, deși exista un cadru normativ solid care reglementa operațiunile de gestionare a deșeurilor, inițial, autoritățile nu l-au pus în aplicare în mod riguros. În schimb, aceasta a considerat că, având în vedere măsurile adoptate ulterior de către autorități, Guvernul a asigurat un just echilibru între interesul socioeconomic general, de a pune în aplicare o politică rațională de gestionare a deșeurilor și practici eficiente de tratare a deșeurilor, pe de o parte, și interesul individual al reclamantului de a trăi în condiții de mediu favorabile, pe de altă parte.

• Aspecte specifice activităților periculoase: prevenție și informare

- Trebuie să se pună accent pe prevenție

145. Curtea a subliniat că, *în contextul activităților periculoase,* sfera de aplicare a obligațiilor pozitive prevăzute la art. 2 și art. 8 din Convenție se suprapune în mare măsură. Obligația pozitivă prevăzută la art. 8 impune astfel autorităților naționale să adopte aceleași măsuri practice precum cele care se așteaptă de la acestea în contextul obligației pozitive prevăzute la art. 2 [*Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 212 și 216; *Brincat și alții împotriva Maltei,* 2014, pct. 102; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538].

146. Astfel, în special, precum în contextul art. 2, obligația pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile și adecvate pentru protejarea drepturilor pe care le au reclamanții în temeiul art. 8 § 1 presupune, în primul rând, obligația principală a statelor de a institui un cadru legislativ și administrativ care să aibă

drept obiectiv prevenirea eficientă a prejudiciilor aduse mediului și sănătății umane (*Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88).

În cadrul examinării capetelor de cerere formulate în temeiul art. 8, Curtea a subliniat că, în cazul în care un stat trebuie să soluționeze chestiunile complexe ale politicii de mediu și economice, *și în special atunci când este vorba de activități periculoase*, trebuie, în plus, să se rezerve un loc special unor reglementări adaptate la particularitățile specifice activității în cauză, în special în ceea ce privește nivelul riscului care ar putea rezulta din aceasta. Aceste reglementări trebuie să abordeze autorizarea, punerea în funcțiune, exploatarea, securitatea și controlul activității în cauză, precum și să impună oricărei persoane interesate de această activitate adoptarea unor măsuri de ordin practic, menite să asigure protecția efectivă a cetățenilor a căror viață riscă să fie expusă pericolelor inerente domeniului în cauză [*Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88*; Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 63; *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 61; *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 106; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017; *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 75; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 159; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 124; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538 lit. a)].

147. **Exemple:**

În cauza *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 66-73, reclamanta a denunțat incapacitatea autorităților locale de a constrânge o societate care exploata o uzină producătoare de plumb și zinc să reducă poluarea la niveluri compatibile cu bunăstarea locuitorilor din zonă. Curtea a constatat că Guvernul nu a furnizat niciun element care să demonstreze că măsurile pentru reducerea poluării, care însoțeau autorizațiile de exploatare a uzinei, au fost puse în aplicare în mod corespunzător și că uzina a funcționat timp de trei ani fără autorizația necesară, deși autoritățile locale, care aveau cunoștință de problemele grave de poluare generate de activitatea sa, au așteptat mai mulți ani pentru a lua măsuri împotriva operatorului. Aceasta a apreciat că interesul pe care puteau să îl aibă autoritățile interne, de a menține activitatea economică a celui mai mare angajator dintr-un oraș deja destabilizat prin închiderea altor industrii, nu putea să prevaleze asupra dreptului persoanelor interesate de a beneficia de un mediu echilibrat și care să nu le afecteze sănătatea. Curtea a concluzionat că, în ciuda marjei sale de apreciere, statul pârât nu a reușit să păstreze un echilibru just între interesul bunăstării economice a orașului – cel de a menține activitatea principalului angajator local – și exercitarea efectivă de către reclamantă a dreptului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie.

În cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei,* 2012, pct. 215-216, pentru a constata încălcarea art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a făcut referire la constatarea sa din perspectiva art. 2 din Convenție (a se vedea supra, capitolul referitor la art. 2): 1º autoritățile nu au instituit un cadru legislativ și administrativ clar, care să le permită să evalueze în mod eficient riscurile inerente exploatării rezervorului și să pună în aplicare politici de dezvoltare urbană în apropierea rezervorului, în conformitate cu standardele tehnice relevante; 2º nu exista un sistem de control coerent, care să încurajeze responsabilii să ia măsuri pentru a asigura o protecție adecvată a populației care locuia în zonă și, în special, să mențină canalul de evacuare a apei suficient de liber pentru a face față evacuărilor bruște de apă din rezervor, să instituie un sistem de avertizare în caz de urgență și să informeze populația locală cu privire la potențialele riscuri legate de exploatarea rezervorului; 3º nu s-a stabilit existența unei coordonări și a unei cooperări suficiente între diferitele autorități administrative, astfel încât riscurile aduse la cunoștința acestora să nu devină atât de grave încât să fie puse în pericol vieți omenești. Curtea a observat, de asemenea, că autoritățile au rămas inactive chiar și după inundația denunțată de reclamanți, astfel încât riscul părea să persiste la data pronunțării hotărârii.

În cauza *Brincat și alții împotriva Maltei,* 2014, pct. 103-117, care privea expunerea unor lucrători la azbest în timpul activității lor de pe un șantier naval de stat, Curtea a constatat încălcarea art. 2 în privința reclamanților care au decedat din cauza unui mezoteliom, având în vedere caracterul neadecvat al reglementărilor și al măsurilor practice adoptate (a se vedea supra, capitolul referitor la art. 2). Pe baza aceluiași raționament precum cel care a determinat-o să ajungă la această concluzie, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 în privința reclamanților care erau încă în viață.

În cauza *Jugheli și alții împotriva Georgiei*, 2017, pct. 73-78, referitoare la poluarea atmosferică generată de o centrală termoelectrică, constatarea încălcării de către Curte s-a bazat pe două aspecte. Aceasta a constatat, în primul rând, absența, la momentul faptelor, a unei reglementări preventive privind activitățile periculoase, observând în această privință că cvasiabsența oricărui cadru legislativ și administrativ aplicabil activităților potențial periculoase ale centralei termice permitea funcționarea acesteia în imediata apropiere a locuințelor reclamanților, fără garanții care să permită evitarea sau cel puțin limitarea poluării aerului și a impactului negativ al acesteia asupra sănătății și bunăstării reclamanților. În al doilea rând, Curtea a constatat pasivitatea autorităților în abordarea acestei situații, deși au recunoscut existența disconfortului legat de poluarea mediului, suportat de populație. Aceasta a dedus că, în pofida marjei de apreciere de care dispun autoritățile în cauzele care au ca obiect probleme de mediu, statul pârât nu a reușit să asigure un just echilibru între interesele comunității de a dispune de o centrală termoelectrică și exercitarea efectivă de către reclamanți a dreptului lor la respectarea domiciliului lor și a vieții lor private.

În cauza *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 162-174, în care persoane care locuiau în apropierea unui complex industrial de prelucrare a oțelului, situat în Taranto, s-au plâns de faptul că statul nu a luat măsuri pentru protejarea sănătății lor și a mediului împotriva emisiilor nocive provenite de la complexul în cauză, Curtea a subliniat că diverse studii realizate la nivel intern au menționat efectele acestor emisii asupra mediului și a sănătății și au demonstrat existența unei legături de cauzalitate între expunerea la acestea și patologii grave, precum și o creștere a ratei mortalității. Curtea a constatat că încercările autorităților de a depolua regiunea nu au avut rezultatele dorite și, în special, că Guvernul a intervenit de nenumărate ori pentru a asigura continuitatea activității de producție a oțelului, în pofida constatării autorităților judiciare, pe baza unor expertize chimice și epidemiologice, privind existența unor riscuri grave pentru sănătate și mediu. Aceasta a reținut că gestionarea de către autorități a problemelor de mediu legate de activitatea de producție a complexului era în impas și că „persista o situație de poluare a mediului care punea în pericol sănătatea populației [...] care locuia în zonele expuse riscului și care rămâne[a], astfel cum se prezenta situația la acel moment, privată de informații cu privire la progresele realizate în privința decontaminării teritoriului în cauză, în special în ceea ce prive[a] termenele de realizare a lucrărilor aferente". În consecință, aceasta a concluzionat că autoritățile nu au luat toate măsurile necesare pentru a asigura protecția dreptului reclamanților la respectarea vieții lor private.

- Informarea persoanelor expuse unui risc sanitar, independent de procesul decizional

148. În domeniul activităților periculoase, art. 8 impune ca persoanele expuse unui risc sanitar să aibă acces la informații disponibile, care să le permită să aprecieze riscul respectiv, inclusiv în afara unui proces decizional [*Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 60; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 125; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 538 lit. f)] (a se vedea infra, în ceea ce privește problema accesului la informații în contextul unui proces decizional).

Pentru a evalua respectarea acestui drept, Curtea poate ține seama de obligațiile care decurg din alte instrumente internaționale precum Convenția de la Aarhus, în special articolul 5 punctul 1 litera c) din această convenție („fiecare parte va asigura că [...] în cazul oricărei amenințări iminente a sănătății umane sau a mediului, cauzată de activitățile umane sau datorată unor cauze naturale, toate informațiile care ar da posibilitatea publicului sa ia măsuri de prevenire sau să amelioreze efectele negative provocate de acea amenințare și care sunt deținute de o autoritate publică sunt diseminate imediat și fără nicio întârziere membrilor publicului, care pot fi afectați") [*Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 107; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 125; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. d)].

149. În cazul în care un Guvern desfășoară activități periculoase, care pot să aibă consecințe negative ascunse asupra sănătății persoanelor care sunt implicate în aceste activități, respectarea vieții private și de familie, garantată de art. 8, impune, dacă nu intervin considerente legate de securitatea națională, instituirea unei proceduri eficiente și accesibile, care să le permită unor astfel de persoane să solicite comunicarea tuturor informațiilor relevante și adecvate [*McGinley și Egan*

împotriva Regatului Unit, 1998, pct. 101; *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 162; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 246].

150. Anumite hotărâri par să sugereze că obligația statului de a furniza informații din proprie inițiativă reiese din art. 8 [*Tătar împotriva României*, 2009, pct. 120-124; *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 74; *Di Sarno și alții împotriva Italiei,* 2012, pct. 107 și 113; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 152; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. d)], precum și din art. 2 (a se vedea supra).

151**. Exemple:**

În cauza *Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 60, referitoare la situația unor persoane care locuiau în apropierea unei uzine chimice clasificate drept amplasament de tip Seveso, care a emis cantități mari de gaze inflamabile și substanțe toxice pe parcursul ciclului său de fabricare și în cadrul căreia, în trecut, avusese loc un accident care făcuse necesară spitalizarea a 150 de persoane, Curtea a hotărât că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a garanta dreptul persoanelor în cauză la respectarea vieții lor private și de familie, întrucât le-a lăsat să aștepte să primească informații esențiale, de care acesta dispunea totuși, care le-ar fi permis să evalueze riscurile care ar fi putut apărea pentru ele și familiile lor în cazul în care continuau să locuiască pe teritoriul unei comune expuse de asemenea pericolului în cazul producerii unui accident în incinta uzinei.

În cauza *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit,* 1998, pct. 101-103, referitoare la expunerea personalului militar la radiații în timpul unor teste atmosferice cu arme nucleare, Curtea a hotărât că, în cazul în care un Guvern desfășoară activități periculoase, care pot să aibă consecințe negative ascunse asupra sănătății persoanelor care sunt implicate în aceste activități, respectarea vieții private și de familie, garantată de art. 8, impune instituirea unei proceduri eficiente și accesibile, care să le permită unor astfel de persoane să solicite comunicarea tuturor informațiilor relevante și adecvate. În speță, observând că reclamanții au avut acces la o procedură care, în circumstanțele cauzei lor, le-ar fi permis să solicite furnizarea unor documente referitoare la nivelul de radiații înregistrat pe Insula Christmas după efectuarea testelor, Curtea a constatat că această dispoziție nu a fost încălcată.

În mod similar, în cauza *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 162-167, referitoare la expunerea unui militar la doze mici de gaz muștar și gaz neurotoxic în scopuri de cercetare, care a fost ulterior diagnosticat cu mai multe boli (astm bronșic cu debut tardiv, hipertensiune arterială și bronhopneumopatie obstructivă cronică), Curtea a considerat că autoritățile aveau obligația pozitivă de a-i pune la dispoziție persoanei în cauză o procedură eficientă și accesibilă, care să îi permită să aibă acces la toate informațiile relevante și adecvate și, astfel, să evalueze orice risc la care ar fi putut fi expusă în timpul participării sale la teste. Aceasta a apreciat că procedura despre care era vorba în cauza *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit,* 1998, nu îndeplinea această cerință în speță, întrucât nu se aplica decât în cazul litigiilor referitoare la pensii, și a constatat încălcarea art. 8.

În cauza *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 120-124, referitoare la un accident care s-a produs într-o mină de aur exploatată prin cianurare și ale cărui consecințe semnificative asupra sănătății și asupra mediului au fost constatate de studii și rapoarte internaționale, Curtea a subliniat că autoritățile aveau obligația de a furniza informații suficiente și detaliate cu privire la consecințele trecute, prezente și viitoare ale accidentului asupra sănătății localnicilor și a mediului, precum și cu privire la măsurile de prevenire și recomandările referitoare la populațiile care ar putea fi afectate în viitor de evenimente similare. Curtea a observat că unul dintre reclamanți a efectuat, fără succes, numeroase demersuri de natură administrativă și penală pentru a cunoaște potențialele riscuri la care erau expuși el și familia sa și pentru ca persoanele responsabile să fie sancționate. În continuare, aceasta a constatat că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a informa populația în cauză, în special reclamanții, care s-au aflat în imposibilitatea de a cunoaște eventualele măsuri de prevenire a unui accident similar sau măsurile care se impuneau în cazul repetării unui asemenea accident.

În cauza *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 74, în care un deținut s-a plâns de o groapă de gunoi menajer municipală, aflată în apropierea penitenciarului în care era încarcerat, Curtea a acordat o importanță deosebită faptului că, după inițierea procedurii de închidere a gropii de gunoi, primăria a fost sancționată pentru faptul că, în locul în care era groapa, nu exista niciun mijloc de informare și

avertizare a publicului cu privire la riscurile generate de aceasta asupra mediului și sănătății populației. În plus, în acest sens, a subliniat că Guvernul nu a indicat ce măsuri au fost luate de autorități pentru ca deținuții, și în special reclamantul – care solicitase de la administrație informații cu privire la groapa respectivă –, să poată avea acces efectiv la concluziile studiilor de impact, precum și la informații care să permită evaluarea riscului sanitar la care erau expuși.

În cauza *Di Sarno și alții împotriva Italiei* 2012, pct. 107 și 113, în care reclamanții s-au plâns de poluarea și neplăcerile cauzate de gestionarea defectuoasă a colectării și tratării deșeurilor în regiunea Campania, Curtea a subliniat importanța deosebită a accesului publicului la informații care să permită evaluarea pericolului la care este expus. În plus, a reamintit că articolul 5 alineatul (1) litera c) din Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, ratificată de Italia, prevede că fiecare parte se asigură că „în cazul oricărei amenințări iminente a sănătății umane sau a mediului, cauzată de activitățile umane sau datorată unor cauze naturale, toate informațiile care ar da posibilitatea publicului să ia măsuri de prevenire sau să amelioreze efectele negative provocate de acea amenințare și care sunt deținute de o autoritate publică sunt diseminate imediat și fără nicio întârziere membrilor publicului, care pot fi afectați.” Cu toate acestea, în speță, Curtea a constatat că studiile comandate de departamentul de protecție civilă fuseseră făcute publice. Aceasta a dedus că autoritățile și-au îndeplinit obligația de a informa persoanele în cauză, inclusiv reclamanții, cu privire la potențialele riscuri la care acestea erau expuse în cazul în care continuau să locuiască în Campania. A se vedea și cauza *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 152, care privește, de asemenea, criza deșeurilor din regiunea Campania, în care Curtea a concluzionat că autoritățile și-au îndeplinit obligația de a informa persoanele în cauză cu privire la riscul la care erau expuse, având în vedere că departamentul de protecție civilă a publicat rapoarte referitoare la studii de evaluare a impactului deșeurilor asupra sănătății și că informații referitoare la situația ecologică a depozitului de deșeuri aflat în vecinătatea locuințelor reclamanților au fost făcute publice de o comisie parlamentară, de primari și de parchet.

În cauza *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 245-250, în care reclamanții s-au plâns de insuficiența informațiilor făcute publice în ceea ce privește riscul legat de terminalele de gaz natural lichefiat, Curtea a luat în considerare informațiile făcute publice în cadrul procesului decizional și faptul că dreptul intern a consacrat și a organizat pe scară largă un drept de acces la informații privind mediul și riscurile legate de activitățile periculoase. Aceasta a constatat că numeroase informații fuseseră furnizate în mod voluntar publicului de către autorități și de către dezvoltatorii de proiecte și a observat că reclamanții nu au demonstrat că nu le fuseseră divulgate anumite documente fundamentale. Aceasta a adăugat că, în orice caz, aceștia dispuneau de o procedură eficientă și accesibilă, care le permitea să solicite prezentarea informațiilor la care nu ar fi avut acces. Curtea a concluzionat că statul și-a îndeplinit obligația pozitivă prevăzută la art. 8.

ii. Procesul decizional

152. Ori de câte ori autorităților naționale li se recunoaște o marjă de apreciere care ar putea să aducă atingere respectării unui drept protejat de Convenție, precum cel protejat de art. 8, este necesar să se examineze garanțiile procedurale de care dispun persoanele în cauză, pentru a stabili dacă statul pârât a depășit limitele marjei sale de apreciere [*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 137; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539].

153. Astfel, Curtea a precizat că, deși art. 8 nu conține cerințe procedurale explicite, procesul decizional trebuie să fie echitabil și să respecte în mod corespunzător interesele individuale protejate de art. 8 [*Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 118; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 82; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 62; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 219; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 137; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 151]. Prin urmare, este necesar să se examineze toate elementele procedurale, în special tipul de politică sau de decizie în cauză, măsura în care opiniile persoanelor particulare au fost luate în considerare pe parcursul procesului decizional, precum și garanțiile procedurale disponibile [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 104; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 118;

Giacomelli împotriva Italiei, 2006, pct. 82; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 62; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 219; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 137; *Udovičić împotriva Croației*, 2014, pct. 151; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. b)].

154. În unele din hotărârile sale, făcând referire în mod direct la *Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu* (*Tătar împotriva României*, 2009, pct. 118; *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 69; *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 107), Curtea a precizat că, atunci când un stat trebuie să soluționeze problemele complexe ale politicii de mediu și economice, procesul decizional trebuie:

- să includă realizarea de anchete și studii care au ca scop prevenția și evaluarea;
- să permită accesul publicului la concluziile studiilor respective și la informații care să permită evaluarea pericolului la care este expus;
- să le permită persoanelor în cauză să formuleze o cale de atac.

155. În general, persoanele interesate trebuie să aibă posibilitatea să își protejeze interesele în procesul de luare a deciziilor în probleme de mediu, ceea ce înseamnă că trebuie să poată participa efectiv la procedura în cauză și să beneficieze de examinarea argumentelor relevante ale acestora, chiar dacă însăși conceperea procesului ține de marja de apreciere a statului [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. e)].

156. În cauza *Büttner și Krebs împotriva Germaniei* (dec.) (2024, pct. 73), Curtea a subliniat că respectivele cerințe referitoare la procesul decizional sunt menite să garanteze faptul că se ține seama în mod corespunzător de drepturile protejate de art. 8 și că, prin urmare, autoritățile pun în mod adecvat în balanță drepturile individuale concurente și interesele comunității în ansamblu. Acestea nu constituie un scop în sine, ci urmăresc să asigure că autoritățile pun în balanță în mod corespunzător interesele concurente și acționează în limitele marjei lor de apreciere. Astfel, este adevărat că, de regulă, deficiențele în ceea ce privește punerea în aplicare a acestor cerințe, în cadrul unei proceduri de amenajare a teritoriului, ridică întrebarea dacă s-a ținut seama în mod corespunzător de interesele individuale și dacă decizia în materie de amenajare a respectat cerințele art. 8. Cu toate acestea, nu există niciun motiv pentru a se constata încălcarea acestei dispoziții dacă instanțele naționale au demonstrat că autoritățile au ținut seama de drepturile în litigiu și au realizat o evaluare comparativă adecvată a acestor drepturi, dacă aceste autorități au exclus, potrivit legii și fără să existe vreun indiciu de arbitrar, posibilitatea ca deficiența procedurală să fi influențat, în detrimentul reclamantului, rezultatul evaluării comparative și dacă nimic nu indică faptul că autoritățile și-au depășit marja de apreciere.

157. În această cauză, adoptând această abordare, Curtea a declarat inadmisibilă ca vădit nefondată cererea persoanelor care locuiau în apropierea aeroportului Berlin-Brandenburg și care au susținut că, în cadrul procedurii de aprobare a planului de dezvoltare a aeroportului, autoritățile le-au furnizat cu bună știință informații eronate cu privire la rutele de zbor preconizate, astfel încât, după aprobarea acestui plan, persoanele în cauză au descoperit că, în cazul în care planul ar fi pus în aplicare, ar fi expuse unei poluări sonore mult mai mari decât credeau inițial. Curtea a constatat în special că instanțele naționale, după ce au examinat argumentele reclamanților, în cadrul unei proceduri judiciare care a oferit toate garanțiile procedurale necesare, au hotărât că evaluarea comparativă a intereselor concurente, efectuată de către autorități, nu a fost deficitară și au apreciat că deficiențele procedurii de aprobare nu au afectat rezultatul acestei proceduri în ceea ce îi privește pe reclamanți; în plus, Curtea a subliniat că reclamanții nu au susținut în fața sa că rutele de zbor modificate îi afectau într-o asemenea măsură încât să constituie o încălcare gravă a dreptului lor la respectarea domiciliului lor și a vieții lor private și de familie.

α. Anchete și studii prealabile

158. Atunci când un stat trebuie să soluționeze problemele complexe precum cele legate de politica de mediu și economică, procesul decizional trebuie să implice în primul rând realizarea unor anchete

și a unor studii adecvate, care să permită asigurarea unui just echilibru între diferitele interese concurente implicate [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 128; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 119; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 43; *Lemke împotriva Turciei*, 2007, pct. 41; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 83; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 220; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 138; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. c)], prin prevenirea și evaluarea prealabilă a efectelor activităților care pot aduce atingere mediului și drepturilor persoanelor [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 119; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 43; *Lemke împotriva Turciei*, 2007, pct. 41; *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 62; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 220; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 21].

159. În cazul riscurilor legate de o activitate potențial periculoasă, Curtea examinează în special dacă autoritățile au efectuat suficiente studii pentru a evalua aceste riscuri (*Dubețka și alții împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 143).

160. Totuși, acest lucru nu înseamnă că deciziile nu pot fi luate decât în cazul în care există date exhaustive și verificabile cu privire la toate aspectele problemei care trebuie să fie soluționată [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 128; *Taşkın și alții împotriva Turciei,* 2004, pct. 118; *Gaida împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 82; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 70; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 219 și 231; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 138]. Ceea ce contează este ca efectele activităților care ar putea să dăuneze mediului și, prin urmare, să încalce drepturile persoanelor protejate de Convenție să poată fi prevăzute și evaluate în prealabil [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. c)].

161. În cauza *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 70, Curtea nu a tras nicio concluzie din faptul că autorizația de a organiza focuri de artificii două săptămâni pe an, în cadrul festivităților locale, nu a fost precedată de un studiu de impact. În schimb, în cauza *Brânduşe împotriva României*, 2009, pct. 73, referitoare la noxele olfactive generate de o groapă de gunoi, pentru a constata încălcarea art. 8, Curtea a ținut seama de faptul că nu a existat niciun studiu de impact prealabil.

β. Accesul la informații

162. Publicul trebuie să aibă acces la concluziile acestor studii [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 119; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 43; *Lemke împotriva Turciei*, 2007, pct. 41; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88 și 113; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 138; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017; *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 539 lit. d)].

După caz, acesta trebuie, de asemenea, să aibă acces la informațiile care permit evaluarea pericolului la care este expus (*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 119*; Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 43; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 83; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88 și 113; *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 107).

χ. Accesul la instanțe

163. Persoanele în cauză trebuie să poată formula, în fața instanțelor, o acțiune împotriva oricărei decizii, oricărui act sau oricărei omisiuni, în cazul în care consideră că interesele sau observațiile lor nu au fost luate în considerare suficient în cadrul procesului decizional [*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 119; *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 43; *Wałkuska împotriva Poloniei* (dec.), 2008; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 88; *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, pct. 83; *Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2011, pct. 62; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 221; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 138 și 155; *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 21].

δ. Exemple

În cauza *Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001, referitoare la un proiect de construire a unei linii de cale ferată publică, Curtea a constatat că posibilele efecte negative au fost studiate de autoritățile neerlandeze în toate etapele procedurii: un anteproiect, care includea un studiu de impact, a fost prezentat publicului, care a fost invitat să formuleze comentarii; ulterior proiectul a fost revizuit substanțial, s-a decis efectuarea unor cheltuieli considerabile pentru soluționarea problemelor evidențiate, iar reclamanții au avut acces la instanțe.

În cauza *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004 (a se vedea și *Öçkan și alții împotriva Turciei*, 2006; *Lemke împotriva Turciei*, 2007, și *Genç și Demirgan împotriva Turciei,* 2017), referitoare la autorizația de exploatare prin cianurare a unei mine de aur, Curtea a constatat că eliberarea autorizației a fost precedată de un studiu de impact și de o reuniune de informare a populației, că, în cursul acestei reuniuni, a fost prezentat studiul de impact și participanții au avut posibilitatea de a formula observații și că locuitorii regiunii au avut acces la toate documentele relevante. În continuare, aceasta a constatat că, fiind sesizat de locuitorii satelor situate în apropierea minei, Consiliul de stat a anulat autorizația, în temeiul obligației pozitive a statului în ceea ce privește dreptul la viață și dreptul la un mediu sănătos; făcând referire la concluziile studiului de impact și la celelalte rapoarte, acesta a considerat că, având în vedere amplasarea geografică a minei de aur și caracteristicile solului din regiune, autorizația de exploatare nu era compatibilă cu interesul general, întrucât aceste studii au evidențiat pericolele utilizării cianurii de sodiu pentru ecosistemul local și pentru sănătatea și siguranța oamenilor. Or, deși hotărârea Consiliului de stat era imediat executorie, închiderea minei a fost dispusă abia la zece luni de la pronunțarea acesteia și după patru luni de la notificarea administrației cu privire la aceasta. Ulterior, printr-o decizie care nu a fost făcută publică, Consiliul de Miniștri a autorizat continuarea activităților minei. Curtea a concluzionat că autoritățile au privat de orice efect util garanțiile procedurale de care dispuneau reclamanții.

În cauza *Giacomelli împotriva Italiei*, 2006, referitoare la o autorizație de exploatare a unei instalații de depozitare și tratare a deșeurilor periculoase, Curtea a constatat că nici autorizația de exploatare a instalației, nici autorizația de acordare a dreptului de tratare a deșeurilor industriale prin detoxificare nu au fost precedate de un studiu sau de o anchetă adecvată, deși dreptul intern impunea realizarea unui studiu de impact prealabil. Autoritățile au solicitat operatorului să efectueze un astfel de studiu abia după șapte ani de la începerea activității de detoxificare. În plus, administrația nu a dispus închiderea instalației, deși instanța internă, sesizată de reclamantă, concluzionase că activitatea acesteia nu avea nicio bază legală și că era necesar să fie suspendată cu efect imediat, până la respectarea de către aceasta a normelor de protecție a mediului. În opinia Curții, administrația nu a respectat legislația internă în materie de mediu și, ulterior, a refuzat executarea hotărârilor judecătorești prin care a fost recunoscută ilegalitatea activității în cauză, privând-o astfel pe reclamantă de garanțiile procedurale de care beneficiase anterior și încălcând principiul statului de drept. Mecanismul procedural prevăzut de dreptul intern pentru a asigura protecția drepturilor individuale, în special obligația de a realiza un studiu de impact asupra mediului înainte de executarea oricărui proiect care ar putea aduce prejudicii mediului, precum și posibilitatea oricărui cetățean interesat de a participa la procedura de autorizare, de a sesiza autoritățile judiciare, formulând propriile observații în fața acestora, și de a obține, după caz, suspendarea activității periculoase, a fost lipsit de efectul său util o perioadă foarte lungă de timp. Curtea a concluzionat că, în pofida marjei de apreciere acordate statului pârât, acesta nu a reușit să asigure un just echilibru între interesul comunității de a dispune de o instalație de tratare a deșeurilor industriale toxice și exercitarea efectivă de către reclamantă a dreptului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie.

În cauza *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 101 și pct. 110-119, care privea în special autorizația de exploatare prin cianurare a unei mine de aur și argint, Curtea a apreciat în primul rând că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a realiza o evaluare prealabilă satisfăcătoare privind potențialele riscuri ale activității în cauză și de a lua măsuri adecvate de natură să protejeze *drepturile* reclamanților la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor și, în termeni mai generali, dreptul acestora de a se bucura de un mediu sănătos și protejat. Aceasta a subliniat în special că, deși a fost realizat un studiu de impact înainte de acordarea autorizației de exploatare, din dosar nu reieșea că autoritățile au

dezbătut riscurile evidențiate de studiul în cauză, pe care le prezenta activitatea respectivă pentru mediu și pentru sănătatea populației. În continuare, observă că nu au fost făcute publice concluziile studiului de impact care a stat la baza acordării autorizației, că a avut loc o dezbatere publică, dar că participanților nu li s-a prezentat niciun studiu de impact, și că întrebările publicului, referitoare la pericolul pe care îl putea reprezenta tehnologia extracției prin dizolvare cu cianură de sodiu, au rămas fără răspuns.

În cauza *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 67-72, referitoare la expunerea localnicilor la poluarea și noxele cauzate de traficul rutier de pe un drum urban, pe care autoritățile au decis să devieze traficul de pe o autostradă, Curtea a acordat importanță faptului că Guvernul nu a demonstrat nici că această decizie a fost precedată de un studiu adecvat de fezabilitate din punct de vedere al mediului și urmată de adoptarea unei politici rezonabile de management de mediu, nici că reclamanta a avut o posibilitate semnificativă de a contribui la procesul decizional, în special prin contestarea politicilor municipale în fața unei autorități independente. Curtea a dedus că, având în vedere aceste două elemente și *Convenția de la Aarhus*, nu a fost asigurat justul echilibru necesar.

În cauza *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 191-192, localnici ai unui oraș au denunțat construirea și exploatarea unor terminale de gaz natural lichefiat în portul orașului respectiv, susținând că exista riscul unei coliziuni cu o navă, care ar cauza scurgerea unei cantități mari de gaz și o explozie sau un incendiu. Reclamanții au argumentat că autoritățile nu au realizat o evaluare adecvată a acestui risc. Curtea a constatat, în primul rând, că exista un cadru legislativ și de reglementare cuprinzător, menit să promoveze siguranța și să limiteze riscurile asociate transferului și tratării gazului natural lichefiat. În continuare, aceasta a subliniat că instanța internă a apreciat că autoritățile efectuaseră o evaluare suficientă a riscului și a observat că cele două amplasamente în discuție au făcut obiectul unor evaluări de mediu, în cadrul cărora au fost identificate potențialele riscuri legate de exploatarea unor terminale de gaz natural lichefiat (GNL) și au fost propuse măsuri de atenuare a acestor riscuri. În sfârșit, Curtea a observat că cererile de acordare a autorizațiilor de construire fuseseră publicate, că membrii publicului au fost invitați să își prezinte observațiile și că reclamanții au avut posibilitatea de a solicita și de a obține un control judecătoresc. Aceasta a concluzionat că nu părea să fi existat o eroare vădită de apreciere din partea autorităților naționale în ceea ce privește stabilirea unui just echilibru între interesele concurente, că statul și-a îndeplinit, așadar, obligația de a proteja dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor și că, prin urmare, nu a fost încălcat art. 8.

În cauza *Flamenbaum și alții împotriva Franței***,** 2012, pct. 155-160, referitoare la autorizarea extinderii pistei principale a unui aeroport, Curtea a constatat că proiectul a făcut obiectul unui studiu de impact detaliat referitor la poluarea sonoră, că s-a desfășurat o anchetă publică, în cursul căreia publicul a avut acces la dosar și a avut posibilitatea de a formula observații, și că au fost organizate alte două anchete publice referitoare la planurile privind servituțile aeronautice radioelectrice. Aceasta a dedus că au fost efectuate anchete și studii adecvate și că publicului i s-a acordat un acces satisfăcător la concluziile acestora. În plus, aceasta a subliniat că reclamanții au dispus de căi de atac pentru a-și invoca drepturile, pe care le-au exercitat. Curtea nu a reținut criticile reclamanților cu privire la fragmentarea procesului decizional și la faptul că aceștia nu au putut solicita examinarea întregului proiect. În această privință, a reamintit că, în principiu, statul are libertatea de a alege mijloacele pentru a-și îndeplini obligațiile, a considerat relevant argumentul Guvernului potrivit căruia dreptul intern nu permitea o altă abordare și a constatat că, în orice caz, reclamanții au avut posibilitatea de a participa la fiecare etapă a procesului decizional și de a-și prezenta observațiile.

Decizia în cauza *Fieroiu și alții împotriva României* (dec.), 2017, pct. 24-29, privind autorizația de construire a unui centru de tratare și stocare temporară a deșeurilor, oferă, de asemenea, un exemplu de proces decizional considerat a fi în conformitate cu cerințele jurisprudenței.

b. Considerații specifice privind schimbările climatice**

164. Art. 8 include dreptul persoanelor la o protecție efectivă, din partea autorităților statului, împotriva efectelor nefaste grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și calității vieții acestora [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 519 și 544].

Obligația pe care art. 8 o impune statului este aceea de a-și aduce partea sa de contribuție pentru a asigura această protecție [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 545].

i. Marja de apreciere

165. Ținând seama de natura și gravitatea amenințării, precum și de consensul general cu privire la mizele legate de realizarea obiectivului primordial de protecție efectivă a climei, prin stabilirea unor obiective globale de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, în conformitate cu angajamentele asumate de părțile contractante în ceea ce privește neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon, statele beneficiază de o marjă redusă de apreciere în ceea ce privește angajamentul lor față de necesitatea combaterii schimbărilor climatice și a efectelor nefaste ale acestora și stabilirea scopurilor și obiectivelor necesare în această privință. În schimb, acestea dispun de o marjă de apreciere largă în ceea ce privește alegerea mijloacelor adecvate pentru atingerea acestor obiective, inclusiv în ceea ce privește alegerile operaționale și politicile adoptate în scopul atingerii obiectivelor și al respectării angajamentelor stabilite pe plan internațional în lumina priorităților și resurselor [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 541-543].

ii. Conținutul obligațiilor pozitive

α. Principii

- **Reglementări și măsuri**

166. Obligația primordială a statului este de a adopta și de a aplica în mod efectiv și concret reglementări și măsuri de natură să atenueze efectele actuale și viitoare, potențial ireversibile, ale schimbărilor climatice. Aceste reglementări și măsuri trebuie să permită prevenirea unei creșteri a concentrațiilor de gaze cu efect de seră în atmosfera Pământului și o creștere a temperaturii medii globale la niveluri care ar putea avea repercusiuni grave și ireversibile asupra drepturilor omului, inclusiv asupra dreptului la respectarea vieții private și de familie și a domiciliului, garantat de art. 8 din Convenție. Mai precis, respectarea efectivă a acestor drepturi impune fiecărui stat contractant să ia măsuri, în timp util și într-un mod adecvat și consecvent, în vederea unei reduceri semnificative și progresive a nivelurilor sale de emisii de gaze cu efect de seră, în vederea realizării obiectivului neutralității nete, în principiu în cursul următoarelor trei decenii. În plus, pentru a face lucrurile cu adevărat posibile și pentru a evita impunerea unei sarcini disproporționate asupra generațiilor viitoare, este necesar să fie luate măsuri imediate și să fie stabilite obiective intermediare de reducere adecvate pentru perioada în care trebuie atinsă neutralitatea netă. Aceste măsuri trebuie, în primul rând, să fie integrate într-un cadru de reglementare obligatoriu la nivel național și, ulterior, să fie puse în aplicare în mod corespunzător. Obiectivele și calendarele relevante trebuie să facă parte integrantă din cadrul de reglementare intern și să constituie baza măsurilor de atenuare generale și sectoriale [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 545-549].

Astfel, pentru a stabili dacă un stat a acționat în limitele marjei sale de apreciere, Curtea examinează dacă, în general, autoritățile interne competente au ținut seama în mod corespunzător de necesitatea [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 550]:

> a) de a adopta măsuri generale care stabilesc calendarul ce trebuie respectat pentru realizarea neutralității emisiilor de dioxid de carbon, precum și bugetul total de carbon rămas pentru perioada în cauză sau orice altă metodă echivalentă de cuantificare a viitoarelor emisii de gaze cu efect de seră, în conformitate cu obiectivul primordial care corespunde angajamentelor naționale și/sau mondiale de atenuare a schimbărilor climatice;
>
> b) de a stabili obiective și traiectorii intermediare de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (pentru fiecare sector sau prin alte metode relevante) care sunt considerate adecvate pentru a permite, în principiu, atingerea obiectivelor naționale globale de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră în termenele stabilite de politicile naționale;

c) de a furniza informații din care să reiasă dacă au respectat în mod corespunzător obiectivele relevante de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră sau că depun eforturi în acest sens [literele a) și b) de mai sus];

d) de actualizare a obiectivelor relevante de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu diligența necesară și pe baza celor mai bune cunoștințe disponibile; și

e) de a acționa în timp util și într-un mod adecvat și consecvent în ceea ce privește elaborarea și punerea în aplicare a legislației și a măsurilor relevante.

167. Pe lângă aceste măsuri de atenuare, statele trebuie să ia măsuri de adaptare menite să reducă consecințele cele mai grave sau imediate ale schimbărilor climatice, ținând seama de orice nevoi speciale de protecție. Aceste măsuri de adaptare trebuie să fie instituite și aplicate în mod efectiv, pe baza celor mai bune cunoștințe disponibile și în conformitate cu economia generală a obligațiilor pozitive ce revin statului în acest domeniu [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 552].

- **Procesul decizional**

168. Pe de o parte, informațiile deținute de autoritățile publice, care sunt importante pentru elaborarea și punerea în aplicare a reglementărilor și a măsurilor adecvate pentru a face față schimbărilor climatice, trebuie să fie puse la dispoziția publicului, în special a persoanelor care ar putea fi afectate de astfel de reglementări și măsuri sau de absența acestora. În această privință, trebuie să existe garanții procedurale care să asigure accesul publicului la concluziile studiilor relevante și, astfel, să îi permită să evalueze pericolul la care este expus. Pe de altă parte, este necesară instituirea unor proceduri care să asigure luarea în considerare, în cadrul procesului decizional, a opiniilor populației și în special a intereselor persoanelor care sunt afectate sau sunt expuse riscului de a fi afectate de reglementările și măsurile relevante sau de absența acestora [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 554].

β. Cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (punctele 555-573)

169. O asociație formată din femei în vârstă, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei, s-a plâns, printre altele, în temeiul art. 8 din Convenție, cu privire la caracterul insuficient al măsurilor adoptate de autoritățile elvețiene pentru a atenua efectele schimbărilor climatice.

Aplicând principiile sus-menționate, Curtea a hotărât că Elveția nu a acționat în timp util, într-un mod adecvat și consecvent în vederea conceperii, dezvoltării și punerii în aplicare a cadrului legislativ și de reglementare relevant și, prin urmare, a depășit limitele marjei sale de apreciere și nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive care îi reveneau în acest domeniu, încălcând astfel art. 8.

În această privință, Curtea a subliniat, pe de o parte, că procesul de instituire de către autoritățile elvețiene a cadrului de reglementare intern relevant a implicat deficiențe grave. Aceasta a observat că Legea din 2011 privind emisiile de CO_2 impunea ca, până în 2020, nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră să fie redus cu 20% în raport cu nivelul din 1990, în vreme ce, potrivit unei evaluări realizate în 2009 de Consiliul Federal, era necesar ca țările industrializate să își reducă emisiile cu 25 până la 40% față de nivelurile din 1990, până în 2020. În plus, propunerea din 2017 a Consiliului Federal de revizuire a Legii din 2011 privind emisiile de CO^2, precum și de stabilire a obiectivului de reducere cu 30%, în perioada 2020-2030, a emisiilor interne (în raport cu nivelurile din 1990), a fost respinsă în urma unui referendum din 2021, ceea ce a lăsat un vid legislativ în ceea ce privește perioada ulterioară anului 2020, situație pe care statul a încercat să o remedieze prin adoptarea unei versiuni parțial revizuite a legii din 2011, care viza o reducere a emisiilor de 1,5% pe an, față de nivelurile din 1990, în perioada 2021-2024; textul respectiv nu conținea nicio dispoziție privind perioada de după 2024. În continuare, Curtea observă că, în cadrul sistemului de monitorizare a respectării angajamentelor asumate în temeiul Acordului de la Paris, Elveția a prezentat, în decembrie 2021, o „contribuție determinată la

nivel național", care consta în reducerea emisiilor sale de gaze cu efect de seră cu cel puțin 50% față de nivelurile din 1990, până în 2030, ceea ce corespundea unei reduceri medii a emisiilor de cel puțin 35% pentru perioada 2021-2030; această „contribuție determinată la nivel național" a fost transpusă în Legea privind clima din 30 septembrie 2022, care a menținut principiul referitor la obiectivul zero emisii nete, care trebuie atins până în 2050, prevăzând „o reducere cât mai importantă" a emisiilor de gaze cu efect de seră, și care a stabilit obiective intermediare pentru 2040, pentru perioada 2031-2040 și pentru perioada 2041-2050. Totuși, Curtea constată că această lege, care a fost aprobată prin referendum în iunie 2023, dar care nu era încă în vigoare la momentul adoptării hotărârii sale, stabilește obiective generale, dar nu conține propuneri de măsuri concrete pentru realizarea lor, rămânând ca aceste măsuri să fie stabilite de Consiliul Federal și prezentate „în timp util" Adunării Federale. De asemenea, subliniază că perioada 2025-2030 nu face obiectul niciunei dispoziții din această lege. Curtea apreciază că, având în vedere necesitatea adoptării urgente de măsuri pentru a face față schimbărilor climatice, precum și lipsa actuală a unui cadru de reglementare satisfăcător, este dificil să admită că, prin simpla referire la un angajament de a adopta măsuri practice „în timp util", statul și-a îndeplinit obligația de a oferi persoanelor aflate sub jurisdicția sa o protecție efectivă împotriva efectelor nefaste ale schimbărilor climatice asupra vieții și sănătății lor, și de a o aplica în practică și în mod concret. Curtea consideră că instituirea acestei noi legislații nu este suficientă pentru a remedia deficiențele identificate în cadrul juridic aplicabil până în prezent. Aceasta observă, de asemenea, că autoritățile elvețiene nu au cuantificat, prin intermediul unui buget de carbon sau în alt mod, limitele naționale aplicabile emisiilor de gaze cu efect de seră.

Pe de altă parte, Curtea a observat că Elveția nu și-a îndeplinit obiectivele anterioare de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (o reducere a emisiilor cu 20% în 2020, față de nivelurile din 1990).

II. Limitarea drepturilor garantate de art. 8 din motive legate de protecția mediului

170. Protecția mediului este un scop legitim care poate să justifice o ingerință în exercitarea drepturilor garantate de art. 8.

Astfel, în cauza *Buckley împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 63 și pct. 74-85, Curtea a hotărât că refuzul de a acorda o autorizație de construire unei țigănci care amplasase rulote pe un teren care îi aparținea, pentru a locui acolo împreună cu familia sa, și somația prin care s-a dispus mutarea rulotelor de pe terenul în cauză urmăreau scopuri legitime în temeiul art. 8: aceste decizii au fost luate în cadrul procesului de control în domeniul amenajării teritoriului și construcției de clădiri, menit să îmbunătățească siguranța rutieră și să protejeze mediul și sănătatea publică, și aveau ca scop asigurarea siguranței publice, a bunăstării economice a țării, a protecției sănătății și a protecției drepturilor altora. După ce a reamintit că statele dispun de o marjă largă de apreciere în materie de amenajare a teritoriului, în ceea ce privește atât definirea politicilor generale, cât și adoptarea de măsuri individuale, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său.

În cauza *Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 82 și 90-116, care avea ca obiect măsuri similare, Curtea a reținut că era în joc nu numai dreptul reclamantei la respectarea domiciliului său, precum în cauza *Buckley*, ci și dreptul acesteia la respectarea vieții sale private și de familie. Curtea a apreciat că aceste măsuri urmăreau scopul legitim de protejare a „drepturilor altora", prin conservarea mediului. În continuare, Curtea a subliniat că apartenența unei persoane la o minoritate al cărei mod de viață tradițional diferă de cel al majorității societății nu o scutește de respectarea legilor menite să protejeze bunurile comunității, cum ar fi mediul. De asemenea, aceasta a subliniat reticența sa în ceea ce privește protejarea unor persoane care își stabilesc domiciliul într-o arie naturală protejată, sfidând cu bună știință interdicțiile legii. „În cazul în care Curtea ar proceda altfel, aceasta ar încuraja acțiunile ilegale în detrimentul dreptului altor membri ai comunității de a beneficia de protecția mediului". După ce a reamintit că statele dispun de o marjă largă de apreciere în materie de amenajare a teritoriului, în

ceea ce privește atât definirea politicilor generale, cât și adoptarea de măsuri individuale, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 8.

În cauza *Wells împotriva Regatului Unit* (dec.), 2007, care privea o procedură penală îndreptată împotriva unui țigan care a refuzat să își mute rulota de pe un teren care îi aparținea și unde locuia împreună cu familia sa, Curtea a examinat cererea din perspectiva dreptului la respectarea vieții private și de familie și a domiciliului. Aceasta a reținut că măsura în cauză urmărea unul dintre scopurile legitime enumerate la art. 8, și anume protecția drepturilor altora prin conservarea mediului. În continuare, aceasta a subliniat că statele dispun de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește asigurarea unui echilibru între interesele populației în general, în special în ceea ce privește protecția mediului, și interesele unei minorități care are cerințe care s-ar putea dovedi contradictorii și a constatat caracterul vădit nefondat al plângerii.

În schimb, Curtea a constatat o încălcare în cauza *Winterstein și alții împotriva Franței*, 2013, pct. 146 și pct. 147-167, referitoare la obligarea unor persoane nomade la evacuarea terenului pe care se stabiliseră de mult timp, pe motiv că terenul se afla într-o „zonă naturală care ar trebui să fie protejată datorită calității peisajului și a caracterului elementelor care îl compun". Curtea a apreciat că această măsură avea un scop legitim în sensul art. 8 § 2: protecția drepturilor altora prin conservarea mediului. Cu toate acestea, Curtea a hotărât că instanța de fond nu a examinat în mod corespunzător proporționalitatea ingerinței, subliniind în acest context că pierderea locuinței constituie una dintre cele mai grave încălcări ale dreptului la respectarea domiciliului. În plus, a reținut că instanța internă nu a ținut seama suficient de nevoile unora dintre reclamanți, subliniind că aceștia aparțineau unei minorități vulnerabile.

În cauza *Kaminskas împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 48-66, privind ordinul de demolare a unei case construite ilegal într-o zonă clasificată drept zonă forestieră, Curtea, după ce a reamintit că protecția mediului este o preocupare din ce în ce mai importantă în societatea actuală, a hotărât că această măsură avea ca scop în special protejarea drepturilor și libertăților altora, întrucât viza conservarea pădurii, pe lângă apărarea ordinii și asigurarea bunăstării economice a țării. Constatând că respectiva casă a fost construită ilegal, Curtea a subliniat reticența sa în ceea ce privește protejarea persoanelor care, sfidând cu bună știință legea, își stabilesc domiciliul într-o arie naturală protejată; dacă ar avea o atitudine diferită, ar însemna să încurajeze acțiunile ilegale, în detrimentul protejării *drepturilor altor membri ai comunității în materie de mediu*.

Art. 9 (Libertatea de gândire, de conștiință și de religie)

Art. 9 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora."

171. Se pare că, până în prezent, Curtea nu a hotărât în mod expres că acele convingeri referitoare la protecția mediului intră în domeniul de aplicare al art. 9 [totuși, din hotărârile *A.S.P.A.S. și Lasgrezas împotriva Franței*, 2011, pct. 55 și *Chabauty împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 41-47, reiese în special că opoziția față de vânătoare din motive etice poate constitui o convingere protejată de Convenție].

172. În cauza *Executief van de Moslims van België și alții împotriva Belgiei*, 2024, pct. 92-101, referitoare la interzicerea sacrificării rituale a animalelor fără asomare prealabilă, în Regiunile Flamandă și Valonă, Curtea a hotărât că protecția bunăstării animalelor ar putea fi considerată un aspect aferent noțiunii de „morală publică", care constituie un scop legitim în sensul art. 9 § 2. Aceasta a subliniat în special că nu se poate interpreta Convenția în sensul că promovează respectarea absolută a drepturilor și a libertăților pe care le consacră, fără a se ține seama de suferința animalelor, pe motiv că, prin art. 1, aceasta recunoaște drepturi și libertăți doar în beneficiul oamenilor. De asemenea, aceasta a declarat că nu vede niciun motiv pentru a contrazice Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Constituțională belgiană, în măsura în care acestea consideră că protecția bunăstării animalelor este o valoare etică, căreia societățile democratice contemporane îi acordă o importanță din ce în ce mai mare, și că ar trebui ca acest considerent să fie luat în considerare la examinarea restricțiilor privind manifestarea exterioară a convingerilor religioase.

Art. 10 (libertatea de exprimare)

Art. 10 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești."

I. Manifestații și campanii pentru protejarea mediului

173. Participarea la manifestații pentru protejarea mediului reprezintă exprimarea unor opinii în sensul art. 10, chiar dacă manifestațiile au avut ca afect împiedicarea din punct de vedere fizic a activităților denunțate. Exemple: o manifestație împotriva vânătorii de ierunci (găinușe de munte) sau împotriva extinderii unei autostrăzi (*Steel și alții împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 92), împotriva vânătorii de vulpi [*Hashman și Harrup împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 28], împotriva unui proiect de amenajare urbană (*Peradze și alții împotriva Georgiei*, 2022, pct. 41), sau manifestații pentru a atrage atenția publicului cu privire la consecințele asupra mediului ale forajului și exploatării petroliere (*Brian și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 85) sau ale arderii cărbunelui, precum și cu privire la necesitatea trecerii la surse de energie regenerabilă (*Friedrich și alții împotriva Poloniei*, 2024, pct. 248).

174. O campanie de protecție a mediului constituie, de asemenea, exprimarea unei opinii, în sensul acestei dispoziții. Exemple: o campanie desfășurată de ONG-ul Greenpeace împotriva vânătorii de balene [*Drieman și alții împotriva Norvegiei* (dec.), 2000].

II. Exprimarea de opinii privind subiecte legate de mediu: un nivel ridicat de protecție

175. Subiectele referitoare la protecția naturii și a mediului, la sănătate și la respectarea animalelor sunt *subiecte de interes general*, care beneficiază, în principiu, de un nivel ridicat de protecție în temeiul dreptului la libertatea de exprimare.

Exemple:

- gestionarea de către autoritățile franceze a problemelor legate de protecția mediului și sănătatea publică, după catastrofa de la Cernobîl (*Mamère împotriva Franței*, 2006, pct. 20);
- modul în care sunt tratate animalele [*VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției*, 2001, pct. 70-71; în această cauză, referitoare la refuzul de a difuza un spot de televiziune referitor la situația animalelor de fermă, realizat de o asociație pentru protecția animalelor, Curtea a reținut că era necesar ca amploarea marjei de apreciere a statului să fie relativizată, întrucât miza cauzei nu privea doar interesele strict comerciale ale unei anumite persoane, astfel cum se întâmplă de regulă în domeniul publicității, ci și participarea acesteia la o dezbatere de interes general; a se vedea și *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 92, și *Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției* (dec.), 2011; *PETA Deutschland împotriva Germaniei*, 2012, pct. 47; *Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), 2013, pct. 102; *Tierbefreier e.V. împotriva Germaniei*, 2014, pct. 51-52; *Guseva împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 41 și 55];
- practicile abuzive și imorale în materie de creștere a animalelor, defrișările și vânzarea de alimente nesănătoase (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 88);
- vânătoarea de foci în nordul Norvegiei [*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* (MC), 1999, pct. 63-64];
- impactul asupra mediului al unei centrale nucleare [*Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006];
- un proiect rutier (*Almeida Azevedo împotriva Portugaliei*, 2007, pct. 28) sau de amenajare urbană (*Peradze și alții împotriva Georgiei*, 2022, pct. 41 și 45);
- protecția mediului și a sănătății publice și modul în care autoritățile turce au gestionat aceste probleme în contextul seismului catastrofal din 17 august 1999 (*Artun și Güvener împotriva Turciei*, 2007, pct. 29);
- calitatea apei (*Desjardin împotriva Franței*, 2007, pct. 46; *Šabanović împotriva Muntenegrului și Serbiei*, 2011, pct. 44; *Tănăsoaica împotriva României*, 2012, pct. 43 și 48);
- expunerea la poluare și noxe (*Sapundjiev împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 40 și 45);
- conservarea unei clădiri de patrimoniu (*Margulev împotriva Rusiei*, 2019, pct. 37 și 47);
- protecția exploatării terenurilor în scopuri agricole și forestiere împotriva proliferării reședințelor secundare (*Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei*, 2013, pct. 35-36);
- scufundarea unui sit istoric, ca urmare a construirii unui baraj (*Cangı împotriva Turciei*, 2019, pct. 34);
- construirea de centrale hidroelectrice (*Kılıçdaroğlu împotriva Turciei*, 2020, pct. 49);
- riscurile pentru mediu și sănătate prezentate de un proiect care implica transportul, manipularea și depozitarea unor cantități semnificative de deșeuri radioactive de înaltă activitate și de viață lungă, care erau deosebit de periculoase pentru sănătate și mediu (*Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 87);
- un proiect de exploatare a unui zăcământ de aur și argint (*Bumbeș împotriva României*, 2022, pct. 92).

176. Afirmațiile făcute în contextul unui angajament față de protecția mediului se bucură, de asemenea, de un nivel ridicat de protecție, întrucât constituie exprimarea unor opinii politice sau militante. Exemple: declarațiile unui reprezentant ales, în contextul angajamentului său față de mediu (*Mamère împotriva Franței*, 2006, pct. 20) sau declarațiile făcute în cursul campaniei electorale de către un candidat „ecologist” la alegerile locale (*Desjardin împotriva Franței*, 2007, pct. 46).

177. Ca urmare a acestui nivel ridicat de protecție, marja de apreciere de care dispun statele părți în ceea ce privește stabilirea necesității unei ingerințe în exercitarea libertății de exprimare este „deosebit de restrânsă (*Mamère împotriva Franței*, 2006, pct. 20) sau „mai restrânsă” [*Artun și Güvener împotriva Turciei*, 2007, pct. 29; a se vedea și *Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), 2013, pct. 102].

178. Totuși, acest nivel ridicat de protecție nu se aplică în cazul în care modalitățile de exprimare a opiniilor legate de protecția mediului sunt coercitive; statele părți dispun de o marjă largă de apreciere în astfel de cazuri [a se vedea *Drieman și alții împotriva Norvegiei* (dec.), 2000, referitoare la acțiunile de obstrucționare desfășurate pe mare de către activiști ai Greenpeace, în cadrul unei campanii de combatere a vânătorii de balene]. Totuși, acțiunile pentru protejarea mediului, care implică obstrucționarea unor activități, dar care sunt pașnice, pot beneficia de acest nivel ridicat de protecție, astfel cum se ilustrează în cauza *Bumbeș împotriva României*, 2022, pct. 92-102. În cauza respectivă, în semn de protest împotriva aprobării de către Guvern a unui proiect minier, reclamantul și alte trei persoane s-au legat cu cătușele de brațul barierei din parcarea sediului Guvernului, în timp ce alte persoane țineau în mână pancarte. Ulterior, reclamantul a fost obligat la plata unei amenzi pentru constituirea unui grup format din trei sau mai multe persoane, în scopul de a săvârși acțiuni ilicite, contrare ordinii și liniștii publice și normelor de conviețuire socială. Curtea a constatat că a fost încălcat art. 10, interpretat în lumina art. 11, reținând, printre altele, că instanțele naționale au dat o importanță preponderentă ilegalității formale a evenimentului și că nu au evaluat nivelul de perturbare cauzat de acțiunea reclamantului.

179. În cauza *Brian și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 96-97, Curtea a hotărât că arestarea și detenția unor activiști ai ONG-ului *Greenpeace*, în urma unei tentative de intruziune pe o platformă petrolieră, al cărei scop era de a atrage atenția publicului cu privire la consecințele asupra mediului ale forajului și exploatării petroliere, au constituit o ingerință în exercitarea libertății de exprimare. În continuare, Curtea a apreciat că, având în vedere constatarea sa potrivit căreia arestarea și detenția în cauză nu au fost legale („lawful” în versiunea în limba engleză și „régulières” în versiunea în limba franceză ale art. 5 § 1 din Convenție), în sensul art. 5 § 1, ingerința în exercitarea libertății de exprimare a persoanelor în cauză nu era „prevăzută de lege”, în sensul art. 10. Pe această bază, a concluzionat că art. 10 a fost încălcat, observând că, prin urmare, nu mai era obligată să examineze aspectul dacă ingerința în cauză urmărea un scop legitim și dacă era necesară într-o societate democratică, în sensul acestei dispoziții. Curtea a ajuns la aceeași concluzie în cauza *Friedrich și alții împotriva Poloniei*, 2024, pct. 255, referitoare la arestarea și detenția unor activiști ai ONG-ului *Greenpeace* în timp ce participau la o operațiune de blocare a unui carbonier, pentru a atrage atenția publicului cu privire la impactul asupra mediului al arderii cărbunelui și cu privire la necesitatea trecerii la surse de energie regenerabilă.

III. Recunoașterea rolului special al asociațiilor de protecție a mediului în ceea ce privește diseminarea informațiilor privind acțiunile autorităților publice

180. Prin participarea la dezbateri cu privire la probleme de interes public, ONG-urile au un rol de „câine de pază (public)” comparabil cu cel al presei; pentru a-și îndeplini sarcinile, acestea trebuie să fie în măsură să divulge fapte care ar putea prezenta interes pentru public și să îi ofere o apreciere a acestor fapte, contribuind astfel la transparența activităților autorităților publice. Astfel, acestea beneficiază de un nivel ridicat de protecție în ceea ce privește exercitarea libertății lor de exprimare.

Acest lucru este valabil în special pentru ONG-urile de protecție a mediului [*Vides Aizsardzības Klubs împotriva Letoniei*, 2004, pct. 42; a se vedea și *Animal Defenders International împotriva Regatului Unit* (MC), 2013, pct. 103, *Cangı împotriva Turciei*, 2019, pct. 35, și *Margulev împotriva Rusiei*, 2019, pct. 47]. Acest lucru este valabil, de asemenea, pentru micile grupuri neoficiale de activiști (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 89).

IV. Accesul la informații privind aspecte legate de mediu

A. Recunoașterea, într-o anumită măsură și în anumite condiții, a dreptului de acces la informații deținute de stat

181. În cauza *Guerra și alții împotriva Italiei*, 1998, pct. 53-60, introdusă de persoane care locuiau în apropierea unei instalații industriale care reprezenta un pericol pentru sănătate și mediu, reclamantele și Comisia au considerat că, întrucât informarea publicului constituie în prezent unul dintre instrumentele esențiale de protejare a bunăstării și a sănătății populației în situațiile în care există un pericol ecologic, libertatea de a primi informații, prevăzută la art. 10, trebuie înțeleasă în sensul că aceasta le conferă dreptul de a primi informații persoanelor care aparțin unor populații care au fost sau ar putea fi afectate de o activitate periculoasă pentru mediu. În opinia lor, art. 10 impune statelor nu doar obligația de a pune la dispoziția publicului informații cu privire la mediu, ci și obligația pozitivă de a colecta, prelucra și disemina astfel de informații, care, prin natura lor, nu ar putea să ajungă la cunoștința publicului în alt mod; protecția asigurată de art. 10 joacă, așadar, un rol preventiv în ceea ce privește potențialele încălcări ale Convenției în cazul unor prejudicii grave cauzate mediului, întrucât această dispoziție este aplicabilă chiar înainte să aibă loc o încălcare directă a altor drepturi fundamentale, cum ar fi dreptul la viață sau dreptul la respectarea vieții private și de familie.

Curtea a respins această teză. Reamintind că libertatea de a primi informații „în mod fundamental interzice guvernului să limiteze posibilitatea unei persoane de a primi informații pe care alții doresc ori sunt dispuși să i le comunice”, a hotărât că această libertate nu poate fi interpretată în sensul că impune unui stat, în circumstanțe precum cele din prezenta cauză, obligații pozitive de a colecta și de a furniza informații *proprio motu*. Curtea a dedus că art. 10 nu era aplicabil. Cu toate acestea, a examinat problema din perspectiva art. 8 (supra).

182. Ulterior, Curtea a precizat că, deși art. 10 nu conferă unei persoane dreptul de acces la informații deținute de o autoritate publică și nici nu obligă statul să i le comunice, este posibil ca un astfel de drept sau o astfel de obligație să apară: 1° dacă divulgarea informațiilor a fost impusă prin hotărâre judecătorească devenită executorie; 2° dacă accesul la informații este decisiv pentru exercitarea de către persoana în cauză a dreptului său la libertatea de exprimare, în special „libertatea de a primi și de a comunica informații”, și dacă refuzul asigurării accesului constituie o ingerință în exercitarea acestui drept [*Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 156].

În cea de-a doua situație, problema stabilirii dacă și în ce măsură neasigurarea accesului la informații constituie o ingerință trebuie să fie apreciată de la caz la caz, ținând seama de circumstanțele specifice ale cauzei. Criteriile relevante pentru definirea mai exactă a sferei de aplicare a acestui drept sunt: 1° scopul solicitării de informații; 2° natura informațiilor solicitate; 3° rolul reclamantului; 4° disponibilitatea informațiilor solicitate (*ibidem*, pct. 157-170). În cauza *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 85, Curtea a subliniat că această abordare se impune, de asemenea, în cazul în care pretinsa ingerință nu rezultă din neasigurarea accesului la informații, ci din pretinsul caracter incorect, inexact sau insuficient al informațiilor furnizate de o autoritate publică în temeiul unei obligații de informare, care este prevăzută de dreptul intern. În opinia sa, într-un astfel de caz, furnizarea de informații incorecte, inexacte sau insuficiente echivalează cu un refuz de informare.

183. În cauza *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 79 și 107, Curtea a rezumat principiul aplicabil după cum urmează: deși art. 10 din Convenție nu conferă un drept general de acces

la informații deținute de autorități, acesta poate, într-o anumită măsură și în anumite condiții, să garanteze un astfel de drept și obligația autorităților de a comunica informații.

184. Astfel cum se arată în cauzele *Cangı împotriva Turciei*, 2019, pct. 30-37, și *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 78-90 și 107-117, acest lucru este valabil în special în ceea ce privește accesul la informații referitoare la mediu.

În cauza *Cangı împotriva Turciei*, referitoare la un proiect de construire a unui baraj, care avea să cauzeze scufundarea sitului antic Allianoi, cererea reclamantului de a obține o copie semnată a procesului-verbal al unei reuniuni a Consiliului Patrimoniului Cultural și Natural a fost respinsă. Curtea a subliniat că informațiile în cauză priveau un subiect de interes general, „inundarea unui sit istoric cu apa dintr-un baraj, care constitui[a] în mod evident o problemă de natură să genereze puternice controverse, care prive[a] o temă socială importantă sau care [avea] legătură cu o problemă despre care publicul ar fi interesat să fie informat". Aceasta a observat, de asemenea, că reclamantul era membru și reprezentant al unui ONG și că, prin acțiunea sa, care a avut ca scop protejarea sitului antic din Allianoi și diseminarea de informații cu privire la procedurile în curs referitoare la acest sit, acesta a jucat rolul de „câine de pază public". În plus, constatând că cererea reclamantului a fost motivată nu numai de voința sa de a prezenta documentul respectiv în instanță, ca mijloc de probă pentru a demonstra deficiențele procesului decizional referitor la baraj, dar și, în special, de dorința acestuia de a informa publicul, și că documentul era disponibil, Curtea a hotărât că, prin respingerea cererii reclamantului, autoritățile interne au împiedicat exercitarea de către acesta a libertății sale de a primi și de a comunica informații într-un mod care a adus atingere însești esenței drepturilor protejate de art. 10. În continuare, observând că această ingerință nu era prevăzută de lege, Curtea a constatat încălcarea acestei dispoziții.

În cauza *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, asociații de protecție a mediului, care se opuneau unui proiect (denumit „Cigéo") de creare a unui centru industrial pentru depozitarea geologică de adâncime a unor deșeuri radioactive de înaltă activitate și de viață lungă, au imputat Agenției Naționale pentru Gestionarea Deșeurilor Radioactive faptul că a furnizat informații inexacte cu privire la riscurile pentru sănătate și mediu, pe care le prezenta proiectul respectiv. Curtea a apreciat că au fost îndeplinite cele patru criterii sus-menționate și că, prin urmare, art. 10 era aplicabil. Pentru a constata că informațiile în cauză erau într-adevăr necesare pentru exercitarea libertății de exprimare, Curtea a observat că, printre obiectivele sociale asumate de asociațiile reclamante în cadrul statutului lor se număra misiunea de informare a publicului cu privire la riscurile pentru mediu și sănătate pe care le prezenta acest proiect, astfel încât informațiile în litigiu, care făceau referire în mod specific la aceste riscuri, se înscriau în mod direct în cadrul exercitării libertății lor de a comunica informații. Referitor la natura informațiilor, Curtea a constatat că informațiile în litigiu prezentau o relevanță directă pentru dezbaterea privind riscurile pe care le prezintă orice proiect care constă în manipularea și depozitarea unor cantități semnificative de deșeuri radioactive de înaltă activitate și de viață lungă, care sunt deosebit de periculoase pentru sănătate și mediu, subliniind că nu exista nicio îndoială că un astfel de subiect era de interes public. În ceea ce privește cel de-al treilea criteriu, Curtea a acordat o importanță deosebită rolului de „câine de pază (public)", pe care îl joacă organizațiile neguvernamentale nu doar atunci când acestea atrag atenția publicului asupra unor chestiuni de interes public, ci și atunci când intervin pe lângă autorități în favoarea punerii la dispoziția publicului a informațiilor referitoare la astfel de subiecte. În ceea ce privește cel de-al patrulea criteriu, referitor la disponibilitatea informațiilor în litigiu, Curtea a constatat că acesta era îndeplinit, prin definiție, în prezenta cauză. În continuare, a examinat cauza din punctul de vedere al accesului la o cale de atac ce permitea controlul conținutului și al calității informațiilor furnizate (infra).

185. De asemenea, este necesar să se menționeze cauza *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006 – observând în același timp că hotărârea în cauza respectivă a fost pronunțată de Curte anterior hotărârii în cauza *Magyar Helsinki Bizottság* –, în care o asociație pentru protecția mediului s-a plâns de refuzul autorităților de a-i permite accesul la o parte din documentația referitoare la centrala nucleară de la Temelin. Curtea a admis că, în speță, a existat o ingerință în exercitarea dreptului acestei asociații de a primi informații. Totuși, a considerat că art. 10 nu putea fi interpretat în sensul că garantează un drept absolut de acces la toate detaliile tehnice

referitoare la construirea unei centrale nucleare, „o instalație extrem de complexă, care impune un nivel foarte ridicat de securitate", întrucât, spre deosebire de informațiile referitoare la impactul acestei centrale asupra mediului, astfel de date nu erau de interes general. În continuare, Curtea a constatat că refuzul informării reclamantei se baza pe necesitatea de a evita încălcarea secretului comercial și a obligațiilor contractuale, invocată de constructor, care intra sub incidența protecției drepturilor altora, a siguranței publice și a sănătății, în sensul art. 10 § 2. Ținând seama de marja de apreciere a statului, Curtea a concluzionat că nu se putea afirma că ingerința în exercitarea libertății reclamantei de a primi informații era disproporționată în raport cu scopurile legitime urmărite.

B. Accesul la o cale de atac ce permite controlul conținutului și al calității informațiilor furnizate

186. Curtea a precizat că dreptul de acces la informații – atunci când se aplică – ar fi golit de substanță dacă informațiile furnizate de autoritățile competente ar fi incorecte, inexacte sau chiar insuficiente. Într-adevăr, respectarea dreptului de acces la informații implică în mod necesar fiabilitatea informațiilor furnizate, în special atunci când acest drept rezultă dintr-o obligație legală în sarcina statului. Efectivitatea acestui drept impune așadar ca, în cazul unei contestații în această privință, părțile interesate să dispună de o cale de atac ce permite controlul conținutului și al calității informațiilor furnizate, în cadrul unei proceduri contradictorii (*Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 108).

187. În cauza *Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței*, 2021, pct. 109, Curtea a subliniat că accesul la un astfel de control are o importanță deosebită în cazul informațiilor referitoare la un proiect care prezintă un risc ecologic major. A adăugat că acest lucru este valabil în special în ceea ce privește un risc nuclear, întrucât este probabil ca acesta să aibă efecte asupra mai multor generații, dacă se materializează.

În această cauză, observând că asociațiile reclamante au avut posibilitatea de a introduce, în fața instanțelor interne, o acțiune care îndeplinea cerințele art. 10, Curtea a constatat neîncălcarea acestei dispoziții, subliniind totodată că motivarea hotărârii instanței de apel nu era ireproșabilă.

V. Motivele legate de protecția mediului pot constitui un scop legitim, care justifică o ingerință în exercitarea libertății de exprimare

188. În cauza *Ehrmann și SCI VHI împotriva Franței* (dec.), 2011, un artist plastic a fost condamnat penal pentru transformarea unei clădiri în cadrul unui proiect artistic, pentru încălcarea legislației din domeniul urbanismului și pentru efectuarea, fără autorizație, a unor lucrări care afectau aspectul unor construcții situate în câmpul de vizibilitate al unor clădiri înscrise în inventarul suplimentar al monumentelor istorice. Curtea a admis că scopul acestei ingerințe era „apărarea ordinii" și, prin urmare, „protejarea drepturilor altora". În această privință, a subliniat că ingerința avea ca scop să asigure, prin verificarea construcțiilor și a lucrărilor realizate în apropiere, un mediu de calitate pentru elementele protejate ale patrimoniului național, ceea ce, în speță, constituia „un scop legitim în cadrul protecției patrimoniului cultural al unei țări, ținând seama și de marja de apreciere de care dispun autoritățile naționale pentru a aprecia ceea ce constituie interesul general al comunității"; aceasta a făcut referire în special la Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate, adoptată la 27 octombrie 2005, în care se afirmă, printre altele, că scopul conservării patrimoniului cultural și al utilizării sale durabile este dezvoltarea umană.

189. În cauza *Tőkés împotriva României,* 2021, pct. 81 și 96, un membru al Parlamentul European a făcut obiectul unor sancțiuni contravenționale (avertismente) pentru arborarea steagurilor unor minorități naționale pe o clădire în care se afla biroul său, fără să fi obținut în prealabil „avizul pentru publicitate temporară", prevăzut de Legea privind amplasarea și autorizarea mijloacelor de publicitate.

Curtea a constatat că scopul legii era asigurarea condițiilor pentru un cadru construit coerent, armonios, sigur și sănătos, pentru protecția valorilor mediului natural și antropic, pentru prezervarea calității peisajului și a cerințelor privind asigurarea calității în construcții. Prin urmare, Curtea a admis că ingerința în exercitarea libertății de exprimare a reclamantului urmărea unul dintre scopurile legitime enumerate la art. 10 § 2, și anume protecția drepturilor altora.

Art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere)

Art. 11 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat."

I. Manifestații pentru protejarea mediului

190. Principiile jurisprudențiale referitoare la dreptul la libertatea de întrunire pașnică se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, în cazul manifestațiilor pentru protejarea mediului [a se vedea, de exemplu, cauza *Mahmudov împotriva Rusiei*, 2007 (referitoare la interzicerea arbitrară a unei manifestații pe care o asociație pentru protecția mediului a dorit să o organizeze pentru a protesta în special împotriva unor proiecte de construcții), *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022 (arestarea unor persoane care protestau împotriva unui depozit de deșeuri, impunerea de amenzi administrative și refuzul de a aproba mai multe notificări privind desfășurarea unor evenimente publice), și *Peradze și alții împotriva Georgiei*, 2022 (arestarea unor persoane care protestau împotriva unui proiect de dezvoltare urbană și obligarea acestora la plata unor amenzi administrative)].

191. Cu toate acestea, merită să fie menționate o serie de cauze care au ca obiect manifestații sau acțiuni pentru protejarea mediului care implică obstrucționarea unor activități.

Drieman și alții împotriva Norvegiei (dec.), 2000. Cauza privește arestarea unor membri ai ONG-ului Greenpeace și obligarea acestora la plata unor amenzi pentru interpunerea bărcii lor pneumatice cu motor între o balenieră și o balenă, în cadrul unei campanii împotriva vânătorii de balene. Curtea nu s-a pronunțat cu privire la problema stabilirii dacă astfel de acțiuni intră sub incidența art. 11 din Convenție. Cu toate acestea, după ce a subliniat că modul în care au acționat reclamanții corespundea unei forme de constrângere, care a constat în obligarea balenierei să își abandoneze activitatea sa legală, Curtea a reținut că măsurile adoptate împotriva reclamanților vizau un comportament care nu putea să beneficieze de protecția privilegiată oferită de Convenție unui discurs politic, unei dezbateri cu privire la o chestiune de interes public sau unei manifestări pașnice a opiniilor cu privire la astfel de chestiuni. Considerând, dimpotrivă, că statele dispun de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește aprecierea necesității de a lua măsuri de limitare a comportamentelor de acest tip, Curtea a constatat caracterul vădit nefondat al capătului de cerere întemeiat pe art. 11.

Cernega și alții împotriva Ucrainei, 2019. Cauza se referă la măsurile luate împotriva unor persoane care au protestat împotriva tăierii copacilor, prin obstrucționarea activităților de pe șantierul unui drum care trebuia să traverseze un parc urban. Acestea au susținut că arestarea și condamnarea lor ulterioară pentru refuzul de a se supune ordinului poliției de a părăsi șantierul și, în cazul uneia dintre

ele, pentru că s-a opus îndepărtării sale de către poliție, precum și, într-un caz, recurgerea la violență fizică de către agenții de securitate privați care erau însărcinați cu supravegherea șantierului, au constituit o încălcare a dreptului la manifestații pașnice. După ce a examinat arestările și condamnările din perspectiva obligațiilor negative ale statului, Curtea a constatat o încălcare a art. 11 în cazul reclamanților care au fost condamnați la o pedeapsă privativă de libertate de nouă zile pentru refuzul de a se conforma ordinelor poliției, pe motiv că instanțele naționale nu au motivat suficient decizia lor de a impune sancțiuni atât de severe, având în vedere că impunerea de sancțiuni penale unor demonstranți necesită o justificare specială. În schimb, aceasta a constatat că nu a existat nicio încălcare în cazul reclamanților care nu au fost condamnați la pedepse privative de libertate pentru acest motiv, observând că aceștia au acționat cu scopul deliberat de obstrucționare, în pofida situației periculoase. De asemenea, a constatat o neîncălcare în cazul reclamantului care a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate de zece zile pentru că s-a opus arestării de către poliție, precizând în această privință că impunerea unei pedepse privative de libertate pentru obstrucționarea unei acțiuni nu era, în sine, incompatibilă cu art. 11. În continuare, Curtea a examinat problema recurgerii la violență de către agenții de securitate din perspectiva obligațiilor pozitive ale statului, reamintind că autoritățile au obligația de a lua măsurile necesare pentru a asigura buna desfășurare a oricărei manifestații legale, precum și siguranța cetățenilor, și subliniind că acest lucru este valabil și pentru o întrunire care, indiferent dacă este legală sau nu în temeiul dreptului intern, intră sub incidența protecției conferite de art. 11 și cu privire la care autoritățile au fost informate suficient, chiar dacă într-un mod neoficial. Curtea a hotărât că, întrucât (i) nu a reglementat în mod adecvat recurgerea la forță de către personalul de securitate, (ii) nu a organizat în mod corespunzător repartizarea responsabilităților legate de menținerea ordinii între personalul de securitate privat și agenții de poliție, ceea ce ar fi permis, de asemenea, identificarea membrilor personalului de securitate implicați în intervenție, (iii) nu a pus în aplicare normele privind identificarea adecvată a persoanelor autorizate să folosească forța și (iv) nu a oferit explicații privind decizia poliției de a nu interveni pentru a preveni sau controla în mod eficient confruntările, statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a asigura caracterul pașnic al manifestațiilor în cauză.

II. Libertatea de asociere și mediul

192. Jurisprudența referitoare la dreptul la libertatea de asociere se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, asociațiilor pentru protecția mediului [a se vedea cauzele *Tebieti Mühafize Cemiyeti și Israfilov împotriva Azerbaidjanului*, 2009, *Costel Popa împotriva României*, 2016, și *Ecodefence și alții împotriva Rusiei*, 2022, referitoare la dizolvarea unei asociații pentru protecția mediului, la refuzul de a înregistra o asociație al cărei obiect de activitate era promovarea dezvoltării durabile și, respectiv, la aplicarea Legii ruse din 2012 privind agenții străini în cazul ONG-urilor pentru protecția mediului și în special liderilor acestora; a se vedea și cauza *Bogai și alții împotriva Ucrainei*, 2025, referitoare la arestarea și detenția unor activiști în timpul unei demonstrații împotriva folosirii animalelor în cadrul spectacolelor de circ (art. 11 interpretat în lumina art. 10)].

193. Cu toate acestea, este necesar să fie menționate o serie de cauze privind libertatea negativă de asociere, în care Curtea a examinat problema obligativității afilierii unor proprietari de terenuri, care se opuneau practicii vânătorii, la asociații de vânătoare de drept privat, în cadrul organizării acestei practici prin regruparea teritoriilor de vânătoare.

În cauza *Chassagnou și alții împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 103-117, Guvernul a susținut că scopul legitim al ingerinței în cauză în exercitarea dreptului la libertatea de asociere era „protejarea drepturilor și libertăților altora”, în sensul art. 11 § 2, întrucât viza asigurarea exercitării democratice a practicii vânătorii. Curtea a reamintit că, în cazul în care drepturile și libertățile altora, invocate în această privință, se numără printre cele garantate de Convenție, trebuie să se admită faptul că necesitatea de a le proteja poate determina statele să restrângă alte drepturi și libertăți consacrate, de asemenea, de Convenție; astfel, statele dispun de o marjă de apreciere semnificativă pentru a pune în balanță interesele în cauză. Situația este diferită atunci când sunt impuse restricții asupra unui drept sau a unei libertăți garantate de Convenție, cum ar fi libertatea de asociere, cu scopul de a proteja

drepturi și libertăți care nu se numără, ca atare, printre cele protejate de Convenție, cum ar fi dreptul sau libertatea de a practica vânătoarea (presupunând că un astfel de drept sau o astfel de libertate sunt consacrate în dreptul intern). Într-un astfel de caz, numai imperative incontestabile pot să justifice o ingerință în exercitarea unui drept garantat. În continuare, observând că reclamanții erau opozanți din motive etice ai vânătorii, Curtea a hotărât că „obligarea, prin lege, a unei persoane particulare să se afilieze la o asociație al cărei obiectiv contravine profund propriilor convingeri" și, în temeiul afilierii acesteia la asociația în cauză, să pună la dispoziția asociației terenul pe care îl deține în proprietate, astfel încât asociația în cauză să atingă obiective pe care persoana respectivă le dezaprobă, depășește ceea ce este necesar pentru a asigura un just echilibru între interese contradictorii și, prin urmare, nu poate fi considerată proporțională cu scopul urmărit (a se vedea, de asemenea, *Schneider împotriva Luxemburgului*, 2007, pct. 75-83, și *A.S.P.A.S. și Lasgrezas împotriva Franței*, 2011, pct. 55-57). Ulterior, Curtea a confirmat că era decisiv faptul că persoanele în cauză erau opozanți din motive etice ai vânătorii [*Baudinière și Vauzelle împotriva Franței* (dec.), 2007].

Art. 13 (dreptul la un recurs efectiv)

Art. 13 din Convenție

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de […] Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale."

194. Principiile jurisprudențiale referitoare la dreptul la un recurs efectiv se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, cauzelor care se înscriu într-un context ecologic. Cu titlu de exemple, a se vedea:

- *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 58-60;
- *VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției*, 2001, pct. 82-83;
- *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 137-142;
- *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 221-232;
- *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 84-89 și 116-118, și *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 121-127 și 175-176;
- *Kotov și alții împotriva Rusiei*, 2022, pct. 136 și 86-95.

Art. 14 (interzicerea discriminării)

Art. 14 din Convenție

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de […] Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație."

195. Principiile jurisprudențiale referitoare la interzicerea discriminării în exercitarea drepturilor și libertăților garantate se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, cauzelor care se înscriu într-un context ecologic. Cu titlu de exemple, a se vedea:

- *Chassagnou și alții împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 89-95 și 120-121, și *Chabauty împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 41-57;
- *Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 129-130;
- *VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției*, 2001, pct. 87-89;
- *Wells împotriva Regatului Unit* (dec.), 2007.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății)

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor."

I. Limitările dreptului la respectarea bunurilor din motive legate de mediu

196. Pentru a fi compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1, o ingerință în exercitarea dreptului de proprietate trebuie să respecte principiul legalității și să urmărească un scop legitim de interes general sau de utilitate publică. De asemenea, trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit. În această privință, Curtea verifică dacă s-a menținut echilibrul între cerințele interesului general și interesul persoanei în cauză. Procedând astfel, aceasta recunoaște statului o amplă marjă de apreciere atât pentru a alege modalitățile de punere în aplicare, cât și pentru a hotărî dacă urmările acestora sunt justificate, în interesul general, de preocuparea de a atinge scopul urmărit (a se vedea Ghidul privind art. 1 din Protocolul nr. 1).

A. Protecția mediului: o cauză de interes general sau de interes public

197. Protecția mediului, a naturii, a pădurilor, a litoralului, a speciilor pe cale de dispariție, a resurselor biologice, a patrimoniului sau a sănătății publice intră sub incidența *interesului general*. Prin urmare, un astfel de motiv poate justifica o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor.

Exemple:

- revocarea unei autorizații de exploatare a unei cariere de pietriș (*Fredin împotriva Suediei (nr. 1)*, 1991, pct. 48);
- revocarea unor certificate de urbanism (*Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei*, 1991, pct. 57);
- durata unei proceduri de expropriere având ca scop crearea unei rezervații naturale, care i-a lăsat pe proprietari într-o situație de incertitudine cu privire la soarta bunurilor lor și a limitat folosința acestora (*Matos e Silva, Lda., și alții împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 88);
- obligația impusă unui proprietar de a pune terenurile sale la dispoziția unei asociații de vânătoare și de a tolera practica vânătorii pe terenurile sale [*Chassagnou și alții împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 79; *Schneider împotriva Luxemburgului*, 2007, pct. 46;

A.S.P.A.S. și Lasgrezas împotriva Franței, 2011, pct. 36; *Herrmann împotriva Germaniei* (MC), 2012, pct. 83-85];

- reclasificarea unei proprietăți ca sit natural protejat, care a avut drept rezultat pierderea caracterului construibil al acestuia [*Bahia Nova S.A. împotriva Spaniei* (dec.), 2000];
- anularea unor decrete de autorizare a urbanizării, care a avut ca efect pierderea caracterului construibil [*Kapsalis și altul împotriva Greciei* (dec.), 2004];
- ordinul de demolare a unei clădiri construite fără autorizație de construire (*Saliba împotriva Maltei*, 2005, pct. 44; *Ivanova și Cerkezov împotriva Bulgariei*, 2016, pct. 71);
- clasarea unor clădiri private ca monumente istorice, ceea ce a condus la impunerea de restricții privind amenajarea clădirilor adiacente și realizarea de construcții pe restul proprietății [*SCEA Ferme de Fresnoy împotriva Franței* (dec.), 2005];
- clasificarea unui teren ca zonă protejată, ca urmare a unei modificări a planului de urbanism, având ca efect interzicerea construirii, cu scopul de a proteja clădirile cu valoare istorică sau culturală și de a amenaja un „plămân verde” în oraș [*Galtieri împotriva Italiei* (dec.), 2006];
- clasificarea unui teren ca „zonă forestieră”, ceea ce a avut ca efect, printre altele, interzicerea construirii [*Ansay și alții împotriva Turciei* (dec.), 2006];
- impunerea unei amenzi substanțiale pentru realizarea unor lucrări de construcție cu încălcarea legislației în materie de urbanism [*Valico S.r.l. împotriva Italiei* (dec.), 2006];
- refuzul de a elibera o autorizație de construire derogatorie pentru realizarea unor construcții pe terenuri incluse într-un program național de protecție a zonelor costiere [*Saarenpään Loma ky împotriva Finlandei* (dec.), 2006];
- decizia prin care un teren a fost declarat neconstruibil din cauza importanței arheologice a zonei în care se afla [*Perinelli și alții împotriva Italiei* (dec.), 2007; *Longobardi și alții împotriva Italiei* (dec.), 2007];
- demolarea unei case pe motiv că a fost construită fără autorizație, într-o zonă forestieră neconstruibilă (*Hamer împotriva Belgiei*, 2007, pct. 81);
- anularea unei autorizații de construire și ordinul de demolare a unei reședințe de vară (*Tumeliai împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 75);
- deciziile de restricționare și, ulterior, de interzicere a construirii pe o mică insulă, unde își depune ouăle broasca țestoasă Caretta-Caretta, specie în pericol de dispariție (*Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. împotriva Greciei*, 2007, pct. 50);
- deciziile de restricționare și, ulterior, de interzicere a construirii pe un teren situat într-o zonă de protecție absolută (*Anonymos Touristiki Etairia Xenodocheia Kritis împotriva Greciei*, 2008, pct. 45);
- respingerea unei cereri de autorizare a extracției turbei [*Pindstrup Mosebrug A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2008];
- anularea unui titlu de proprietate și înregistrarea acestuia în numele Trezoreriei publice, pe motiv că terenul făcea parte din domeniul public forestier, fără plata unei despăgubiri (*Turgut și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 90; *Cin și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 29; *Temel Conta Sanayi Ve Ticaret A.Ş. împotriva Turciei*, 2009, pct. 42; *Kök și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 22; *Keçeli și Başpınar împotriva Turciei*, 2010, pct. 40);
- clasificarea unui teren ca „domeniu public forestier”, ceea ce a avut ca efect imposibilitatea de a-l cultiva și de a recolta fructele, precum și de a încheia orice fel de tranzacție (*Köktepe împotriva Turciei*, 2008, pct. 87);
- interzicerea vânătorii de vulpi [*Friend și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2009, pct. 56-57];
- respingerea unei cereri de acordare a unei autorizații de construire, ca urmare a clasificării unor terenuri agricole ca sit natural [*Tarim împotriva Turciei* (dec.), 2010];
- refuzul, ca urmare a adoptării Legii din 3 ianuarie 1986 privind amenajarea, protecția și valorificarea litoralului, de a-i permite reclamantului să ocupe în continuare domeniul

maritim public, pe care era construită o casă care îi aparținea de mai multe decenii, și ordinul de demolare a acesteia [*Depalle împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 81];

- o decizie prin care s-a dispus reîmpădurirea unui teren, având drept consecință pierderea caracterului său construibil (*Lazaridi împotriva Greciei*, 2006, pct. 34);
- sacrificarea preventivă a unor ovine, în cadrul combaterii epidemiei de febră aftoasă (*Chagnon și Fournier împotriva Franței*, 2010, pct. 50) sau a unor bovine, în cadrul combaterii brucelozei bovine (*S.A. Bio d'Ardennes împotriva Belgiei*, 2019, pct. 50 și 57, 12 noiembrie 2019);
- respingerea cererilor de acordare a unor autorizații de construire pe insula Porquerolles (*Consorts Richet și Le Ber împotriva Franței*, 2010, pct. 116);
- anularea titlului de proprietate asupra unui teren care făcea parte din domeniul public maritim (*Silahyürekli împotriva Turciei*, 2013, pct. 47);
- anularea titlului de proprietate asupra unor părți din Laguna Venețiană, exploatată pentru piscicultură (*Valle Pierimpiè Società Agricola S.P.A. împotriva Italiei*, 2014, pct. 67);
- interzicerea construirii în perimetrul unui parc național (*Matczyński împotriva Poloniei*, 2015, pct. 101-102);
- o măsură preventivă de protejare a patrimoniului cultural, aplicată în privința unui imobil cu destinație comercială, care a restricționat utilizarea acestuia din urmă (*Petar Matas împotriva Croației*, 2016, pct. 35);
- respingerea unor cereri de despăgubire pentru instituirea unei servituți de urbanism asupra unor terenuri, ceea ce a avut drept consecință pierderea caracterului construibil al terenurilor (*Malfatto și Mieille împotriva Franței*, 2016, pct. 63);
- aplicarea unei amenzi și confiscarea unei sume importante pentru funcționarea unei societăți de colectare de deșeuri feroase fără autorizație (*S.C. Fiercolect Impex S.R.L. împotriva României*, 2016, pct. 60);
- restricțiile privind amenajarea unei proprietăți înscrise pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO *(Kristiana Ltd. împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 104-105);
- restricții privind pescuitul având ca scop protejarea stocurilor de pește (*Posti și Rahko împotriva Finlandei*, 2002, pct. 77) și interzicerea temporară a pescuitului de larve de midii (*O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd împotriva Irlandei*, 2018, pct. 109);
- confiscarea unei nave utilizate pentru braconaj (*Yaşar împotriva României*, 2019, pct. 59);
- interzicerea exploatării în scopuri comerciale a pădurilor în scopul conservării acestora (*Sakskoburgoțki și Cirobok împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 260; încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1).

198. Protecția sănătății publice și a mediului este, de asemenea, o chestiune de utilitate publică, în sensul tezei a doua a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Exemple:

- demolarea unei case construite pe baza unei autorizații care și-a pierdut valabilitatea, pe motiv că aceasta se afla într-o zonă de protecție sanitară, instituită pentru captările de ape subterane, zonă care era așadar neconstruibilă (*Yıldırır împotriva Turciei*, 2009, pct. 43);
- anularea unui titlu de proprietate asupra unui teren aflat pe un sit propus pentru înscrierea în lista Patrimoniului Mondial UNESCO, care fusese vândut cu încălcarea legislației privind protejarea patrimoniului cultural și zonele protejate (*Bogdel împotriva Lituaniei*, 2013, pct. 60-61);
- anularea drepturilor de proprietate asupra unor proprietăți restituite în mod eronat, după căderea regimului comunist, pe motiv că terenurile în cauză erau acoperite de păduri de importanță națională, care nu puteau fi deținute decât de stat (*Beinarovič și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 135-137);

- anularea titlurilor de proprietate asupra unor parcele dintr-un teren care făcea parte din „resursele forestiere” și care, prin urmare, nu putea fi privatizat (*Gavrilova și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 73);
- restricționarea accesului la un teren și a folosinței acestuia ca urmare a includerii sale într-o zonă de protecție sanitară, în vederea asigurării accesului altor persoane la apă curată și potabilă (*Bērziņš și alții împotriva Letoniei*, 2021, pct. 87).

199. Același lucru este valabil și pentru prevenirea riscurilor naturale și asistența acordată sinistraților (*Aktürk și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 70-73 și 76).

200. Curtea a subliniat cu fermitate legitimitatea considerentelor legate de protecția mediului în contextul art. 1 din Protocolul nr. 1. Astfel, în cauza *Hamer împotriva Belgiei*, 2007, pct. 79, privind demolarea unei case pe motiv că aceasta a fost construită fără autorizație, într-o zonă forestieră neconstruibilă, Curtea a observat că, deși nicio dispoziție a Convenției nu este menită în mod special să asigure protecția generală a mediului ca atare, societatea actuală este din ce în ce mai preocupată de conservarea mediului și că mediul constituie o valoare a cărei apărare suscită un interes constant și susținut din partea opiniei publice și, prin urmare, din partea autorităților publice. Aceasta a adăugat că imperativelor economice și chiar anumitor drepturi fundamentale, cum ar fi dreptul de proprietate, nu ar trebui să li se acorde întâietate în fața considerentelor legate de protecția mediului, în special atunci când statul a legiferat în materie. Ulterior, Curtea a reafirmat acest lucru, în special în cauza *Turgut și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 90 (a se vedea, de asemenea, *Köktepe împotriva Turciei*, 2008, pct. 87, *Temel Conta Sanayi Ve Ticaret A.Ş. împotriva Turciei*, 2009, pct. 42, și *Bil İnşaat Taahhüt Ticaret Limited Şirketi împotriva Turciei*, 2013, pct. 29, referitoare la anularea unui titlu de proprietate și înregistrarea acestuia pe numele Trezoreriei publice, pe motiv că terenul făcea parte din domeniul public forestier, fără plata unei despăgubiri; a se vedea, de asemenea, într-un alt context *S.C. Fiercolect Impex S.R.L. împotriva României*, 2016, pct. 65). Curtea a precizat că această constatare referitoare la utilitatea publică este valabilă în special în cazul protecției naturii și a pădurilor (*Nane și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 24). Aceasta a adăugat că autoritățile publice și-au asumat astfel o responsabilitate care ar trebui să se concretizeze prin intervenția lor la momentul oportun, pentru a se asigura că dispozițiile privind protecția mediului, pe care au decis să le pună în aplicare, nu sunt private de orice efect util (*Hamer împotriva Belgiei*, 2007, pct. 79; *S.C. Fiercolect Impex S.R.L. împotriva României*, 2016, pct. 65). În cauza *Tarim împotriva Turciei* (dec.), 2010, referitoare la respingerea unei cereri de acordare a autorizației de construire a unui restaurant turistic pe un teren agricol desemnat drept sit natural, Curtea a considerat că protecția mediului este o „miză importantă”.

B. O marjă de apreciere extinsă

201. Statele dispun de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește adoptarea, într-un scop de interes general, a unor măsuri care constituie o ingerință în exercitarea dreptului de proprietate, atât în ceea ce privește alegerea mijloacelor de punere în aplicare a măsurilor pentru atingerea scopului, cât și în privința aprecierii proporționalității lor în raport cu acest scop. Curtea a subliniat că acest lucru este valabil în special atunci când scopul de interes general urmărit privește protecția mediului [*Hamer împotriva Belgiei*, 2007, pct. 78; *Depalle împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 84 și 87; *Matczyński împotriva Poloniei*, 2015, pct. 105-106; *S.C. Fiercolect Impex S.R.L. împotriva României*, 2016, pct. 67; *Tumeliai împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 72].

În mod similar, Curtea a subliniat că marja de apreciere este mai amplă atunci când pretinsa ingerință în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor face parte din politicile de amenajare a teritoriului și de protecție a mediului [*Depalle împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 84 și 87; *Malfatto și Mieille împotriva Franței*, 2016, pct. 64; *Barcza și alții împotriva Ungariei*, 2016, pct. 46; *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd împotriva Irlandei*, 2018, pct. 124; *Bērziņš și alții împotriva Letoniei*, 2021, pct. 90].

202. Astfel, în contextul unei cauze referitoare la reglementarea folosinței bunurilor în sensul paragrafului al doilea al art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a precizat că, în ceea ce privește domenii precum mediul, respectă aprecierea efectuată în această privință de legiuitorul național, cu excepția

cazului în care aceasta este în mod vădit lipsită de un temei rezonabil, atât în ceea ce privește alegerea modalităților de punere în aplicare, cât și în privința aprecierii dacă consecințele acestora sunt justificate, în interesul general, de preocuparea de a atinge obiectivul legii în cauză [*Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014, pct. 101].

C. Controlul Curții

203. Cu excepția situației menționate mai sus, în care marja de apreciere este extinsă, principiile jurisprudențiale referitoare la dreptul la respectarea bunurilor se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, măsurilor care restrâng acest drept și al căror scop are legătură cu protecția mediului (a se vedea Ghidul privind art. 1 din Protocolul nr. 1).

204. Indiferent dacă este vorba despre o ingerință imputabilă statului pârât sau despre o inacțiune a acestuia, Curtea examinează dacă respectivul comportament al statului pârât este justificat în raport cu principiile legalității, legitimității scopului urmărit și, dacă este necesar, cel al proporționalității (*Asociațiile de coproprietate forestieră Porceni Pleșa și Piciorul Bătrân Banciu împotriva României*, 2023, pct. 73).

205. În cauza *Asociațiile de coproprietate forestieră Porceni Pleșa și Piciorul Bătrân Banciu împotriva României*, 2023, asociații de proprietari de păduri, care, ca urmare a includerii pădurilor pe care le dețineau în rețeaua europeană „Natura 2000”, nu aveau posibilitatea să le exploateze, fiind totodată obligați să le întrețină, s-au plâns de faptul că nu au primit despăgubirile prevăzute de lege întrucât statul nu adoptase textul de lege privind modalitățile de aplicare a dispozițiilor în materie de despăgubiri. Curtea a constatat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1, pe motiv că nu a fost respectat principiul legalității și că nu era evident că omisiunea în cauză a urmărit un scop legitim.

206. În cadrul examinării proporționalității, Curtea verifică în special dacă, având în vedere marja de apreciere a statului, reclamantul a trebuit să suporte o sarcină specială și excesivă, care a perturbat echilibrul just care trebuie să existe între cerințele interesului general și protecția dreptului la respectarea bunurilor (*Hamer împotriva Belgiei*, 2007, pct. 78; *Turgut și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 91; *Köktepe împotriva Turciei*, 2008, pct. 91-92; *Consorts Richet și Le Ber împotriva Franței*, 2010, pct. 115 și 124; *Gavrilova și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 74 și 87; *Sakskoburgoțki și Cirobok împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 261-268; *Bērziņš și alții împotriva Letoniei*, 2021, pct. 90).

Astfel, de exemplu, o privare de proprietate, fără plata unei sume rezonabile în raport cu valoarea bunului, constituie în mod normal o atingere excesivă, iar lipsa totală a unei despăgubiri ar putea fi justificată din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 doar în circumstanțe excepționale; acest lucru este valabil atunci când exproprierea face parte dintr-un demers de protecție a mediului sau are alt scop [*Turgut și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 91-92; *Cin și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 30; *Temel Conta Sanayi Ve Ticaret A.Ş. împotriva Turciei*, 2009, pct. 43; *Kök și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 23; *Yıldırır împotriva Turciei*, 2009, pct. 44; *Ocak împotriva Turciei*, 2010, pct. 52; *Keçeli și Başpınar împotriva Turciei*, 2010, pct. 41; *Bölükbaş și alții împotriva Turciei*, 2010, pct. 35; *Silahyürekli împotriva Turciei*, 2013, pct. 48; *Valle Pierimpiè Società Agricola S.P.A. împotriva Italiei*, 2014, pct. 71].

207. Hotărârea pronunțată în cauza *Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. împotriva Greciei*, 2007, pct. 54, merită menționată în măsura în care arată că, atunci când un stat adoptă măsuri de restrângere a dreptului de proprietate în scopul protejării mediului, echilibrul just poate fi perturbat în cazul în care autoritățile nu acționează în alt mod pentru a asigura această protecție [a se vedea, de asemenea, considerentele Curții în cauza *G.I.E.M. S.R.L. și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 295-299, 2018].

În această cauză, societatea reclamantă, care cumpărase o mică insulă în vederea amenajării sale în scopuri turistice, s-a confruntat ulterior cu decizii administrative care au limitat și apoi au interzis construirea (în cele din urmă, insula fusese inclusă în Parcul Marin Național din Zakynthos), din motive legate de protecția locurilor în care își depune ouăle broasca țestoasă Caretta-Caretta, specie în pericol de dispariție. Constatând că autoritățile au tolerat, pe insula în cauză, activități incompatibile cu motivele pentru care proprietatea societății reclamante a făcut obiectul unor restricții deosebit de severe privind exploatarea acesteia (insula a fost invadată zilnic de turiști, plaja acesteia era foarte

poluată și nu existau instalații sanitare), Curtea a concluzionat că a fost perturbat echilibrul just care trebuie să existe între interesul public și cel privat în ceea ce privește reglementarea folosinței bunurilor. Aceasta a subliniat următoarele: „[...] În cazul în care statul impune restricții majore cu privire la exploatarea unei proprietăți private, cu scopul de a asigura o protecție efectivă a mediului, statului îi revine obligația de a nu tolera, cel puțin, activități care pot submina eforturile de realizare a obiectivului respectiv. În caz contrar, scopul restricției poate să devină caduc, iar sarcina impusă inițial persoanei în cauză se va dovedi, astfel, mai dificil de tolerat de către persoana respectivă, aspect care trebuie luat în considerare la aprecierea proporționalității restricției în raport cu scopul urmărit. În speță, ar fi nerezonabil ca statul să îi impună reclamantei obligația de a respecta restricții severe privind folosința proprietății sale, cu scopul de a proteja broasca țestoasă Caretta-Caretta, în situația în care, în același timp, autoritatea competentă nu ia măsurile necesare pentru combaterea unor activități care pun în pericol realizarea scopului sus-menționat.

II. Încălcarea dreptului de proprietate ca urmare a degradării mediului

208. Art. 1 din Protocolul nr. 1 nu garantează, în principiu, dreptul la păstrarea bunurilor într-un mediu agreabil [*Ünver împotriva Turciei* (dec.), 2000; *Taşkin și alții împotriva Turciei* (dec.), 2004 ; *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 83; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011, pct. 44; *Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 184; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011, pct. 44], sau într-un anumit mediu [*Cokarić și alții împotriva Croației* (dec.) 2006; *Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010], sau într-un mediu agreabil și care și-a păstrat caracterul rural [*Moore împotriva Regatului Unit* (dec.), 1999].

209. Cu toate acestea, accidentele industriale, dezastrele naturale și, în sens mai larg, deteriorarea mediului pot avea drept consecință distrugerea, degradarea sau deprecierea bunurilor. Statul poate fi responsabil pentru acestea din urmă în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, indiferent dacă aceste efecte asupra bunurilor rezultă dintr-o încălcare a obligației sale pozitive de a proteja dreptul de proprietate sau dintr-o ingerință imputabilă autorităților.

A. Răspunderea directă a statului

210. Statul poate fi responsabil în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 atunci când un bun este distrus ori deteriorat sau când acesta s-a depreciat ca urmare a unui accident ecologic sau a unei degradări a mediului imputabile unui organism, unei instituții sau unei întreprinderi de drept public.

Principiile jurisprudențiale referitoare la dreptul la respectarea bunurilor se aplică, fără nicio particularitate semnificativă, ingerințelor de acest tip în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor.

1. Distrugerea sau degradarea bunurilor - exemple

211. În cauza *Dimitar Iordanov împotriva Bulgariei*, 2018, reclamantul s-a plâns că exploatarea de către o întreprindere publică a unei mine de cărbune de suprafață, folosind în special explozivi, i-a deteriorat casa, care se afla la o distanță de 160-180 de metri față de aceasta, forțându-l să o părăsească. Curtea a constatat că, în speță, a avut loc o ingerință a statului în exercitarea dreptului de proprietate. Examinând cauza din perspectiva primei teze a art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a constatat încălcarea acestei dispoziții pe motiv că respectiva ingerință nu era legală, observând în această privință că mina era exploatată în interiorul zonei-tampon prevăzute de dreptul intern și că instanța de apel hotărâse că detonarea de explozivi efectuată atât de aproape de locuințe contravenea în mod incontestabil dreptului intern.

2. Scăderea valorii - exemple

212. Cauzele *Ouzounoglou împotriva Greciei*, 2005, pct. 28-32, și *Athanasiou și alții împotriva Greciei*, 2006, pct. 23-26, priveau construirea unor infrastructuri (una rutieră în prima cauză și una feroviară în

cea de-a doua) în apropierea domiciliului reclamanților, pe parcele expropriate ale terenurilor acestora. Reclamanții s-au plâns de refuzul de a li se oferi despăgubi, în cadrul procedurii de expropriere, pentru scăderea valorii restului proprietății lor, din cauza apropierii de infrastructura în cauză, care afecta priveliștea și îi expunea la poluare fonică și vibrații. Curtea a reținut că acest refuz a adus atingere echilibrului just dintre drepturile individuale și cerințele interesului general.

Curtea a examinat o situație comparabilă în cauza *Bistrović împotriva Croației*, 2007, pct. 42-45, referitoare la exproprierea parțială a terenului deținut de un cuplu de agricultori, cu scopul realizării unui proiect de construire a unei autostrăzi. Curtea a constatat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 din cauza neluării în considerare, în cadrul procedurii de expropriere, a scăderii considerabile a valorii părții neexpropriate a proprietății. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea a constatat, în special, că, pentru a stabili despăgubirile pentru expropriere, instanțele naționale nu au luat în considerare faptul că autostrada trecea la o distanță de doi sau trei metri de casa reclamanților și că proprietatea lor nu mai dispunea de un mediu ambiental plăcut, de o curte foarte spațioasă, de poluare fonică redusă și de o structură specifică, adaptată exploatării agricole. De asemenea, Curtea a constatat că instanțele naționale s-au bazat pe un raport de expertiză întocmit fără ca expertul să fi mers la fața locului și că nu au verificat declarațiile reclamanților conform cărora respectivul expert consultase o hartă eronată, instanțele fiind astfel în imposibilitatea de a stabili o despăgubire adecvată. Aceasta a concluzionat că, întrucât nu au stabilit toți factorii relevanți pentru calcularea despăgubirii pentru expropriere și nu au acordat despăgubiri pentru scăderea valorii restului proprietății, autoritățile naționale nu au asigurat un just echilibru între interesele aflate în joc.

Cu titlu de comparație, a se vedea cauza *Couturon împotriva Franței*, 2015, pct. 38 și 43, cu privire la neacordarea de despăgubiri pentru scăderea valorii (între 20% și 40%) unei proprietăți ca urmare a construirii unei autostrăzi pe o porțiune expropriată a acesteia. Curtea a constatat că efectele apropierii de autostradă asupra proprietății reclamantului nu erau nici pe departe similare cu cele din cauzele *Ouzounoglou* și *Athanasiou* (autostrada se afla de-a lungul proprietății reclamantului, dar la 250 de metri de locuință). Aceasta a dedus că reclamantul nu a fost nevoit să suporte o sarcină specială și exorbitantă. De asemenea, având în vedere detaliile procedurii interne, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1.

213. În cauza *Orfanos și Orfanou împotriva Greciei* (dec.), 2006 [a se vedea și *Calancea și alții împotriva Republicii Moldova* (dec.), 2018, pct. 36], Curtea nu a aplicat jurisprudența *Ouzounoglou* în cazul unei case construite după o expropriere parțială realizată în vederea construirii unei infrastructuri feroviare. Aceasta a constatat că reclamanții au ales, în deplină cunoștință de cauză, să investească în continuare în terenurile lor expropriate și că nu au fost luați prin surprindere de o măsură de expropriere care a perturbat un mediu de viață deja stabilit in situ. Curtea a dedus că aceștia nu erau îndreptățiți să susțină că statul a acționat în mod arbitrar refuzând să le acorde despăgubiri pentru deprecierea locuinței lor sau pentru neplăcerile survenite în viața lor de zi cu zi. În plus, observând că instanțele naționale le-au acordat reclamanților o despăgubire specială pentru scăderea valorii terenului lor, în plus față de despăgubirea pentru expropriere, Curtea a constatat caracterul vădit nefondat al capătului de cerere întemeiat pe art. 1 din Protocolul nr. 1.

214. În cauza *Fotopoulou împotriva Greciei*, 2004, pct. 33-38, reclamanta s-a plâns de refuzul administrației de a demola un zid construit ilegal de niște vecini lângă proprietatea sa, în pofida unei decizii definitive și executorii prin care s-a dispus această demolare. Curtea a constatat că acest refuz a avut drept consecință menținerea zidului construit ilegal. Constatând că această construcție a privat casa reclamantei de vederea la mare și a afectat caracterul tradițional al satului, reducând astfel valoarea proprietății reclamantei, Curtea a dedus că autoritățile erau responsabile pentru ingerința în exercitarea dreptului său de proprietate, care intra sub incidența primei teze de la primul paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1. În continuare, a constatat încălcarea dispoziției în cauză pe motiv că acest refuz sau această omisiune din partea administrației nu avea temei legal în dreptul intern.

215. Scăderea valorii unui bun imobil ca urmare a poluării fonice cauzate de un aeroport public poate, de asemenea, să determine angajarea răspunderii directe a statului în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1. Cu toate acestea, până în prezent, Curtea nu a constatat o încălcare a acestei dispoziții într-un

astfel de context, întrucât reclamanții nu au reușit să dovedească scăderea valorii bunurilor lor [*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, 2012, pct. 190; *Płachta și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2014].

216. De asemenea, este necesar să fie menționate cauzele *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 83, și *Vecbaštika și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2019. În prima cauză, reclamantul a susținut că măsurile puse în aplicare în cadrul unui program de reabilitare a unui iaz de decantare a reziduurilor, al unei foste mine de cupru deținută de o întreprindere publică, îl împiedicau să beneficieze pe deplin de proprietatea sa și o devalorizau. Curtea a constatat neîncălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1, pe motiv că reclamantul nu a dovedit existența vreunei consecințe asupra proprietății sale ori că aceasta se devalorizase. În cea de-a doua cauză, reclamanții au denunțat, în temeiul acestei dispoziții, scăderea valorii proprietăților lor și distrugerea proiectelor lor profesionale (în domeniul turismului rural, al creșterii animalelor, al agriculturii sau al apiculturii), ca urmare a autorizației de a înființa parcuri eoliene în apropiere. Curtea a declarat acest capăt de cerere în mod vădit nefondat, pe motiv că reclamanții nu au prezentat probe nici în ceea ce privește deprecierea proprietăților lor, nici cu privire la consecințele economice asupra activității lor profesionale.

B. Nerespectarea de către stat a obligației pozitive de protejare a bunurilor

217. Într-o cauză referitoare la un dezastru ecologic provocat de om, legat de o activitate periculoasă, Curtea a confirmat existența unor obligații pozitive de protejare a dreptului la respectarea bunurilor. Este vorba despre cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 134-135, în care o explozie, care a avut loc într-un depozit de deșeuri menajere, a provocat o alunecare de teren, care a cauzat moartea a numeroase persoane și îngroparea locuințelor situate în aval, inclusiv a celei aparținând reclamantului. Curtea a subliniat că exercitarea reală și efectivă a dreptului la respectarea bunurilor nu poate depinde exclusiv de obligația statului de a se abține de la orice ingerință; aceasta poate impune adoptarea unor măsuri pozitive de protecție, în special în cazul în care există o legătură directă între măsurile pe care un reclamant le-ar putea aștepta în mod legitim din partea autorităților și folosința efectivă a bunurilor sale.

218. Alegațiile privind neadoptarea de către stat a unor măsuri pozitive menite să protejeze proprietatea privată sunt, în principiu, examinate în lumina normei generale enunțate în prima teză de la primul paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1, care prevede dreptul la respectarea bunurilor [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 133; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 172; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 213; *Hadjiska împotriva Bulgariei* (dec.), 2012; *Vladimirov împotriva Bulgariei* (dec.), 2018, pct. 34; *Atasagün împotriva Turciei* (dec.), 2024, pct. 53].

219. În conformitate cu obligațiile pozitive prevăzute la art. 1 din Protocolul nr. 1, statul este obligat să reglementeze industria privată astfel încât să controleze poluarea sau neplăcerile cauzate de aceasta (în ceea ce privește riscurile ecologice, reglementările trebuie să includă o componentă preventivă; a se vedea infra). Răspunderea statului în temeiul acestei dispoziții poate decurge așadar din lipsa unei reglementări adecvate a industriei private. Curtea a subliniat acest lucru în special în cauza *Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010, referitoare la poluarea fonică generată de o fabrică de comprimare a plăcilor metalice.

220. În plus, în domeniul mediului, la fel ca și în alte domenii, obligațiile pozitive de protejare a dreptului la respectarea bunurilor includ obligația de a prevedea o procedură judiciară care să ofere garanțiile procedurale necesare și care să permită instanțelor naționale să soluționeze în mod eficient și echitabil orice litigiu referitor la probleme de proprietate (*Bistrović împotriva Croației*, 2007, pct. 33; *Couturon împotriva Franței*, 2015, pct. 33). Atunci când trebuie să verifice dacă este îndeplinită această condiție, Curtea efectuează o evaluare globală (*Petar Matas împotriva Croației*, 2016, pct. 44). Curtea a aplicat acest principiu în cauza *Couturon împotriva Franței*, 2015, pct. 42-43, referitoare la neacordarea unei despăgubiri pentru scăderea valorii unei proprietăți ca urmare a construirii unei autostrăzi pe o porțiune expropriată a acesteia. Aceasta a dedus că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 în special din faptul că, având în vedere desfășurarea procedurii interne referitoare la cererea de despăgubire formulată de reclamant, nu existau motive pentru care să se considere că reclamantul nu a beneficiat de o examinare echitabilă a cauzei deduse judecății.

1. Distrugerea sau degradarea bunurilor

a. Distrugerea sau degradarea bunurilor ca urmare a dezastrelor ecologice

i. Dezastre ecologice de tip industrial

221. În cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 134-136, care se înscrie în contextul unui dezastru ecologic de tip industrial, Curtea a hotărât că agenții și autoritățile statului nu au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a proteja interesele patrimoniale ale reclamantului. Aceasta a reținut că, în speță, obligația pozitivă prevăzută la art. 1 din Protocolul nr. 1 impunea autorităților naționale să ia aceleași măsuri practice de precauție pentru a preveni distrugerea locuinței reclamantului ca și cele pe care le impune obligația pozitivă care decurge din art. 2 din Convenție (a se vedea supra).

Curtea a urmat același raționament în cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei,* 2012, pct. 216, în care evacuarea masivă și bruscă a unei părți din apa dintr-un rezervor, pentru a preveni ruperea acestuia, a avut ca rezultat inundarea unui cartier rezidențial, deteriorând locuințele reclamanților.

ii. Dezastre ecologice naturale previzibile

222. Abordarea Curții este mai nuanțată atunci când prejudiciile aduse bunurilor au fost cauzate de o catastrofă naturală.

În fapt, în cauza *Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008, pct. 174-175, referitoare la o alunecare de teren care a îngropat o parte a unei aglomerări urbane și a deteriorat locuințe, Curtea a precizat că dezastrele naturale care, ca atare, sunt în afara controlului omului nu pot impune statului un angajament de o asemenea amploare. Aceasta a dedus că obligațiile pozitive ale statului în ceea ce privește protecția proprietății împotriva pericolelor meteorologice nu merg atât de departe precum cele care îi revin în domeniul activităților periculoase desfășurate de oameni. Curtea a precizat că, în acest caz, ar trebui să se facă o distincție între obligațiile pozitive în temeiul art. 2 din Convenție și cele întemeiate pe art. 1 din Protocolul nr. 1. Deși importanța fundamentală a dreptului la viață impune ca sfera obligațiilor pozitive în temeiul art. 2 din Convenție să includă și obligația autorităților de a face tot ce le stă în putere pentru a oferi asistență persoanelor afectate de dezastre pentru a proteja acest drept, obligația de a proteja dreptul la respectarea bunurilor, care nu este absolută, nu poate depăși ceea ce este rezonabil în circumstanțele cauzei; prin urmare, autoritățile dispun de o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește măsurile care trebuie luate pentru a proteja bunurile persoanelor particulare împotriva pericolelor meteorologice decât în cazul măsurilor necesare pentru protejarea vieților omenești. În plus, obligația procedurală de a efectua o anchetă independentă și de a oferi un răspuns judiciar nu are aceeași importanță în cazul distrugerii de bunuri precum în cazul pierderii de vieți omenești. Iar obligația pozitivă a statului de a proteja proprietatea privată împotriva riscurilor naturale nu poate fi interpretată în sensul că impune statului să acorde despăgubiri pentru valoarea de piață integrală a unui bun distrus.

Curtea a confirmat această distincție în decizia pronunțată în cauza *Hadjiska împotriva Bulgariei* (dec.), 2012, pct. 15-16, referitoare la inundarea casei reclamantei din cauza ieșirii din matcă a unui râu, ca urmare a unor ploi abundente. Aceasta a subliniat în special că art. 1 din Protocolul nr. 1 nu merge atât de departe încât să impună statelor contractante să ia măsuri preventive pentru a proteja bunurile private în toate situațiile și în toate zonele expuse la riscul de producere a unor inundații sau a altor dezastre naturale. Având în vedere alegerile operaționale care trebuie făcute în materie de priorități și de resurse, orice obligație care decurge din această dispoziție trebuie interpretată astfel încât să nu impună autorităților o sarcină imposibilă sau disproporționată.

În același sens, în cauza *Vladimirov împotriva Bulgariei* (dec.), 2018, pct. 35, referitoare la pagubele materiale cauzate de o alunecare de teren din cauze naturale, Curtea a adăugat că dezastrele naturale, care, prin însăși natura lor, sunt în afara controlului omului, nu necesită același grad de intervenție din partea statului ca și activitățile periculoase desfășurate de oameni și a dedus că obligațiile pozitive ale statului de a proteja proprietatea împotriva celor dintâi nu merg neapărat atât de departe precum obligațiile care intră sub incidența celor din urmă. În cauza *Atasagün împotriva Turciei* (dec.), 2024,

referitoare, de asemenea, la pagubele cauzate de o alunecare de teren, Curtea a adăugat că, în cazul dezastrelor naturale, întinderea obligației de prevenție constă, în esență, în elaborarea unui cadru legislativ și de reglementare eficient și în adoptarea de măsuri care să consolideze capacitatea statului de a face față unor astfel de fenomene naturale violente și neașteptate. Aceasta a precizat că, într-un astfel de context, prevenția include, printre altele, amenajarea teritoriului și controlul urbanizării.

b. Distrugerea sau deteriorarea bunurilor cauzate de degradarea mediului ca urmare a unor activități private

223. Se pare că nu există nicio hotărâre sau decizie cu privire la distrugerea sau deteriorarea bunurilor cauzate de degradarea mediului ca urmare a unor activități private. Pentru un exemplu de acest tip, în contextul unei ingerințe imputabile statului, a se vedea infra, *Dimitar Iordanov împotriva Bulgariei*, 2018.

2. Devalorizarea bunurilor din cauza degradării mediului înconjurător

224. Activitățile care pot cauza probleme de mediu sau perturbări grave pot afecta considerabil valoarea unui bun imobil și, prin urmare, pot echivala cu exproprierea parțială a acestuia [*Taşkin și alții împotriva Turciei* (dec.), 2004; *Cokarić și alții împotriva Croației* (dec.), 2006; *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009; *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 83; *Vecbaštika și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2019]; acestea pot chiar să îl facă imposibil de vândut [*Taşkin și alții împotriva Turciei* (dec.), 2004].

Acesta poate fi cazul unei poluări sonore considerabile [*Cokarić și alții împotriva Croației* (dec.), 2006], generată, de exemplu, de un aeroport [*Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004].

225. Totuși, până în prezent, capetele de cerere de această natură, care au fost prezentate Curții în contextul obligațiilor pozitive, au fost respinse pe motiv că reclamanții nu au făcut dovada deprecierii proprietăților lor [*Ashworth și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.), 2009; *Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010; *Marchiș și alții împotriva României* (dec.), 2011, pct. 45-46].

Art. 34 din Convenție (cereri individuale)

Art. 34 din Convenție

„Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în protocoalele sale. Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nicio măsură exercițiul eficace al acestui drept."

I. *Actio popularis* / calitatea de victimă

A. Principii generale

1. Victimă directă – problema calității procesuale a asociațiilor pentru protecția mediului

226. În cauzele referitoare la mediu, ca și în altele, pentru ca o persoană să poată susține că este victima unei încălcări a Convenției, în sensul art. 34, este necesar, în principiu, ca aceasta să fi „suferit în mod direct efectele" încălcării denunțate [a se vedea, de exemplu, *Lambert și alții împotriva Franței*

(MC), 2015, pct. 89]. Cu alte cuvinte, termenul „victimă” de la art. 34 desemnează persoana direct afectată de acțiunea sau omisiunea în cauză (*Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 26).

Criteriile pe care se întemeiază Curtea pentru a recunoaște calitatea de victimă țin seama în special de factori precum pragul minim de gravitate a prejudiciului în cauză, durata acestui prejudiciu și existența unei legături suficiente cu reclamantul sau cu reclamanții, inclusiv, în anumite cazuri, proximitatea geografică dintre locuința persoanei în cauză și dauna adusă mediului în litigiu [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 472].

227. Totuși, în conformitate cu jurisprudența generală referitoare la art. 34, rudele unei persoane decedate într-un context ecologic pot susține că sunt victime (indirecte) ale unei încălcări a art. 2 (*Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 87).

228. În cadrul verificării calității de victimă a reclamanților care denunță o încălcare a art. 8, ca urmare a unui prejudiciu cauzat mediului, Curtea ține seama de faptul că elementul crucial care permite să se stabilească dacă a fost încălcat art. 8 este existența unui efect negativ asupra vieții private sau de familie a unei persoane, și nu pur și simplu degradarea generală a mediului (*Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 80; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 101; *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 91).

În cauza *Cordella și alții împotriva Italiei,* 2019, pct. 100-109, în care mai multe persoane s-au plâns de emisiile nocive provenite de la un complex industrial de prelucrare a oțelului, situat în Taranto, Curtea a apreciat că reclamanții care nu locuiau în comunele care fuseseră clasificate, de către Consiliul de Miniștri italian, ca fiind expuse unui risc ecologic și care nu au furnizat elemente de natură să pună în discuție întinderea zonei expuse identificate nu au demonstrat că au fost afectați personal de situația denunțată și, prin urmare, nu puteau susține că erau victimele unei încălcări a art. 8. În schimb, aceasta a recunoscut calitatea de victimă a persoanelor care locuiau în aceste comune, subliniind că exista o prezumție (simplă) potrivit căreia poluarea dintr-un anumit sector este potențial periculoasă pentru sănătatea și bunăstarea persoanelor expuse la aceasta. Constatând că numeroasele rapoarte și studii științifice aflate la dosar indicau că exista o legătură de cauzalitate între activitatea acestei instalații și compromiterea situației sanitare din comunele expuse, Curtea a reținut că această poluare a avut, fără îndoială, efecte negative asupra bunăstării reclamanților care locuiau acolo.

În cauza *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 80-81 (a se vedea și *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 92-94), reclamanții s-au plâns de poluarea și neplăcerile cauzate de gestionarea deficitară a serviciilor de colectare și tratare a deșeurilor din regiunea Campania. Curtea a constatat că reclamanții au denunțat o situație care afecta întreaga populație a acestei regiuni. Cu toate acestea, constatând că respectiva comună în care locuiau reclamanții fusese afectată de această gestionare deficitară, în special de faptul că deșeurile se adunaseră pe străzi timp de mai multe luni, Curtea a hotărât că prejudiciile cauzate mediului, care au fost denunțate de reclamanți, erau de natură să afecteze în mod direct propria lor bunăstare. În cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 246-250, referitoare la poluarea cauzată de deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private din regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*”), Curtea a hotărât că persoanele care nu locuiau într-una din comunele incluse pe lista oficială a comunelor afectate nu puteau pretinde că erau victime ale pretinsei încălcări a art. 2 și 8 din Convenție.

229. Rezultă în special că o persoană juridică, fie și o asociație pentru protecția mediului, nu poate susține că este victima unei încălcări a Convenției ce rezultă din poluarea mediului sau din perturbări ale mediului ale căror efecte pot fi resimțite doar de persoane fizice. Astfel, s-a hotărât că ONG-ul *Greenpeace* nu putea susține că era victima unei încălcări a dreptului său la respectarea domiciliului său, din cauza faptului că sediul său a fost expus poluării cauzate de o oțelărie [*Asselbourg și alte 78 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999; *Aly Bernard și alte 47 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999]. A se vedea și cauza *Association des Résidents du Quartier Pont Royal (Asociația locuitorilor cartierului Pont Royal), comuna Lambersart și alții împotriva Franței* (dec.), 1992, în care Comisia a reținut că un ONG pentru protecția mediului nu putea susține că ar fi victima unei încălcări a art. 8 din cauza poluării fonice pe care ar genera-o trecerea unei linii de cale ferată de mare

viteză, precum și cauza *Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001, și cauza *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei* (dec.), 2021, pct. 38, 41 și 43, introdusă în fața Curții de către un ONG local care avea ca scop să lupte împotriva realizării unui proiect de construire a unei centrale hidroelectrice, care ar fi implicat inundarea unui oraș și a unor sate. În mod similar, Curtea a precizat că, în principiu, o asociație nu se poate baza pe considerente legate de sănătate pentru a susține o încălcare a art. 8 [*Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2009] sau a art. 2 (*Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 216). De asemenea, o asociație nu poate pretinde că este victima unei încălcări a acestor dispoziții din cauza unei pretinse nerespectări de către autorități a obligației lor de a furniza, *proprio motu*, informații privind riscurile pentru sănătate pe care le implică expunerea la o sursă de poluare (*ibidem*, pct. 217-218).

230. Un ONG nu poate pretinde nici că este victima unor măsuri care, din cauza poluării sau a efectelor nocive asupra mediului, ar aduce atingere unor drepturi recunoscute de Convenție membrilor săi [a se vedea *Besseau și alții împotriva Franței* (dec.), 2006, în ceea ce privește o asociație al cărei obiect de activitate era apărarea persoanelor care locuiau în apropierea unei cariere împotriva neplăcerilor și efectelor nocive cauzate de exploatarea acesteia, *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei* (dec.), 2021, pct. 38 și 42, în ceea ce privește un ONG local care avea ca scop să lupte împotriva realizării unui proiect de construire a unei centrale hidroelectrice, și *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 218, cu privire la asociații înființate pentru apărarea drepturilor persoanelor expuse la poluarea generată de deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri în regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*”).

În mod similar, Curtea a hotărât că ONG-ul Greenpeace nu putea pretinde că era victima unei încălcări a art. 3, interpretat separat sau coroborat cu art. 14, ca urmare a agresării mai multor membrii ai acesteia care se oferiseră voluntari să ajute la combaterea unor incendii forestiere, agresiune motivată sau influențată de afilierea lor la acest ONG (*Kreindlin și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 46-47).

231. În schimb, un ONG pentru protecția mediului, care a fost parte la o procedură internă referitoare la o problemă de mediu poate, în principiu, să susțină că este victima unei încălcări a art. 6 § 1 din Convenție, care ar fi avut loc în cadrul acestei proceduri [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 590], chiar dacă această procedură urmărea protejarea intereselor membrilor săi [*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 36; a se vedea și *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei* (dec.), pct. 40 și 43, 2021; a se compara cu hotărârea în cauza *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 114-116, în care Curtea a hotărât că o asociație pentru protecția mediului, a cărei acțiune internă a fost declarată inadmisibilă din cauza lipsei calității procesuale nu poate pretinde că este victima unei încălcări a art. 6 § 1 în ceea ce privește această procedură].

În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 593 și 623), Curtea a constatat că asociația reclamantă avea calitatea de victimă, pe baza faptului că art. 6 § 1 se aplica în privința capătului de cerere formulat de aceasta.

232. În același timp, atunci când un ONG, înființat în scopul apărării intereselor membrilor săi, exercită o cale de atac în acest scop în fața unei instanțe interne, membrii săi pot pretinde că sunt victime ale încălcărilor art. 6 § 1 care ar fi avut loc în cadrul acestei proceduri, chiar dacă nu au fost ei înșiși părți la aceasta. Curtea a hotărât astfel în cazul unei proceduri având ca obiect anularea unei decizii de construire a unui baraj, care fusese inițiată de un ONG al cărui obiect de activitate era coordonarea eforturilor membrilor săi de combatere a acestui proiect. Aceasta a apreciat că locuitorii satelor care urmau să fie inundate puteau pretinde că erau victime ale încălcărilor acestei dispoziții, reținând că, deși nu au fost părți la procedură în nume propriu, aceștia au participat la procedură prin intermediul asociației din care făceau parte și pe care o înființaseră pentru a-și apăra interesele. Cu această ocazie, Curtea a subliniat următoarele: „[...] Noțiunea de victimă, menționată la art. 34, trebuie, la fel ca și celelalte dispoziții ale Convenției, să facă obiectul unei interpretări evolutive, din perspectiva condițiilor actuale de viață. Or, în societățile contemporane, atunci când cetățenii se confruntă cu acte administrative deosebit de complexe, recurgerea la entități colective, precum asociațiile, constituie unul dintre mijloacele accesibile – uneori singurul – de care dispun pentru a asigura apărarea eficientă

a intereselor lor specifice. De altfel, calitatea asociațiilor de a acționa în justiție în apărarea intereselor membrilor lor este recunoscută de legislația din majoritatea statelor europene. Aceasta era situația și în prezenta cauză. Curtea nu poate ignora acest element atunci când interpretează noțiunea de «victimă». Orice altă abordare prea formalistă a noțiunii de victimă ar face protecția drepturilor garantate de Convenție ineficientă și iluzorie" (*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 38-39).

2. Victimă potențială: expunerea la un risc de degradare a mediului

233. Art. 34 din Convenție nu autorizează formularea de plângeri *in abstracto* privind încălcări ale Convenției. Acest lucru se aplică în special acuzațiilor de încălcare a Convenției care rezultă din prejudiciile cauzate mediului [*Caron și alții împotriva Franței* (dec.), 2010; *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 100].

234. Cu toate acestea, Curtea admite, într-o anumită măsură, noțiunea de victimă potențială. Astfel, un reclamant poate susține că este victimă, în sensul art. 34 din Convenție, dacă prezintă probe plauzibile și convingătoare privind probabilitatea apariției unei încălcări ale cărei efecte l-ar afecta personal (a se vedea *Ghidul practic cu privire la condițiile de admisibilitate*, pct. 30-31).

Curtea a aplicat aceste criterii în cauzele *Asselbourg și alte 78 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999, și *Aly Bernard și alte 47 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999, care priveau o autorizație de exploatare a unei oțelării prin folosirea de deșeuri metalice. Reclamanții s-au plâns de faptul că punerea în aplicare a acestui proiect ar avea drept consecință o degradare a mediului, ceea ce le-ar afecta calitatea vieții și i-ar priva de folosința netulburată a locuințelor acestora, astfel încât s-ar aduce atingere dreptului lor la respectarea vieții lor private și de familie. Curtea a apreciat că simpla invocare a riscurilor de poluare inerente producerii de oțel din deșeuri metalice nu era suficientă pentru a le permite reclamanților să pretindă că erau victime ale unei încălcări a Convenției. Este necesar ca acestea să poată pretinde, în mod credibil și detaliat, că, în lipsa unor precauții suficiente din partea autorităților, probabilitatea producerii unui prejudiciu este atât de ridicată încât se poate considera că echivalează cu o încălcare, cu condiția ca actul criticat să nu aibă repercusiuni prea îndepărtate. Or, Curtea a reținut că din dosar nu reieșea că respectivele condiții de exploatare stabilite de autoritățile luxemburgheze, în special normele privind emisiile de poluanți atmosferici, erau atât de neadecvate încât constituiau o încălcare gravă a principiului precauției.

Curtea s-a pronunțat în același sens în cauza *Vecbaštika și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2019, pct. 79-84, în care mai multe persoane s-au plâns, în temeiul art. 8, de faptul că statul a autorizat construirea unor parcuri eoliene în zona în care se aflau proprietățile sau reședințele lor, susținând că astfel de instalații cauzează neplăceri (zgomot, vibrații, sunete de frecvență joasă, efectul de umbrire și cel de licărire) care afectează sănătatea și bunăstarea. În primul rând, aceasta a constatat că proiectul a fost amânat și că este posibil ca, în cele din urmă, să fi fost abandonat. În continuare, aceasta a subliniat că reclamanții nu au prezentat niciun element de probă care să demonstreze, cu gradul de probabilitate necesar, că exploatarea turbinelor eoliene în apropierea proprietăților sau a locuințelor lor le-ar afecta în mod direct și grav, iar simpla menționare a anumitor efecte negative care rezultă din exploatarea turbinelor eoliene în general nu era suficientă în această privință. Curtea a dedus că nu dispunea de probe rezonabile și convingătoare privind existența, în speță, a unui risc de punere în pericol a vieții private și de familie a reclamanților.

În cauzele *Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2001, și *Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, referitoare la un proiect de construire a unei linii de cale ferată și, respectiv, un proiect de construire a unei linii electrice de foarte înaltă tensiune, Curtea nu a contestat calitatea de victimă a persoanelor care locuiau de-a lungul rutei și care au denunțat poluarea, efectele nocive și riscurile pentru sănătate, care urmau să fie generate de aceste infrastructuri.

B. Principii aplicabile în contextul schimbărilor climatice

1. Persoanele particulare

235. Pentru a putea pretinde că are calitatea de victimă, în temeiul art. 34 din Convenție, în cadrul unor capete de cerere având ca obiect un prejudiciu sau un risc de producere a unui prejudiciu, care sunt cauzate de pretinsa neîndeplinire de către stat a obligațiilor sale în materie de combatere a schimbărilor climatice, un reclamant trebuie să demonstreze că a fost afectat personal și direct de încălcările pe care le denunță. Astfel, Curtea are sarcina de a stabili următoarele elemente referitoare la situația reclamantului: a) reclamantul trebuie să fie expus în mod intens la efectele nefaste ale schimbărilor climatice: consecințele negative (sau riscurile de consecințe negative) pentru reclamant ale unei acțiuni sau inacțiuni din partea autorităților publice trebuie să prezinte un nivel și o gravitate semnificative; și b) trebuie să existe o nevoie imperioasă de a asigura protecția individuală a reclamantului, ca urmare a absenței unor măsuri rezonabile sau adecvate de reducere a prejudiciului [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 487].

Curtea a precizat că pragul care trebuie atins pentru îndeplinirea acestor criterii este deosebit de ridicat. Având în vedere excluderea *actio popularis* în temeiul Convenției, problema stabilirii dacă acest prag este atins în cazul unui anumit reclamant impune o examinare aprofundată a circumstanțelor concrete ale cauzei. În această privință, Curtea ține seama în mod corespunzător de circumstanțe precum situația existentă la nivel local și existența unor particularități și vulnerabilități individuale. Analiza Curții include, de asemenea, în mod neexhaustiv, considerații legate de: natura și obiectul capătului de cerere formulat de reclamant în temeiul Convenției, caracterul real/îndepărtat și/sau probabilitatea efectelor negative ale schimbărilor climatice în timp, impactul specific asupra vieții, sănătății sau bunăstării reclamantului, amploarea și durata efectelor nefaste, amploarea riscului (localizat sau general) și natura vulnerabilității reclamantului [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 488].

236. În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, o asociație formată din femei în vârstă, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei, precum și patru dintre membrele acestei asociații, s-au plâns, în temeiul art. 8, cu privire la caracterul insuficient al măsurilor adoptate de autoritățile elvețiene pentru a atenua efectele schimbărilor climatice. Invocând art. 6 § 1, acestea s-au plâns, de asemenea, că nu au avut acces la o instanță pentru a-l denunța.

Curtea a hotărât că reclamantele individuale nu puteau pretinde că erau victime ale pretinsei încălcări a art. 8. Aceasta a arătat că reieșea, în special din constatările Grupului interguvernamental privind schimbările climatice și ale Departamentului Federal pentru Mediu (*l'Office fédéral de l'environnement*), că, în calitate de femei în vârstă, reclamantele aparțineau unei categorii deosebit de sensibile la efectele schimbărilor climatice. Cu toate acestea, Curtea a precizat că, pentru a le recunoaște calitatea de victimă, mai era necesar să se stabilească, pentru fiecare dintre reclamante, că era îndeplinită cerința potrivit căreia consecințele negative suferite de persoana în cauză trebuie să aibă un anumit nivel și o anumită gravitate și, în special, persoana în cauză trebuie să prezinte vulnerabilități personale susceptibile să dea naștere unei nevoi imperioase de a asigura protecția sa individuală.

237. În cauza *Carême împotriva Franței* (dec.) (MC), 2024, o persoană care locuise în comuna Grande-Synthe, situată, după cum a constatat Consiliul de stat, într-o zonă de coastă care se identifica printr-un „indice foarte ridicat de expunere la riscuri climatice", în special riscuri ridicate de inundații, a denunțat, în temeiul art. 2 și 8, caracterul insuficient al măsurilor adoptate de Franța. Curtea a hotărât că reclamantul nu putea pretinde calitatea de victimă în sensul art. 34. Aceasta a precizat că nu a identificat niciun motiv pentru a se abate de la concluziile instanței naționale cu privire la caracterul ipotetic al riscului legat de schimbările climatice în privința reclamantului, întrucât nu exista niciun indiciu cu privire la reședința reclamantului în anii următori. Pe de altă parte, Curtea a constatat că reclamantul nu a demonstrat existența vreunei legături relevante cu Grande-Synthe: acesta nu mai locuia acolo, nu era nici proprietar și nici locatar al unei proprietăți situate acolo; singura legătură dintre el și această comună era faptul că fratele său locuia acolo.

2. Asociațiile: calitatea de victimă/calitatea procesuală pentru a introduce o acțiune în fața Curții

238. Principiul general conform căruia o asociație nu poate pretinde că este victima unei încălcări a Convenției ce rezultă din perturbări ale mediului ale căror efecte pot fi resimțite doar de persoane fizice (supra, pct. 229) se aplică în contextul schimbărilor climatice. Astfel, în cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 496), Curtea a subliniat că o asociație nu poate să invoce considerente de sănătate sau efecte nocive și probleme legate de schimbările climatice pe care doar persoanele fizice le pot resimți, pentru a pretinde că are calitate de victimă.

239. Totuși, în aceeași cauză, Curtea a apreciat că, având în vedere considerațiile speciale referitoare la schimbările climatice, se impunea să li se recunoască asociațiilor posibilitatea ca, în anumite condiții, să aibă calitate procesuală pentru a reprezenta în fața Curții membrii lor ale căror drepturi susțin că au fost sau vor fi afectate (ulterior, a confirmat că acest lucru era valabil doar în domeniul schimbărilor climatice; a se vedea *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 220-221).

Aceasta a precizat că, pentru a i se recunoaște calitatea procesuală de a introduce, în temeiul art. 34 din Convenție, o cerere cu privire la pretinsa încălcare de către un stat contractant a obligației sale de a lua măsuri adecvate pentru a proteja persoanele particulare împotriva efectelor nefaste ale schimbărilor climatice asupra vieții și sănătății umane, asociația în cauză trebuie: a) să fi fost legal constituită în țara în cauză sau să aibă calitate procesuală în țara respectivă, b) să fie în măsură să demonstreze că urmărește un scop specific, conform cu obiectivele sale statutare, în vederea apărării drepturilor fundamentale ale membrilor săi sau ale altor persoane afectate aflate sub jurisdicția țării în cauză, indiferent dacă aceasta se limitează sau nu la acțiuni colective pentru protecția acestor drepturi împotriva amenințărilor legate de schimbările climatice, și c) să fie în măsură să demonstreze că poate fi considerată într-adevăr ca fiind reprezentativă și abilitată să acționeze în numele membrilor săi ori al altor persoane afectate aflate sub jurisdicția țării în cauză, a căror viață, sănătate sau bunăstare, astfel cum sunt protejate de Convenție, sunt expuse unor amenințări specifice sau unor consecințe nefaste specifice legate de schimbările climatice.

În acest context, Curtea ține seama de factori precum scopul constituirii asociației, caracterul nelucrativ al activităților sale, natura și întinderea activităților sale din țara în cauză, numărul membrelor sale și reprezentativitatea sa, principiile și transparența guvernanței sale și aspectul dacă, în general, în circumstanțele specifice ale unei cauze, acordarea calității procesuale asociației servește intereselor unei bune administrări a justiției.

Având în vedere particularitățile recurgerii la o acțiune în justiție de către o asociație în acest domeniu, calitatea procesuală a unei asociații de a acționa în numele membrilor săi sau al altor persoane afectate aflate sub jurisdicția țării în cauză nu va fi supusă unei obligații distincte de a stabili că persoanele în numele cărora a fost sesizată Curtea ar fi îndeplinit ele însele condițiile de acordare a calității de victimă, care se aplică persoanelor fizice în domeniul schimbărilor climatice [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 496-502)].

În cazul unor restricții privind calitatea procesuală în fața instanțelor naționale a unei asociații care îndeplinește cerințele Convenției sus-menționate, Curtea poate, de asemenea, în interesul unei bune administrări a justiției, să țină seama dacă și în ce măsură membrii săi individuali sau alte persoane afectate au putut să aibă acces la o instanță în cadrul aceleiași proceduri interne sau al unei proceduri interne conexe [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 503)].

240. În cauza *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC) (2024, pct. 521-526), în vederea aprecierii calității de victimă a asociației reclamante în contextul art. 8, aplicând criteriile sus-menționate, Curtea a constatat următoarele: potrivit statutului său, asociația reclamantă este o asociație de drept elvețian fără scop lucrativ, care a fost înființată pentru a promova și a pune în aplicare, în numele membrelor sale, măsuri eficiente de protecție a climei; aceasta are peste 2 000 de membre, care locuiesc în Elveția și au, în medie, 73 de ani, aproximativ 650 dintre acestea având 75 de ani și mai mult; statutul său menționează că asociația este angajată în diverse acțiuni menite să reducă

emisiile de gaze cu efect de seră din Elveția și să combată efectele acestor emisii asupra încălzirii globale; asociația apără nu doar interesele membrelor sale, ci și pe cele ale populației în general și ale generațiilor viitoare, cu scopul de a asigura o protecție eficientă a climei; aceasta urmărește realizarea obiectivelor sale prin diverse inițiative, în special prin introducerea unor acțiuni în justiție referitoare la efectele schimbărilor climatice, în interesul membrelor sale. În continuare, Curtea a apreciat că acordarea calității procesuale asociației reclamante în fața Curții servea interesului unei bune administrări a justiției. În această privință, a considerat, pe de o parte, că, având în vedere numărul membrelor sale și reprezentativitatea acesteia, precum și scopul care stătea la baza constituirii sale, asociația reclamantă reprezenta un mijloc de a introduce o acțiune colectivă pentru apărarea drepturilor și intereselor unor persoane particulare împotriva amenințărilor reprezentate de schimbările climatice din statul pârât și, pe de altă parte, că reclamantele individuale nu au avut acces la o instanță în statul pârât.

Curtea a concluzionat că asociația reclamantă a fost legal constituită, că a demonstrat că urmărea un scop specific, conform cu obiectivele sale statutare, în vederea apărării drepturilor fundamentale ale membrelor sale și ale altor persoane afectate împotriva amenințărilor legate de schimbările climatice în statul pârât și că aceasta era într-adevăr reprezentativă și abilitată să acționeze în numele persoanelor care puteau susține în mod întemeiat că viața, sănătatea, bunăstarea și calitatea vieții lor, astfel cum sunt protejate de Convenție, erau expuse unor amenințări sau unor consecințe negative specifice legate de schimbările climatice. Curtea a dedus că respectivele capete de cerere formulate de asociația reclamantă în numele membrelor sale intrau sub incidența art. 8 și că, prin urmare, asociația reclamantă avea calitatea procesuală de a acționa în fața Curții și art. 8 era aplicabil plângerii sale.

II. Pierderea calității de victimă

241. Simplul fapt că nu mai există sursa de poluare sau efectele nocive asupra mediului nu este suficient pentru a înlătura calitatea de victimă a persoanelor care au fost expuse la acestea (*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 42; *Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, 2012, pct. 28).

În mod similar, faptul că un localnic se mută pentru a scăpa de poluare sau de efectele nocive asupra mediului, la care este expus, nu este suficient în sine pentru a înlătura calitatea sa de victimă (*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 42; *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 37).

242. Pentru ca o persoană să își piardă calitatea de victimă, este necesar ca autoritățile naționale să fi constatat o încălcare și ca decizia lor să constituie o reparație adecvată și suficientă pentru încălcarea respectivă (a se vedea Ghidul cu privire la admisibilitate, pct. 36-39). Astfel, calitatea de victimă a unui reclamant poate să depindă de despăgubirea care i-a fost acordată la nivel național pentru situația de care se plânge în fața Curții, precum și de recunoașterea de către autoritățile naționale, în mod explicit sau în esență, a încălcării Convenției. Curtea a reamintit acest lucru în cauza *Murillo-Saldias și alții împotriva Spaniei* (dec.) (a se vedea și *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 148-279), 2006, în care o rudă a victimelor unei alunecări de teren a denunțat o încălcare a art. 2, art. 6 § 1 și art. 13 din Convenție. A apreciat că persoana în cauză nu mai putea pretinde că era victima acestor încălcări, întrucât instanța internă i-a acordat o despăgubire rezonabilă pentru decesul rudelor sale, după ce a recunoscut responsabilitatea administrației pentru accidentul în cauză.

Cu toate acestea, trebuie precizat faptul că, în cazul unui deces cauzat de o neglijență gravă, la fel ca și în cazul unui deces rezultat în urma unor rele tratamente aplicate în mod deliberat, plata unei despăgubiri rudelor victimei nu este suficientă pentru a remedia încălcarea art. 2 sub aspect material; în plus, este necesar să fi existat o anchetă efectivă. În cauza *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 252-255, referitoare la o explozie care s-a produs într-un centru pentru delaborarea/dezmembrarea de produse militare (muniție și armament) și care a cauzat decesul mai multor persoane, Curtea a dedus că, dimpotrivă, atunci când autoritățile au efectuat o anchetă adecvată, care a permis stabilirea faptelor relevante și identificarea persoanelor responsabile și,

ulterior, pedepsirea acestora, plata unei despăgubiri adecvate și recunoașterea răspunderii statului pentru decesul rudelor reclamanților sunt suficiente, în principiu, pentru a înlătura calitatea de victimă a reclamanților.

Exemple:

În cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 42 (a se vedea și *Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei*, 2020, pct. 37), în care o persoană care locuia în apropierea unei stații de epurare a denunțat mirosurile, zgomotul și gazele poluante cauzate de aceasta, reclamanta fusese relocată pe cheltuiala municipalității, înainte de a se muta într-o casă achiziționată de familia sa, iar stația de epurare fusese închisă. Curtea a hotărât că persoana în cauză și-a păstrat calitatea de victimă, observând că nici mutarea, nici închiderea stației nu schimbau faptul că ea și membrii familiei sale au locuit ani de zile la 12 metri de o sursă de mirosuri, zgomot și gaze poluante. Aceasta a precizat că faptul că reclamanta se putea întoarce în fosta sa locuință, în urma deciziei de închidere a stației de epurare, era un element care trebuia luat în considerare pentru stabilirea prejudiciului suferit de ea, dar nu înlătura calitatea sa de victimă.

În cauza *Moe și alții împotriva Norvegiei* (dec.), 1999, reclamanții s-au plâns de neplăcerile cauzate de exploatarea unei instalații de tratare a deșeurilor, situată în apropierea locuinței lor. Curtea a observat că înalta curte norvegiană a hotărât că, înainte de sesizarea de către reclamanți a instanței interne, nivelul poluării depășea limitele legale ale noxelor acceptabile. Aceasta a dedus că înalta curte a admis, în esență, că existase o încălcare a dreptului lor la respectarea vieții private și a domiciliului și a observat că, deși reclamanții nu au obținut o reparație pecuniară, procedura a avut drept consecință modificarea activităților instalației cu scopul de a reduce noxele. În continuare, Curtea a subliniat că, potrivit constatării înaltei curți, după sesizarea instanței interne, noxele nu mai depășeau limitele legale, că reclamanții nu au prezentat în fața sa elemente de probă de natură să repună în discuție această constatare sau să demonstreze că aceasta se întemeia pe standarde incompatibile cu art. 8 și că gradul de poluare era semnificativ mai scăzut decât cel în discuție în cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, 1994. Ținând seama, de asemenea, de intervalul scurt de timp dintre momentul introducerii acțiunii în justiție a reclamanților și luarea măsurilor de reducere a inconvenientelor în cauză la un nivel conform cu limitele legale, Curtea a reținut că reclamanții obținuseră o reparație adecvată în ceea ce privește capătul de cerere formulat în temeiul art. 8 și că, prin urmare, nu se mai puteau pretinde victime în sensul art. 34.

În cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 137, în care reclamantul s-a plâns, printre altele, de faptul că bunurile sale au fost distruse într-un dezastru industrial, Guvernul a susținut că acesta nu se mai putea pretinde victimă, întrucât i s-a acordat o despăgubire substanțială pentru prejudiciul material suferit și a putut achiziționa o locuință socială la un preț modic. Curtea a respins acest argument, considerând că termenii avantajoși ai vânzării acestei locuințe, chiar presupunând că aceștia ar fi putut compensa într-o anumită măsură efectul omisiunilor constatate în speță în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, nu puteau fi totuși considerați ca reprezentând o despăgubire reală pentru prejudiciul suferit de reclamant, astfel încât, oricare ar fi fost avantajele acordate, ele nu puteau determina pierderea calității sale de „victimă”, cu atât mai mult cu cât, din lectura documentelor de vânzare-cumpărare aflate la dosar, nu reieșea recunoașterea de către autorități a existenței unei încălcări a dreptului acestuia la respectarea bunurilor sale. În plus, aceasta a subliniat că despăgubirea menționată de Guvern nu a fost plătită, în pofida faptului că a fost dispusă printr-o hotărâre definitivă.

În cauza *Lediaieva și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 106, în care mai multe persoane care locuiau în apropierea unei oțelării se plângeau de poluarea la care erau expuse, la doi ani de la începutul perioadei examinate de Curte, una dintre reclamante a fost relocată de autorități în afara zonei de protecție sanitară a oțelăriei. Totuși, Curtea a reținut că persoana în cauză și-a păstrat calitatea de victimă, întrucât, deși relocarea sa a putut soluționa problema expunerii sale la poluarea cauzată de oțelărie, aceasta nu a remediat pretinsa încălcare a drepturilor sale în perioada anterioară, iar autoritățile nu au recunoscut încălcarea drepturilor sale prevăzute de Convenție, nici măcar în esență.

În cauza *Koliadenko și alții împotriva Rusiei,* 2012, pct. 208-210, referitoare la o inundație cauzată de o evacuare masivă și bruscă a unei părți din apa dintr-un rezervor, pentru a preveni revărsarea apei din

acesta, reclamanții au primit despăgubiri extrajudiciare. Constatând totuși că nu exista niciun indiciu care să sugereze că autoritățile au recunoscut încălcarea art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, ca urmare a prejudiciului cauzat locuințelor reclamanților, Curtea a apreciat că aceștia și-au păstrat calitatea de victimă.

În cauza *M. Özel și alții împotriva Turciei,* 2015, pct. 157-158, referitoare la decesul rudelor reclamanților, în urma prăbușirii unor clădiri în timpul unui cutremur, Curtea a reținut că condamnarea penală a dezvoltatorilor imobiliari responsabili nu era suficientă pentru a determina pierderea calității de victimă a reclamantului, „având în vedere natura cerințelor procedurale de la art. 2 și faptul că această condamnare nu poate fi considerată în niciun caz drept o reparație".

În cauza *Otgon împotriva Republicii Moldova*, 2016, pct. 16-20, în care o persoană a denunțat o încălcare a art. 8, ca urmare a faptului că s-a îmbolnăvit de dizenterie în urma consumului de apă de la robinet distribuită de un operator public, Curtea a hotărât că persoana în cauză și-a păstrat calitatea de victimă, deși instanța internă recunoscuse în esență această încălcare, pe motiv că suma acordată de aceasta cu titlu de despăgubire era „considerabil inferioară" față de suma minimă acordată, în general, de Curte în hotărârile prin care a constatat o încălcare a art. 8 în privința Republicii Moldova.

În cauza *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 248-279, o explozie, care s-a produs în 2008 într-un centru pentru delaborarea/dezmembrarea de produse militare (muniție și armament), a cauzat moartea a 26 de persoane și a rănit peste 300. Părinții unui copil decedat în urma acestui dezastru, precum și o victimă supraviețuitoare, au introdus o cerere de reparație în fața instanței administrative, care a recunoscut în esență că statul era responsabil pentru decesul copilului reclamanților și pentru punerea în pericol a vieții victimei supraviețuitoare și le-a acordat acestora o despăgubire al cărei cuantum era comparabil cu sumele acordate de Curte în cauze similare. După ce a constatat, de asemenea, că ancheta a fost adecvată, Curtea a hotărât că, în consecință, acestea și-au pierdut calitatea de victimă.

În cauza *Besseau împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 12-17, o persoană care locuia în vecinătatea unei cariere de suprafață pentru exploatarea microgranitului s-a plâns, în temeiul art. 8 din Convenție și al art. 1 din Protocolul nr. 1, cu privire la neplăcerile cauzate de zgomotul, vibrațiile și praful generate prin exploatarea carierei în cauză. În cadrul unui alte proceduri decât cea la finalul căreia Curtea a fost sesizată de reclamant, instanța civilă a constatat că reclamantul și soția sa sufereau din cauza unor tulburări de vecinătate excesive, ca urmare a faptului că vibrațiile respective au cauzat fisuri la nivelul structurii locuinței lor, și a obligat operatorul carierei să le plătească o despăgubire pentru prejudiciul material suferit și pentru atingerea adusă dreptului lor de a se bucura de domiciliul lor. În schimb, aceasta a respins cererile reclamanților în măsura în care acestea se refereau la alte pretinse tulburări de vecinătate. Curtea a subliniat că reclamantul nu a oferit explicații, în fața sa, cu privire la gradul tulburărilor suferite de acesta personal și la consecințele acestor tulburări asupra calității vieții sale și asupra posibilității sale de a se bucura de domiciliul său și că acesta nu a prezentat niciun element de probă referitor la pierderea valorii de piață a locuinței sale din cauza faptului că locuința lui se afla în vecinătatea carierei. Având în vedere caracterul general al argumentelor sale și lipsa oricărui element de natură să individualizeze pretinsele încălcări ale Convenției, Curtea a considerat că, în circumstanțele cauzei, stabilirea de către instanța judecătorească a existenței unor tulburări de vecinătate excesive, care au cauzat un prejudiciu material persoanelor în cauză și le-a privat de dreptul de a se bucura de domiciliul lor, trebuia să fie considerată ca fiind o recunoaștere, în esență, a unei încălcări a dispozițiilor invocate. Curtea a hotărât, de asemenea, că sumele acordate constituiau o reparație adecvată și suficientă și a concluzionat că reclamantul nu putea pretinde calitatea de victimă în sensul art. 34.

Art. 35 (cerințe de admisibilitate)

Art. 35 din Convenție

„1. Curtea nu poate fi sesizată decât după epuizarea căilor de recurs interne, așa cum se înțelege din principiile de drept internațional general recunoscute, și într-un termen de 4 luni, începând cu data deciziei interne definitive.

2. Curtea nu reține nicio cerere individuală introdusă în aplicarea art. 34, dacă:

a) ea este anonimă; sau

b) ea este în mod esențial aceeași cu o cerere examinată anterior de către Curte sau deja supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare și dacă ea nu conține fapte noi.

3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în temeiul art. 34, atunci când apreciază că:

a) cererea este incompatibilă cu prevederile Convenției sau ale protocoalelor sale, este în mod vădit neîntemeiată ori abuzivă; sau

b) reclamantul nu a suferit niciun prejudiciu important, cu excepția cazului în care respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin protocoalele sale impune examinarea pe fond a cererii și cu condiția de a nu respinge pentru acest motiv nicio cauză care nu a fost examinată corespunzător de o instanță națională.

4. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă în aplicarea prezentului articol. Ea poate proceda astfel în orice stadiu al procedurii.”

A. Epuizarea căilor de atac interne

243. În cazul în care, în special în contextul litigiilor în materie de mediu, procedura internă a fost introdusă de o asociație, faptul că o persoană care se prezintă în fața Curții în calitate de reclamant nu a participat personal la această procedură nu înseamnă în mod necesar că nu au fost epuizate în mod corespunzător căile de atac interne în ceea ce o privește. În ceea ce privește cerința epuizării căilor de atac interne, ceea ce contează este ca acel capăt de cerere sau acele capete de cerere pe care reclamantul intenționează să le formuleze în fața Curții și care sunt întemeiate pe o încălcare a Convenției în privința reclamantului să fi fost prezentate în prealabil în fața instanțelor naționale. În această privință, Curtea a subliniat că este necesar să țină seama de realitatea societății civile actuale, în care asociațiile joacă un rol important, în special în domeniul protecției mediului; acest rol include apărarea, în fața autorităților și a instanțelor naționale, nu doar a cauzelor de interes general/public, ci și a intereselor și drepturilor individuale/specifice ale persoanelor care sunt membre ale acestor asociații. Aceasta a observat că, în special în domeniul mediului, în care oamenii se pot confrunta cu probleme/problematici complexe, cărora nu le pot face față singuri, recurgerea la structuri colective precum asociațiile este uneori singurul mijloc de care dispun pentru a-și apăra cauzele în mod eficient [*Thibaut împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 26-31].

244. În cauza *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 107, referitoare la criza gestionării deșeurilor din regiunea Campania, reclamanții au denunțat, în temeiul art. 8, deficiențe care au persistat timp de mai mulți ani, în ceea ce privește furnizarea serviciilor de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor, precum și poluarea cauzată de un depozit de deșeuri. Curtea a respins obiecția Guvernului potrivit căreia reclamanții nu au epuizat căile de atac interne, în special din cauza faptului că aceștia nu au introdus o acțiune în despăgubiri, observând în special că, deși, teoretic, acțiunea în cauză ar fi putut avea ca rezultat despăgubirea persoanelor respective, aceasta nu ar fi putut avea ca rezultat îndepărtarea deșeurilor de pe drumurile publice sau remedierea depozitului de deșeuri și, prin urmare, ar fi permis doar o reparare parțială a „daunelor cauzate mediului”, de care s-au plâns reclamanții.

În cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 273, referitoare la poluarea cauzată de deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private din regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*"), Curtea s-a pronunțat în același sens, hotărând că o acțiune având ca obiect obținerea unei reparații financiare nu era adecvată în ceea ce privește capetele de cerere întemeiate pe art. 2 și 8, referitoare la persistența unor surse difuze de poluare și la persistența lipsei de acțiune din partea statului în ceea ce privește luarea unor măsuri care nu doar să prevină această poluare, ci și să atenueze consecințele acesteia, cum ar fi decontaminarea zonelor poluate și îndepărtarea deșeurilor din zonele respective.

B. Termenul de patru luni - situație continuă de poluare

245. Poluarea persistentă a mediului poate constitui o „situație continuă". În consecință, în cazul în care nu există o cale de atac internă care să îndeplinească cerințele art. 35 § 1, momentul de la care începe să curgă termenul de patru luni[1] impus pentru introducerea unei acțiuni în fața Curții în temeiul Convenției este amânat până la data la care situația în cauză a încetat (*Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 131-132; *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 282-296). Așadar, este posibil ca acest termen să înceapă să curgă abia din momentul în care a încetat poluarea denunțată în temeiul Convenției.

C. *Ratione personae* – participarea unor întreprinderi care intră sub incidența legislației altor state membre la prejudiciile cauzate mediului

246. În cauza *Zeynep Ahunbay și alții împotriva Turciei, Austriei și Germaniei* (dec.), 2016, opozanții proiectului de construire a barajului Ilısu, a cărui realizare urma să cauzeze scufundarea sitului arheologic și cultural Hasankeyf din Turcia, au depus o cerere întemeiată în special pe o încălcare a art. 8 și 10, în care denunțau îndeosebi efectele negative pe care le-ar avea această infrastructură asupra mediului și distrugerea unor elemente de patrimoniu cultural. Curtea a observat că societățile de drept german și austriac făceau parte din consorțiul însărcinat cu realizarea proiectului. Cu toate acestea, Curtea a constatat că toate măsurile în cauză fuseseră luate de autoritățile turce și că, până atunci, toate procedurile judiciare se desfășuraseră sub jurisdicția Turciei, ale cărei instanțe aveau competența exclusivă de a soluționa problemele ridicate de reclamanți. Făcând trimitere la jurisprudența sa referitoare la jurisdicția teritorială și extrateritorială a statelor contractante, Curtea a constatat inadmisibilitatea *ratione personae* a cererii, în măsura în care aceasta era îndreptată împotriva Austriei și a Germaniei.

D. Ratione materiae – niciun drept individual universal la protejarea unui anumit patrimoniu cultural

247. În cauza *Zeynep Ahunbay și alții împotriva Turciei, Austriei și Germaniei* (dec.), 2019, pct. 21-26, Curtea a fost în măsură să considere, în lumina instrumentelor internaționale și a numitorilor comuni din normele de drept internațional, că există o viziune comună la nivel european și internațional cu privire la necesitatea de a proteja dreptul de acces la patrimoniul cultural. Cu toate acestea, a constatat că viziunea privește, în general, dreptul minorităților de a se bucura în mod liber de propria lor cultură și dreptul popoarelor indigene de a-și conserva, controla și proteja patrimoniul cultural. În continuare, Curtea a constatat că, până în prezent, nu exista niciun consens european, nici măcar o tendință în rândul statelor membre ale Consiliului Europei, care ar fi permis ca, din dispozițiile Convenției, să se deducă un drept individual universal la protejarea unui anumit patrimoniu cultural. Prin urmare, aceasta a declarat cererea incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

[1] Ca urmare a intrării în vigoare, la 1 august 2021, a Protocolului nr. 15 la Convenție, la 1 februarie 2022, termenul pentru introducerea unei cereri în fața Curții a fost redus de la șase la patru luni.

E. Cerere abuzivă

248. O cerere motivată de intenții legate de publicitate sau propagandă nu este, doar pentru acest motiv, abuzivă în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție (pentru un exemplu de cerere depusă în contextul activismului de mediu, a se vedea *Friedrich și alții împotriva Poloniei*, 2024).

F. Absența unui prejudiciu important – pragul minim de gravitate a pretinsei încălcări și impactul situației denunțate asupra mediului și a sănătății

249. În cauza *Cordella și alții împotriva Italiei*, 2019, pct. 133-139, în care mai mulți localnici au denunțat faptul că statul nu a luat măsuri pentru protejarea sănătății lor și a mediului împotriva emisiilor nocive provenite de la un complex siderurgic, Guvernul a reproșat reclamanților faptul că s-au limitat să facă referire, în termeni generali, la poluare și la impactul acesteia asupra sănătății lor, fără să furnizeze niciun element de fapt în susținerea tezei lor. În opinia sa, acest lucru nu era suficient pentru ca pretinsul prejudiciu să fie calificat drept important, în sensul art. 35 § 3 lit. b). Curtea a reamintit că, în sensul acestei dispoziții, era necesar să se verifice dacă pretinsa încălcare atingea pragul minim de gravitate și, în acest scop, să se țină seama în special de următoarele elemente: natura dreptului prezumtiv încălcat, gravitatea impactului pretinsei încălcări asupra exercitării unui drept și/sau eventualele consecințe ale încălcării asupra situației personale a reclamantului. Aceasta a hotărât că, având în vedere natura capetelor de cerere formulate – întemeiate pe art. 8, considerat separat și coroborat cu art. 13 – și numeroasele rapoarte științifice care atestau impactul poluării generate de complexul siderurgic asupra mediului și a sănătății umane, nu era îndeplinită condiția absenței unui prejudiciu important. Prin urmare, a respins excepția Guvernului.

Art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor)

Art. 46 din Convenție

„1. Înaltele părți contractante se obligă să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții, pronunțate în cauzele în care sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții se transmite Comitetului Miniștrilor care supraveghează executarea acesteia.

3. În cazul în care Comitetul Miniștrilor consideră că supravegherea executării unei hotărâri definitive este împiedicată de o dificultate de interpretare a acestei hotărâri, el poate sesiza Curtea pentru a se pronunța asupra acestei probleme de interpretare. Decizia cu privire la sesizarea Curții se ia prin vot cu o majoritate de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului Miniștrilor.

4. În cazul în care Comitetul Miniștrilor consideră că o înaltă parte contractantă refuză să se conformeze unei hotărâri definitive pronunțate într-un litigiu în care este parte, acesta poate, după ce a pus în întârziere înalta parte contractantă, să sesizeze Curtea cu privire la problema respectării de către aceasta a obligației prevăzute la alin. 1, printr-o decizie luată cu votul majorității de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului Miniștrilor.

5. Dacă Curtea constată o încălcare a prevederilor alin. 1, trimite cauza Comitetului Miniștrilor pentru ca acesta să examineze măsurile care se impun. Dacă Curtea constată că nu s-a produs o încălcare a prevederilor alin. 1, va transmite cauza Comitetului Miniștrilor, care va decide încetarea supravegherii executării.”

250. În cauza *Cordella și alții împotriva Italiei* 2019, pct. 179-182 (a se vedea, a contrario, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele*, 2024, pct. 655-657), în care a constatat, printre altele, o încălcare

a art. 8 din Convenție, ca urmare a expunerii reclamanților la poluarea semnificativă generată de un complex siderurgic, Curtea a decis să nu pună în aplicare procedura hotărârii-pilot. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că lucrările de salubrizare a uzinei și a zonei afectate de poluarea mediului aveau o importanță primordială și urgentă în contextul executării hotărârii. Aceasta a adăugat că planul pentru protecția mediului, care conținea precizări privind măsurile și acțiunile necesare pentru a asigura protecția mediului și a sănătății populației și care fusese aprobat în 2014 de autoritățile naționale, dar a cărui punere în aplicare fusese amânată pentru 2023, trebuia pus în aplicare cât mai repede posibil.

251. În cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, 2025, pct. 487-503, Curtea a constatat încălcarea art. 2 pentru motivul că statul italian nu și-a îndeplinit obligația de a răspunde cu promptitudine fenomenului de poluare sistematică, generalizată și răspândită pe scară largă, care a persistat timp de zece ani în regiunea Campania („*Terra dei Fuochi*") și care a fost cauzată de deversarea, depozitarea și incinerarea ilegale de deșeuri pe terenuri private, adesea de către grupuri infracționale organizate. Din perspectiva art. 46, Curtea a hotărât că era necesar ca Italia să elaboreze o strategie cuprinzătoare pentru remedierea situației, să instituie un mecanism independent de monitorizare și să creeze o platformă de informare publică. Curtea i-a acordat un termen de doi ani pentru îndeplinirea acestor obligații, hotărând ca, pentru această perioadă, să amâne examinarea celor 36 de cereri pendinte legate de această problemă, introduse de aproximativ 4 700 de reclamanți.

Hotărâri în care se menționează un drept individual la mediu:

- *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 107, și *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 110: „dreptul de a se bucura de un mediu sănătos și protejat";
- *Băcilă împotriva României*, 2010, pct. 71: „dreptul [...] de a beneficia de un mediu echilibrat și care să nu [...] afecteze sănătatea".

Hotărâri și decizii în care se menționează principiul precauției:

- în contextul art. 6: *Folkman și alții împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006;
- în contextul art. 8: *Asselbourg și alte 78 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999; *Aly Bernard și alte 47 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului* (dec.), 1999; *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 120.

Hotărâri și decizii ale căror motivări fac trimitere la Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu:

- *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței* (dec.), 2006;
- *Tătar împotriva României*, 2009, pct. 118;
- *Grimkovskaia împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 69 și 72;
- *Di Sarno și alții împotriva Italiei*, 2012, pct. 107;
- *Locascia și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 125;
- *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției* (MC), 2024, pct. 490-492, 501, 539, 609

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curtea Europeană, precum și, după caz, la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (<*http://hudoc.echr.coe.int*>), care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți.

—A—

A.S.P.A.S. și Lasgrezas împotriva Franței, nr. 29953/08, 22 septembrie 2011
Aktürk și alții împotriva Turciei, nr. 16757/21, 13 iunie 2023
Alatulkkila și alții împotriva Finlandei, nr. 33538/96, 28 iulie 2005
Almeida Azevedo împotriva Portugaliei, nr. 43924/02, 23 ianuarie 2007
Aly Bernard și alte 47 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului (dec.), nr. 29197/95, 29 iunie 1999
Animal Defenders International împotriva Regatului Unit (MC), nr. 48876/08, CEDO 2013 (extrase)
Anonymos Touristiki Etairia Xenodocheia Kritis împotriva Greciei, nr. 35332/05, 21 februarie 2008
Ansay și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 49908/99, 2 martie 2006
Apanasewicz împotriva Poloniei, nr. 6854/07, 3 mai 2011
Aparicio Benito împotriva Spaniei (dec.), nr. 36150/03, 13 noiembrie 2006
Artun și Güvener împotriva Turciei, nr. 75510/01, 26 iunie 2007
Ashworth și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 39561/98, 20 ianuarie 2004
Asselbourg și alte 78 de persoane fizice, precum și asociația Greenpeace-Luxembourg, împotriva Luxemburgului (dec.), nr. 29121/95, 29 iunie 1999
Asociația Burestop 55 și altele împotriva Franței, nr. 56176/18 și alte 5, 1 iulie 2021
Asociațiile de coproprietate forestieră Porceni Pleșa și Piciorul Bătrân Banciu împotriva României, nr. 46201/16, 28 noiembrie 2023
Association des Résidents du Quartier Pont Royal (Asociația locuitorilor cartierului Pont Royal), comuna Lambersart și alții împotriva Franței (dec.), nr. 18523/91, 8 decembrie 1992
Asociația Greenpeace France împotriva Franței (dec.), nr 55243/10, 13 decembrie 2011
Atasagün împotriva Turciei (dec.), nr. 24621/21, 9 ianuarie 2024
Athanasiou și alții împotriva Greciei, nr. 2531/02, 9 februarie 2006
Athanassoglou și alții împotriva Elveției (MC), nr. 27644/95, CEDO 2000-IV
Aviz consultativ privind diferența de tratament dintre asociațiile de proprietari „a căror existență era recunoscută la data creării unei asociații comunale de vânătoare autorizate” (association communale de chasse agrée) și asociațiile de proprietari create ulterior acestei date (MC), cererea nr. P16-2021-002, Consiliul de stat al Franței (Conseil d’État), pct. 80, 13 iulie 2022

—B—

Băcilă împotriva României, nr. 19234/04, 30 martie 2010
Bahia Nova S.A. Împotriva Spaniei (dec.), nr. 50924/99, 12 decembrie 2000
Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției, 26 august 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Barcza și alții împotriva Ungariei, nr. 50811/10, 11 octombrie 2016
Baudinière și Vauzelle împotriva Franței (dec.), nr. 25708,03 și 25719/03, 6 decembrie 2007
Beinarovič și alții împotriva Lituaniei, nr. 7052/10 și alte 2 cereri, 12 iunie 2018
Bērziņš și alții împotriva Letoniei, nr. 73105/12, 21 septembrie 20210
Besseau și alții împotriva Franței (dec.), nr. 58432/00, 7 februarie 2006
Besseau împotriva Franței (dec.), nr. 22622/22, 14 decembrie 2023
Bil İnşaat Taahhüt Ticaret Limited Şirketi împotriva Turciei, nr. 29825/03, 1 octombrie 2013
Bistrović împotriva Croației, nr. 25774/05, 31 mai 2007
Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei (MC), nr. 21980/93, CEDO 1999-III
Bogai și alții împotriva Ucrainei, nr. 38283/18, 3 aprilie 2025
Barbotin împotriva Franței, nr. 41248/06, 26 iunie 2013
Bölükbaş și alții împotriva Turciei, nr. 29799/02, 9 februarie 2010
Budaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 15339/02 și alte 4 cereri, CEDO 2008 (extrase)
Botti împotriva Italiei (dec.), nr. 77360/01, 2 decembrie 2004
Bor împotriva Ungariei, nr. 50474/08, 18 iunie 2013
Borysiewicz împotriva Poloniei, nr. 71146/01, 1 iulie 2008
Brânduşe împotriva României, nr. 6586/03, 7 aprilie 2009
Brian și alții împotriva Rusiei, nr. 22515/14, 27 iunie 2023
Brincat și alții împotriva Maltei, nr. 60908/11 și alte 4, 24 iulie 2014
Buckley împotriva Regatului Unit, 25 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Bumbeș împotriva României, nr. 18079/15, 3 mai 2022
Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei, nr. 25680/05, 19 iunie 2018
Büttner și Krebs împotriva Germaniei (dec.), nr. 27547/18, 4 iunie 2024

—C—

Calancea și alții împotriva Republicii Moldova (dec.), nr. 23225/05, 6 februarie 2018
Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei, nr. 51567/14 și alte 3 cereri, 30 ianuarie 2025
Cangı împotriva Turciei, nr. 24973/15, 29 ianuarie 2019
Cangı și alții împotriva Turciei, nr. 48173/18, 14 noiembrie 2023
Carême împotriva Franței (dec.) (MC), nr. 7189/21, 9 aprilie 2024
Caron și alții împotriva Franței (dec.), nr. 48629/08, 29 iunie 2010
Chabauty împotriva Franței (MC), nr. 57412/08, 4 octombrie 2012
Chagnon și Fournier împotriva Franței, nr. 44174/06 și 44190/06, 15 iulie 2010
Chapman împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27238/95, CEDO 2001-I
Chassagnou și alții împotriva Franței (MC), nr. 25088/94 și alte 2 cereri, CEDO 1999-III
Cernega și alții împotriva Ucrainei, nr. 74768/10, 18 iunie 2019
Çiçek și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 44837/07, 4 februarie 2020
Cin și alții împotriva Turciei, nr. 305/03, 10 noiembrie 2009
Çöçelli și alții împotriva Turciei, nr. 81415/12, 11 octombrie 2022
Cokarić și alții împotriva Croației (dec.) nr. 33212/02, 19 ianuarie 2006
Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței (dec.), nr. 75218/01, 28 martie 2006
Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox împotriva Franței, nr. 75218/01, 12 iunie 2007
Consorts Richet și Le Ber împotriva Franței, nr. 18990/07 și 23905/07, 18 noiembrie 2010
Cordella și alții împotriva Italiei, nr. 54414/13 și 54264/15, 24 ianuarie 2019
Costel Popa împotriva României, nr. 47558/10, 26 aprilie 2016
Couturon împotriva Franței, nr. 24756/10, 25 iunie 2015
Crash 2000 OOD și alții împotriva Bulgariei (dec.), nr. 49893/07, 17 decembrie 2013

Cuenca Zarzoso împotriva Spaniei, nr. 23383/12, 16 ianuarie 2018

—D—

Deés împotriva Ungariei, nr. 2345/06, 9 noiembrie 2010
De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței, 16 decembrie 1992, seria A nr. 253-B
Depalle împotriva Franței (MC), nr. 34044/02, CEDO 2010
Desjardin împotriva Franței, nr. 22567/03, 22 noiembrie 2007
De Mortemart împotriva Franței (dec.), nr. 67386/13, 23 mai 2017
Dimitar Iordanov împotriva Bulgariei, nr. 3401/09, 6 septembrie 2018
Dimopulos împotriva Turciei, nr. 37766/05, 2 aprilie 2019
Di Sarno și alții împotriva Italiei, nr. 30765/08, 10 ianuarie 2012
Drieman și alții împotriva Norvegiei (dec.), nr. 33678/96, 4 mai 2000
Duarte Agostinho și alții împotriva Portugaliei și a altor 32 de state (dec.) (MC), nr. 39371/20, 9 aprilie 2024
Dubețka și alții împotriva Ucrainei, nr. 30499/03, 10 februarie 2011
Durdaj și alții împotriva Albaniei, nr. 63543/09 și alte 3 cereri, 7 noiembrie 2023
Dzemiuk împotriva Ucrainei, nr. 42488/02, 4 septembrie 2014

—E—

Ecodefence și alții împotriva Rusiei, nr. 9988/13 și alte 60 de cereri, 14 iunie 2022
Efgan Çetin și alții împotriva Turciei, nr. 14684/18, 3 octombrie 2023
Ehrmann și SCI VHI împotriva Franței (dec.), nr. 2777/10, 7 iunie 2011
Ekholm împotriva Finlandei, nr. 68050/01, 24 iulie 2007
Elefteriadis împotriva României, nr. 38427/05, 25 ianuarie 2011
Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei, nr. 42749/19, 21 noiembrie 2023
European Air Transport Leipzig GmbH împotriva Belgiei, nr. 1269/13 și alte 4 cereri, 11 iulie 2023
Evgheni Dmitriev împotriva Rusiei, nr. 17840/06, 1 decembrie 2020
Executief van de Moslims van België și alții împotriva Belgiei, nr. 16760/22 și alte 10 cereri, 13 februarie 2024

—F—

Fadeieva împotriva Rusiei (dec.), nr. 55723/00, 16 octombrie 2003
Fadeieva împotriva Rusiei, nr. 55723/00, CEDO 2005-IV
Fägerskiöld împotriva Suediei (dec.), nr. 37664/04, 26 februarie 2008
Fieroiu și alții împotriva României (dec.), nr. 65175/10, 23 mai 2017
Flamenbaum și alții împotriva Franței, nr. 3675/04 și 23264/04, 13 decembrie 2012
Florea împotriva României, nr. 37186/03, 14 septembrie 2010
Folkman și alții împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 23673/03, 10 iulie 2006
Fotopoulou împotriva Greciei, nr. 66725/01, 18 noiembrie 2004
Frankowski și alții împotriva Poloniei (dec.), nr. 25002/09, 20 septembrie 2011
Fredin împotriva Suediei (nr. 1), 18 februarie 1991, seria A nr. 192
Friedrich și alții împotriva Poloniei, nr. 25344/20 și alte 17, 20 iunie 2024
Friend și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 16072/06 și 27809/08, 24 noiembrie 2009
Furlepa împotriva Poloniei (dec.), nr. 62101/00, 18 martie 2008

—G—

G.I.E.M. S.R.L. și alții împotriva Italiei (MC), nr. 1828/06 și alte 2 cereri, 28 iunie 2018
Gaida împotriva Germaniei (dec.), nr. 32015/02, 3 iulie 2007
Galev și alții împotriva Bulgariei (dec.), nr. 18324/04, 29 septembrie 2009
Galtieri împotriva Italiei (dec.), nr. 72864/01, 24 ianuarie 2006
Gavrilova și alții împotriva Rusiei, nr. 2625/17, 16 martie 2021
Geffre împotriva Franței (dec.), nr. 51307/99, CEDO 2003-I (extrase)

Genç și Demirgan împotriva Turciei, nr. 34327/06 și 45165/06, 10 octombrie 2017
Giacomelli împotriva Italiei, nr. 59909/00, CEDO 2006-XI
Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei, nr. 62543/00, CEDO 2004-III
Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 18215/06, 12 mai 2009
Grimkovskaia împotriva Ucrainei, nr. 38182/03, 21 iulie 2011
Gronuś împotriva Poloniei (dec.), nr. 29695/96, 2 decembrie 1999
Guerra și alții împotriva Italiei, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Guseva împotriva Bulgariei, nr. 6987/07, 17 februarie 2015

—H—

Hadjiska împotriva Bulgariei (dec.), nr. 20701/09, 15 mai 2012
Hamer împotriva Belgiei, nr. 21861/03, CEDO 2007-V (extrase)
Hardy și Maile împotriva Regatului Unit, nr. 31965/07, 14 februarie 2012
Hashman și Harrup împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25594/94, CEDO 1999-VIII
Hatton și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 36022/97, CEDO 2003-VIII
Herrmann împotriva Germaniei (MC), nr. 9300/07, 26 iunie 2012
Howald Moor și alții împotriva Elveției, nr. 52067/10 și 41072/11, 11 martie 2014

—I—

Iera Moni Profitou Iliou Thiras împotriva Greciei, nr. 32259/02, 22 decembrie 2005
Istanbullu și Ayden împotriva Turciei (dec.), nr. 20793/07 și 29240/07, 29 septembrie 2015
Ivan Atanasov împotriva Bulgariei, nr. 12853/03, 2 decembrie 2010
Ivanova și Cerkezov împotriva Bulgariei, nr. 46577/15, 21 aprilie 2016

—J—

Jugheli și alții împotriva Georgiei, nr. 38342/05, 13 iulie 2017

—K—

Kaminskas împotriva Lituaniei, nr. 44817/18, 4 august 2020
Kapsalis și altul împotriva Greciei (dec.), nr. 20937/03, 23 septembrie 2004
Karin Andersson și alții împotriva Suediei, nr. 29878/09, 25 septembrie 2014
Keçeli și Başpınar împotriva Turciei, nr. 21426/03, 26 ianuarie 2010
Kılıçdaroğlu împotriva Turciei, nr. 16558/18, 27 octombrie 2020
Kök și alții împotriva Turciei, nr. 20868/04, 24 noiembrie 2009
Kapa și alții împotriva Poloniei, nr. 75031/13 și alte 3 cereri, 14 octombrie 2021
Köktepe împotriva Turciei, nr. 35785/03, 22 iulie 2008
Koliadenko și alții împotriva Rusiei, nr. 17423/05 și alte 5 cereri, 28 februarie 2012
Kožul și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 38695/13, 22 octombrie 2019
Kotov și alții împotriva Rusiei, nr. 6142/18 și alte 13, 11 octombrie 2022
Kreindlin și alții împotriva Rusiei, nr. 33470/18, 31 ianuarie 2023
Kristiana Ltd. împotriva Lituaniei, nr. 36184/13, 6 februarie 2018
Kurşun împotriva Turciei, nr. 22677/10, 30 octombrie 2018
Kyrtatos împotriva Greciei, nr. 41666/98, CEDO 2003-VI (extrase)
Kyrtatou și Kyrtatos împotriva Greciei (dec.), nr. 41666/98, 13 septembrie 2001

—L—

L.C.B. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23413/94, 9 iunie 1998
Lam și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 41671/98, 5 iulie 2001
Lambert și alții împotriva Franței (MC), nr. 46043/14, CEDO 2015
Laterza și D'Errico împotriva Italiei, nr. 30336/22, 27 martie 2025
Lazaridi împotriva Greciei, nr. 31282/04, 13 iulie 2006
Lediaieva și alții împotriva Rusiei (dec.), nr. 53157/99 și alte 3 cereri, 16 septembrie 2004

Lediaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 53157/99 și alte 3, 26 octombrie 2006
Lemke împotriva Turciei, nr. 17381/02, 5 iunie 2007
Leon și Agnieszka Kania împotriva Poloniei, nr. 12605/03, 21 iulie 2009
L'Erablière A.S.B.L. împotriva Belgiei, nr. 49230/07, CEDO 2009 (extrase)
Locascia și alții împotriva Italiei, nr. 35648/10, 19 octombrie 2023
Longobardi și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 7670/03, 26 iunie 2007
López Ostra împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-C
Lorentzatou împotriva Greciei (dec.), nr. 2947/08, 25 februarie 2010
Luginbühl împotriva Elveției (dec.), nr. 42756/02, 17 ianuarie 2006

—M—

M. Özel și alții împotriva Turciei, nr. 14350/05 și alte 2 cereri, 17 noiembrie 2015
Maatschap Smits și alții împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr.39032/97 și alte 5 cereri, 3 mai 2001
Magomedov și alții împotriva Rusiei, nr. 33636/09 și alte 9 cereri, 28 martie 2017
Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei (MC), nr. 18030/11, 8 noiembrie 2016
Mahmudov împotriva Rusiei, nr. 35082/04, 26 iulie 2007
Malfatto și Mieille împotriva Franței, nr. 40886/06 și 51946/07, 6 octombrie 2016
Mamère împotriva Franței, nr. 12697/03, CEDO 2006-XIII
Marchiș și alții împotriva României (dec.), nr. 38197/03, 28 iunie 2011
Margulev împotriva Rusiei, nr. 15449/09, 8 octombrie 2019
Mastelica și alții împotriva Serbiei (dec.), nr. 14901/15, 17 noiembrie 2020
Matczyński împotriva Poloniei, nr. 32794/07, 15 decembrie 2015
Matos e Silva, Lda., și alții împotriva Portugaliei, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Martínez Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei, nr. 61654/08, 3 iulie 2012
McGinley și Egan împotriva Regatului Unit, 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Mileva și alții împotriva Bulgariei, nr. 43449/02 și 21475/04, 25 noiembrie 2010
Moe și alții împotriva Norvegiei (dec.), nr. 30966/96, 14 decembrie 1999
Moore împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 40425/98, 15 iunie 1999
Moreno Gómez împotriva Spaniei, nr. 4143/02, CEDO 2004-X
Mučibabić împotriva Serbiei, nr. 34661/07, 12 iulie 2016
Murillo-Saldias și alții împotriva Spaniei (dec.), nr. 76973/01, 28 noiembrie 2006

—N—

Nane și alții împotriva Turciei, nr. 41192/04, 24 noiembrie 2009

—O—

Ocak împotriva Turciei, nr. 33675/04, 19 ianuarie 2010
Öçkan și alții împotriva Turciei, nr. 46771/99, 28 martie 2006
Orfanos și Orfanou împotriva Greciei (dec.), nr. 36188/03, 14 februarie 2006
Okyay și alții împotriva Turciei, nr. 36220/97, CEDO 2005-VII
Oluić împotriva Croației, nr. 61260/08, 20 mai 2010
Öneryıldız împotriva Turciei (MC), nr. 48939/99, CEDO 2004-XII
Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung împotriva Austriei, nr. 39534/07, 28 noiembrie 2013
O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd împotriva Irlandei, nr. 44460/16, 7 iunie 2018
Otgon împotriva Republicii Moldova, nr. 22743/07, 25 octombrie 2016
Ouzounoglou împotriva Greciei, nr. 32730/03, 24 noiembrie 2005

—P—

Pavalache împotriva României, nr. 38746/03, 18 octombrie 2011
Pavlov și alții împotriva Rusiei, nr. 31612/09, 11 octombrie 2022

Płachta și alții împotriva Poloniei (dec.), nr. 25194/08, 25 noiembrie 2014
Plathey împotriva Franței, nr. 48337/09, 10 noiembrie 2011
Peradze și alții împotriva Georgiei, nr. 5631/16, 15 decembrie 2022
PETA Deutschland împotriva Germaniei, nr. 43481/09, 8 noiembrie 2012
Petar Matas împotriva Croației, nr. 40581/12, 4 octombrie 2016
Perinelli și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 7718/03, 26 iunie 2007
Pindstrup Mosebrug A/S împotriva Danemarcei (dec.), nr. 34943/06, 3 iunie 2008
Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei, 29 noiembrie 1991, seria A nr. 222
Podelean împotriva României (dec.), nr. 19295/12, 26 februarie 2019
Posti și Rahko împotriva Finlandei, nr 27824/95, CEDO 2002-VII
Powell și Rayner împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1990, seria A nr. 172

—R—

Roche împotriva Regatului Unit (MC), nr. 32555/96, CEDO 2005-X
Ruano Morcuende împotriva Spaniei (dec.), nr. 75287/01, 6 septembrie 2005

—S—

S.A. Bio d'Ardennes împotriva Belgiei, nr. 44457/11, 12 noiembrie 2019
S.C. Fiercolect Impex S.R.L. împotriva României, nr. 26429/07, 13 decembrie 2016
Saarenpään Loma ky împotriva Finlandei (dec.), nr. 54508/00, 9 mai 2006
Šabanović împotriva Muntenegrului și Serbiei, nr. 5995/06, 31 mai 2011
Sakskoburgoțki și Cirobok împotriva Bulgariei, nr. 38948/10 și 8954/17, 7 septembrie 2021
Saliba împotriva Maltei, nr. 4251/02, 8 noiembrie 2005
Sapundjiev împotriva Bulgariei, nr. 30460/08, 6 septembrie 2018
SCEA Ferme de Fresnoy împotriva Franței (dec.), nr. 61093/00, CEDO 2005-XIII (extrase)
Schneider împotriva Luxemburgului, nr. 2113/04, 10 iulie 2007
Sciavilla împotriva Italiei (dec.), nr. 36735/97, 14 noiembrie 2000
Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 19101/03, 10 iulie 2006
Silahyürekli împotriva Turciei, nr. 16150/06, 26 noiembrie 2013
Smaltini împotriva Italiei (dec.), nr. 43961/09, 24 martie 2015
Solianik împotriva Rusiei, nr. 47987/15, 10 mai 2022
Steel și alții împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VII
Steel și Morris împotriva Regatului Unit, nr. 68416/01, CEDO 2005-II
Stichting Landgoed Steenbergen și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 19732/17, 16 februarie 2021
Sylla și Nollomont împotriva Belgiei, nr. 37768/13 și 36467/14, 16 mai 2017

—T—

Tănăsoaica împotriva României, nr. 3490/03, 19 iunie 2012
Tarim împotriva Turciei (dec.) nr. 54948/07, 9 martie 2010
Taşkın și alții împotriva Turciei, nr. 46117/99, CEDO 2004-X
Taşkin și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 46117/99, 29 ianuarie 2004
Tătar împotriva României, nr. 67021/01, 27 ianuarie 2009
Tebieti Mühafize Cemiyeti și Israfilov împotriva Azerbaidjanului, nr. 37083/03, CEDO 2009
Temel Conta Sanayi Ve Ticaret A.Ş. împotriva Turciei, nr. 45651/04, 10 martie 2009
Thibaut împotriva Franței (dec.), nr. 41892/19 și 41893/19, 14 iunie 2022
Tierbefreier e.V. împotriva Germaniei, nr. 45192/09, 16 ianuarie 2014
TMMOB și Karakuş Candan împotriva Turciei (dec.), nr. 46514/15, 11 iunie 2024
Tőkés împotriva României, nr. 15976/16 și 50461/17, 27 aprilie 2021
Tolić și alții împotriva Croației (dec.), nr. 13482/15, 4 iunie 2019
Tumeliai împotriva Lituaniei, nr. 25545/14, 9 ianuarie 2018
Turgut și alții împotriva Turciei, nr. 1411/03, 8 iulie 2008

—U—

Udovičić împotriva Croației, nr. 27310/09, 24 aprilie 2014
Ünver împotriva Turciei (dec.), nr. 36209/97, 26 septembrie 2000

—V—

Valico S.r.l. împotriva Italiei (dec.), nr. 70074/01, 21 martie 2006
Valle Pierimpiè Società Agricola S.P.A. împotriva Italiei, nr. 46154/11, 23 septembrie 2014
Vasilescu împotriva Belgiei, nr. 64682/12, 25 noiembrie 2014
Vecbaštika și alții împotriva Letoniei (dec.), nr. 52499/11, 19 noiembrie 2019
Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției (dec.), nr. 48703/03, 20 septembrie 2011
Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2) (MC), nr. 32772/02, CEDO 2009
Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și altele împotriva Elveției (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024
VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției, nr. 24699/94, CEDO 2001-VI
Vides Aizsardzības Klubs împotriva Letoniei, nr. 57829/00, 27 mai 2004
Vladimirov împotriva Bulgariei (dec.), nr. 58043/10, 25 septembrie 2018

—W—

Wałkuska împotriva Poloniei (dec.), nr. 6817/04, 29 aprilie 2008
Ward împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 31888/03, 9 noiembrie 2004
Wells împotriva Regatului Unit (dec.) nr. 63477/00, 16 ianuarie 2007
Winterstein și alții împotriva Franței, nr. 27013/07, 17 octombrie 2013

—Y—

Yaşar împotriva României, nr. 64863/13, 26 noiembrie 2019
Yıldırır împotriva Turciei, nr. 21482/03, 24 noiembrie 2009
Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei (dec.), nr. 37857/14, 7 decembrie 2021

—Z—

Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. împotriva Greciei, nr. 14216/03, 6 decembrie 2007
Zammit Maempel împotriva Maltei, nr. 24202/10, 22 noiembrie 2011
Zander împotriva Suediei, 25 noiembrie 1993, seria A nr. 279-B
Zapletal împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 12720/06, 30 noiembrie 2010
Zeynep Ahunbay și alții împotriva Turciei, Austriei și Germaniei (dec.), nr. 6080/06, 21 iunie 2016
Zeynep Ahunbay și alții împotriva Turciei, Austriei și Germaniei (dec.), nr. 6080/06, 29 ianuarie 2019